

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond

Maarja Pärt

**ARENDUSVÄLJAMINEKUTE KAPITALISEERIMISE
VÕIMALUSE VAJALIKKUS**

Magistritöö ärijuhtimise magistri kraadi taotlemiseks ärijuhtimise erialal

Juhendaja: Sinaida Kalnin, *Ph.D.*

Rita Ilisson, *M.A. Economics*

Tartu 2015

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “ 2015. a

rahanduse ja majandusarvestuse õppetooli juhataja

(õppetooli juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Arendusväljaminekute olemus ja kajastamise probleemid	9
1.1. Arendusväljaminekud kui immateriaalne vara	9
1.2. Eesti hea raamatupidamistava võrdlus rahvusvaheliselt kasutatavate arvestuspõhimõtetega arendusväljaminekute kajastamisel	21
1.3. Arendusväljaminekute arvestuspõhimõtetevahelised erinevused ja mõjud ettevõtetele	33
1.3.1. Arvestuspõhimõtte valikust tulenevad mõjud finantsnäitajatele	33
1.3.2. Arvestuspõhimõtete erinevustest tulenevad võimalikud tagajärjed	39
2. Arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikust tulenevad mõjud ettevõtetele ..	45
2.1. Ettevõtete võrdlevanalüüs erinevate arvestuspõhimõtete kasutamisel	45
2.2. Ettepanekud arendusväljaminekute juhendite täiustamiseks	72
Kokkuvõte	76
Viidatud allikad	80
Lisad	92
Lisa 1. Kasutatud lühendid	92
Lisa 2. Kasutatud valemid	94
Lisa 3. Numbrilised näited	95
Lisa 4. Intervjuu vandeaudiitori ja Finantsinspektsiooni järelevalvepoliitika spetsialisti Maire Otsus-Carpenteriga	99
Lisa 5. Intervjuuküsimustik SEB analüütiku Pavel Lupandinile	101
Lisa 6. Intervjuu GeneCode AS juhatuse liikme Paavo Pilvega	103
Lisa 7. Intervjuu Statistikaameti levi osakonna vanemkonsultandi Aime Laukiga ..	105
Lisa 8. Intervjuuküsimustik Raamatupidamise Toimkonna esimehele Ago Vilule ..	107
Lisa 9. Nortal AS finantsaruanded kapitaliseerimisel, 2005-2013	109
Lisa 10. Nortal AS finantsaruanded kuludesse kandmisel, 2005-2013	111
Lisa 11. Clifton AS finantsaruanded kapitaliseerimisel, 2007-2013	113
Lisa 12. Clifton AS finantsaruanded kuludesse kandmisel, 2007-2013	115
Lisa 13. GeneCode AS finantsaruanded kapitaliseerimisel, 2006-2013	117
Lisa 14. GeneCode AS finantsaruanded kuludesse kandmisel, 2006-2013	119
Summary	121

SISSEJUHATUS

Majandusarengu seisukohast on esmaolulised innovaatilised ning lisaväärtust loovad ettevõtted. Ettevõtetele tehnoloogia, farmaatsia ja teistes innovatsioonile pühendunud sektorites on omased suure osakaaluga arendusväljaminekud. Seejuures käsitletakse arvestuspraktikas arenguväljaminekuid erisuguselt. Arendusväljaminekute kajastamiseks valitud arvestuspõhimõtte võib avaldada olulist mõju ettevõtte finantsaruannetes esitatud finantsseisundile, majandustulemustele ja nende põhjal arvutatud finantssuhtarvudele.

Võttes arvesse innovaatiliste ettevõtete jätkusuutlikkuse tähtsust Eesti majandusarengus, on käesolev teema igati aktuaalne. Oluline on mõista, kuidas erinevad arvestuspõhimõtted mõjutavad oluliste arenguväljaminekutega ettevõtteid, ning analüüsida arvestuspõhimõtte valikust tulenevaid võimalikke tagajärgi nii ettevõtete ja kui ka finantsaruannete tarbijatele.

Teema aktuaalsusele viitavad muuhulgas hiljutised globaalsed arengud arendusväljaminekute tunnustamisel. Euroopa ja mitmetes teistes riikides, sh Ameerika Ühendriikides, Austraalias ja Kanadas on muudetud rahvamajanduse arvepidamise metoodikat, arvestades arendusväljaminekud sisemajanduse koguprodukti (SKP-sse).

Kuni 2013. aastani lähtus Eesti hea raamatupidamistava täismahus IFRSist, millest lähtuvalt oli Raamatupidamise Toimkonna juhendi 5 (RTJ 5) järgi kapitaliseerimine kohustuslik, kui teatud tingimused olid täidetud. 2013. aastast kehtima hakanud uutes Raamatupidamise Toimkonna juhendites rakendati arvestuspõhimõtteid, mis on mõeldud väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele (*IFRS for small and medium-sized entities* ehk SME IFRS). Kuigi SME IFRS-is on kapitaliseerimine keelustatud, siis RTJ 5-s on arendusväljaminekute kajastamisel võimalik valida kahe arvestuspõhimõtte vahel

– kapitaliseerimine või kuludesse kandmine.

Magistritöö eesmärgiks on avada arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikust tulenevad võimalikud mõjud innovaatilistele väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele. Seejuures selgitatakse arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkust. Erinevate arendusväljaminekute arvestuspõhimõtete mõju mõistmiseks käsitletakse nii Eesti arvestusjuhendeid kui ka rahvusvahelisi arvestusstandardeid. Arvestusjuhendeid on kõrvutatud raamatupidamise seadusest (RPS) ja äriseadustikust (ÄS) tulenevate nõuetega. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise keelustamine Eestis oleks viinud mitmete ettevõtete tegevuse vastuolli äriseadustikust tuleneva netovara nõudega (§ 176 ja § 301). See oleks nõudnud ettevõtjatelt lississemakseid omakapitali või ettevõtte äritegevuse lõpetamist.

Magistritöö eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgnevad uurimisülesanded:

- Avada arendusväljaminekute olemus immateriaalse varana.
- Võrrelda Eesti RTJ 5 rahvusvaheliste (IFRS, SME IFRS) ja valitud riikides (Soome, Taani, Rootsi, Ühendkuningriik, USA) kehtivate normatiivaktidega arendusväljaminekute kajastamise kohta;
- Anda ülevaade arvestuspõhimõtetest arendusväljaminekute kajastamisel ja välja tuua arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikust tulenevad võimalikud mõjud ettevõtte finantsnäitajatele, tasuvuse suhtarvudele;
- Leida sobivad ettevõtted, analüüsida nende finantsaruandeid ja hinnata kapitaliseerimise keelustamise mõjusid;
- Kinnitada finantsala ja –järelevalve spetsialistidega läbiviidud intervjuude tulemuste baasil asjaosaliste huvigruppidest tulenevaid arvamusi ja temaatika asjakohasust;
- Sünteesida magistritöös kogutud andmed ja seisukohad ning selle põhjal teha järeldused ja ettepanekud arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkuse kohta.

Tulenevalt püstitatud uurimisülesannetest on magistritöö jagatud kaheks osaks.

Magistritöö esimeses pooles käsitletakse esmalt immateriaalse vara ja sh arendusväljaminekute kasvavat olulisust nii globaalselt kui Eesti vaatenurgast,

rõhutades sealjuures arendusväljaminekute olemust kui immateriaalset põhivara.

Vara on raamatupidamiskohustuslase poolt kontrollitav ressurss (asi või õigus), mis on tekkinud minevikus toimunud sündmuste tagajärjel ja tõenäoliselt osaleb tulevikus majandusliku kasu tekitamisel. Varaobjekt võib, kuid ei pruugi omada materiaalsel vormi (RTJ 1 p11).

Käesolevas magistritöös on autor võrrelnud Eesti raamatupidamise juhendit RTJ 5 rahvusvaheliste ja riigiti kehtivate arvestuspraktikatega arendusväljaminekute kajastamisel. Käsitletud on kehtinud ja kehtivat RTJ 5. Eesti hea raamatupidamistava käsitlusi on võrreldud IFRS standardiga IAS 38 ja SME IFRSiga. Võrdlusesse on kaasatud riigiti kehtivad arvestusplatvormid: Ühendkuningriigi arvestuspõhimõtetest (UK GAAP) arendusväljaminekuid käsitlevad juhendid SSAP 13 ja väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele mõeldud FRS 102; USA arvestuspõhimõtetest (US GAAP) juhend SFAS 2; Taani raamatupidamise juhend 7 (*Regnskabsvejledning 7*); Rootsi juhend (*Redovisningsrådets rekommendationer 15* ehk RR 15) ja Soome raamatupidamise seadus (*Kirjanpitolaki*).

Seejärel käsitletakse arvestuspõhimõtte valikust tulenevaid võimalikke mõjusid ettevõttele, lähtuvalt arendusväljaminekute kapitaliseerimise või kuludesse kandmise arvestuspõhimõttest. Autor toetab arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkust. Tähelepanu on pööratud sellele, kuidas arendusväljaminekute kajastamiseks valitud arvestuspõhimõtte võib mõjutada ettevõtte kasumit, tasuvuse suhtarve ja võimet täita raamatupidamise seadusest ja äriseadustikust tulenevaid nõudeid. Lisaks käsitleb autor võimalikke tagajärgi, mis on tingitud asjakohase informatsiooni puudulikkusest finantsaruannetes.

Seni on enamikes uurimustes vaadeldud uurimis- ja arendusväljaminekuid ühe mõistena. Käesolevas magistritöös on keskendutud arendusväljaminekutele. Seda eeskätt seetõttu, et arendusväljaminekute ja uurimisväljaminekute olemus erineb. Arendusväljaminekud on investeeringu omadusega ning usutavasti osalevad tulevikus tulude teenimisel, kuid uurimisväljaminekud on pöördumatud kulud. Magistritöö osad, milles uurimis- ja arendusväljaminekuid on summaarselt käsitletud, on vastavalt märgistatud.

Vastavalt RTJ 5-le on uurimis- ja arendustegevus defineeritud järgmiselt:

- Uurimistegevus on uute teaduslike või tehniliste teadmiste või vastava informatsiooni kogumise eesmärgil tehtud uuringud ja teadustöö.
- Arendustegevus on uurimistulemuste rakendamine uute toodete, teenuste, protsesside või süsteemide väljatöötamiseks, kujundamiseks või testimiseks (näiteks uue retsepti või tootmisprotsessi väljatöötamine) (SME IFRS terminit sõnastik).

Kapitaliseerimiseks sobivate arendusväljaminekute olemus sõltub ettevõtte tegevusvaldkonnast. Need võivad koosneda palgakuludest, kasutatud materjalidest ja teenustest, soetatud patentide ja litsentsidega seotud kuludest ja amortisatsioonist. Kapitaliseerimiseks mitesobivad kulud on RTJ 5 kohaselt asutamiseväljaminekud, koolitus-, reklaami-, üldised halduskulutused, kahjumid tootmise algfaasis ja samuti kulutused seoses ettevõtte siseselt loodud brändidega, kliendinimekirjadega ja muude sarnaste objektidega.

Üks rahvusvaheliselt tuntumaid arendusväljaminekute uurijaid on Barush Lev, kes on valdavalt käsitlenud arendusväljaminekute aruandlusega kaasnevaid probleeme USA ettevõtete põhjal. Arendusväljaminekute arvestuspõhimõtetega kaasnevat mõju ettevõtte finantsnäitajatele ja suhtarvudele on käsitlenud ka Aswath Damodaran. Käesolevas magistritöös on tuginetud mitmetele Levi (1999, 2002, 2005, 2006, 2009) ja Damodarani (1999, 2007) uurimistulemustele ja nende kaardistatud seostele.

Eestis on arendusväljaminekuid käsitletud suhteliselt tagasihoidlikult. Teoreetilisest aspektist on käsitlenud immateriaalse kulutuse mõistet Jaan Alver (2000). Mittefinantsiliste aspektide avaldamist on käsitlenud Sirle Kasendi (2003) ning arendus- ja uurimisväljaminekute arvestus- ja analüüsimeetodeid on analüüsinud Margit Männik (2006).

Magistritöö teine osa keskendub arendusväljaminekute probleemide empiirilisele käsitlemisele. Autor võrdleb mitmete tegevusvaldkondade erinevates arengufaasides ettevõtteid, et avada võimalikud ettevõtte olemusest tingitud erinevused. Võrdlevanalüüs on läbiviidud keskmisest kõrgema arendusväljaminekute intensiivsusega ettevõtetes Nortal AS, Clifton AS, GeneCode AS. Analüüsi aluseks on

autor valinud antud ettevõtete majandusaastaruanded alates arendusväljaminekute kapitaliseerimise algusaastast kuni 2013. aastani. Analüüsiperioodi alguseks on Nortal AS-is 2005., Clifton AS-is 2007. ning GeneCode AS-is 2006. aasta. Analüüsitud on ettevõtete finantsaruandeid, kõrvutades võimalikke arendusväljaminekute kajastamise arvestuspõhimõtteid. Võrdlevanalüüs viiakse läbi selgitamaks arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikust tulenevaid mõjusid valitud ettevõtete finantsaruannetele ja tulemuslikkuse suhtarvudele. Täiendava informatsiooni saamiseks on pöördutud ettevõtete poole.

Lisaks on läbiviidud intervjuud finantsala ja –järelevalve spetsialistidega. Intervjuude tulemuste põhjal on kinnitatud asjaosaliste huvigruppidest tulenevaid arvamusi ja temaatika asjakohasust.

Käesolev magistritöö aitab ettevõtetel ja teistel finantsaruannete tarbijatel paremini mõista, kuidas erinevad arendusväljaminekute kajastamise arvestuspõhimõtted võivad ettevõtte finantsaruandeid ja tasuvuse suhtarve mõjutada.

Magistritöös kasutatud lühendid ja valemid on toodud välja lisades 1 ja 2.

Autor tänab magistritöö juhendajaid, Raamatupidamise Toimkonna esimeest ja PwC juhtiv partnerit Ago Vilu, finantsinspektsiooni järelevalve spetsialisti ja vandeaudiitorit Maire Otsus-Carpenter, SEB analüütikut Pavel Lupandin, Statistikaameti vanemkonsultanti Aime Lauk ja ettevõtte GeneCode AS juhatuse liiget Paavo Pilv.

Märksõnad: arendusväljaminekud, arendustegevus, immateriaalne vara, arendusväljaminekute kapitaliseerimine, arendusväljaminekute kuludesse kandmine, arendusväljaminekute arvestuspõhimõtted.

1. ARENDUSVÄLJAMINEKUTE OLEMUS JA KAJASTAMISE PROBLEEMID

1.1. Arendusväljaminekud kui immateriaalne vara

Viimasel aastakümnel on hakatud immateriaalset vara teise pilguga vaatama ja arendusväljaminekute käsitus on kardinaalselt muutunud. Oluliseks arenguks olid 2008. aastal ÜRO töörühma poolt esitatud ettepanekud rahvamajanduse arvepidamise metoodika muutmiseks. Metoodika kohaselt hakati arendusväljaminekuid tunnustama kui intellektuaalset vara ja osana investeringumahust. (System of National... 2009: 206) 2013. aastal korrigeerisid seejärel USA sisemajanduse koguprodukti (SKP) suurust ja selle koostamise protseduure. Suurim muudatus viidi läbi arendusväljaminekute käsitluses. Arendusväljaminekuid ei kategoriseerita arvepidamises enam kuluna, vaid investeringutena. (Preview of the 2013... 2013) 2014. aastal jõustunud Euroopa rahvamajanduse ja regionaalne arvepidamise süsteem (*European System of Accounts* ehk ESA 2010) seostab rahvamajanduse arvepidamise uuenenud majanduskeskkonnaga, võttes arvesse kaasajastatud infotarbija vajadusi. (Technical Press Briefing 2014: 1) Sellisele arvestusele on üleläänud ka Austraalia, Kanada (Coy 2013: 15.10.2014). Tähelepanu on suunanud arendusväljaminekutele— 21. sajandi majanduse elujõulepaigutades need ümber eksperimentaalsest “satelliidist” mõõdetava suurusega SKP-sse. (Coy 2013: 15.10.2014)

Selline areng rahvamajanduse arvestuses tõestab rahvusvahelist konsensust, et arendusväljaminekud on üle maailma tõsiselt võetavad indikaatorid nii ettevõtete kui ka riikide konkurentsivõime hindamisel. Arendusväljaminekuid nähakse aina enam investeringutena, mis oma olemuse tõttu kuuluvad kajastamisele bilansis. See eeldab nende kapitaliseerimist. Sellest tulenevalt on arendusväljaminekute raamatupidamislik kapitaliseerimise võimalikkus olulisem kui kunagi varem. Kuna rahvamajanduse arvepidamise sisendiks on ettevõtete finantsaruanded, siis oleks mõistlik, kui nende

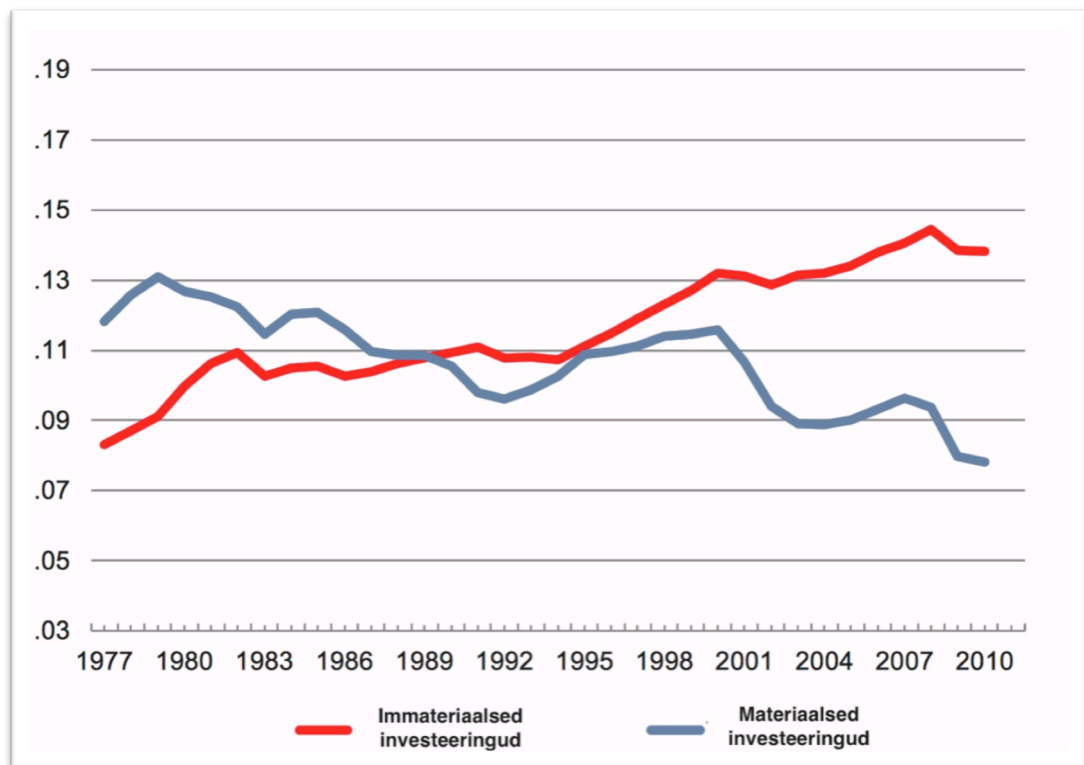
definitsioonid kattuksid. Jarboe (2012: 22.11.2014) märgib, kui arendusväljaminekuid kajastatakse rahvamajanduse arvepidamises kui investeeringuid, siis miks ei peaks sama tegema ettevõtete finantsaruannetes?

Varasemalt on immateriaalsed investeeringud, nagu seda on arendusväljaminekud, jäänud nähtamatuks. Ettevõtete seisukohalt on need aga olnud olulisteks väärtuse loomise allikateks. Innovatiivse tegevuse soodustamine on tõenäolisem, kui selle mõõtmine on tõhus ja selle roll majanduskasvus on dokumenteeritud. (Coy 2013: 15.10.2014) Immateriaalsete vara kapitaliseerimine on oluline samm, mis aitab mõõta antud investeeringute panust majanduskasvus (van Ark *et al.* 2009: 62). On leitud, et immateriaalse varaga on võimalik põhjendada umbes veerandi tööjõu produktiivsuse kasvust USA-s ja suuremates Euroopa Liidu riikides. Tõestatud on immateriaalsesse varasse tehtavate investeeringute tähtsus reaalse majanduskasvu selgitamisel (McGrattan ja Prescott (2009: 37-38). Sellest tulenevalt võib öelda, et immateriaalne vara on nii riikliku kui ka ettevõtete väärtuse ja kasvu edasiviijaks (Lev *et al.* 2009: 275).

Immateriaalsesse varasse tehtavate investeeringute ideed on uuritud pikalt. Juba 1908. aastal leidis majandusteadlane Thorstein Veblen, et immateriaalne vara hõlmab kõike alates reklaamist disainini. 1930. ja 1940. aastatel võttis majandusteadlane Joseph Schumpeter immateriaalse vara oma teooria keskmesse, väites, et majandus kasvab innovatsiooni kaudu. (Coy 2013: 15.10.2014)

Laiemas mõistes on immateriaalse investeeringuna leidnud käsitlemist ka ettevõttesiseselt loodud firmaväärtus, mille alla kuuluvad kliendibaas ja lojaalsus, töötajate koolitus, loodud brändid jms. Ettevõttesiseselt loodud firmaväärtust ei ole lubatud immateriaalse varana bilansis kajastada ühegi rahvusvahelise standardi või kohaliku raamatupidamisjuhendi järgi (IAS 38 (48), RTJ 5, SFAS 2). Kuna ei ole võimalik ettevõtte-siseselt loodud firmaväärtuse mõju piisavalt täpselt mõõta ja sellest tulenevalt ei saa andmeid ametlike andmetena kasutada ka rahvamajanduses SKP arvestamisel. (Coy 2013: 15.10.2014) Kuigi ka arendusväljaminekuid võiks liigendada ettevõttesisese firmaväärtuse rühma, on need erandiks, mida käsitletakse investeeringutena ja võetakse arvesse SKP arvestamisel (van Ark *et al.* 2009: 66).

Suur osa investeeringu omadustega väljaminekuid kantakse kuludesse. Ehkki kuludesse kandmine on lihtsamini kontrollitav arvestuspõhimõte, ei anna see ülevaadet investeeringutega kaasnevatest tuludest järgnevatel perioodidel. Corrado ja Hulten (2012:4) on oma uurimuses toonud välja USA näitel investeeringute proportsioonid, mis illustreerivad viimastel aastakümnetel nende kasvu laiemas mõistes defineeritud immateriaalsesse varasse. See annab aimu sellest, kui suure osa immateriaalsed investeeringud SKP-st moodustavad. Näitajad on kajastatud järgneval joonisel 1.

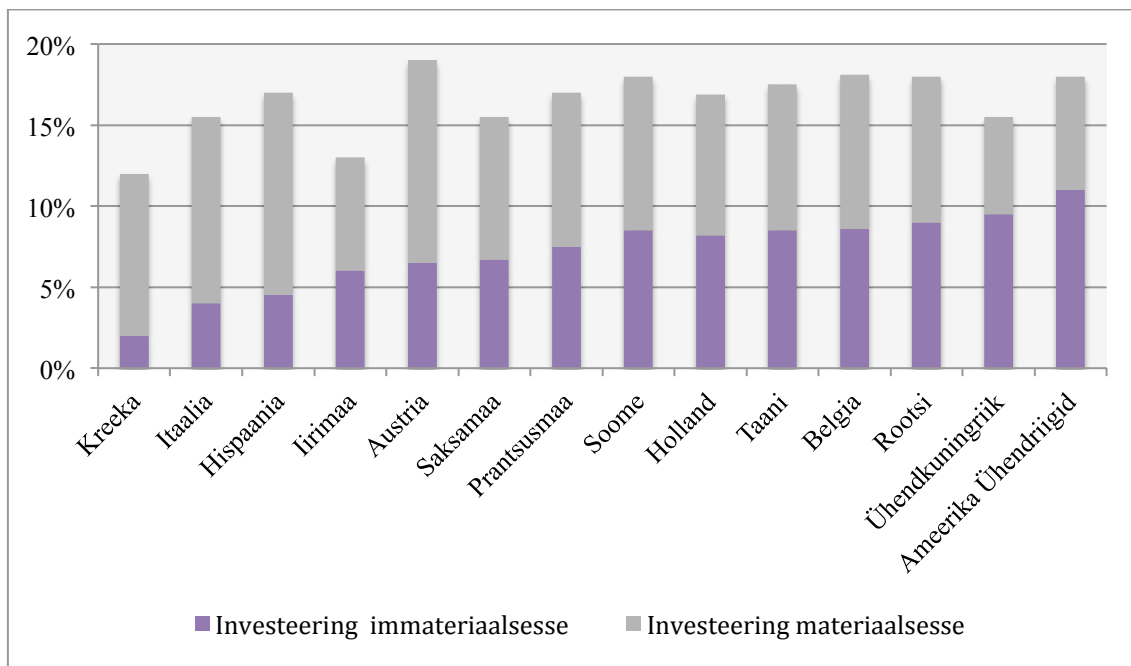

Joonis 1. Investeeringute osakaal USA SKP-st aastatel 1977-2010.

Allikas: (Corrado, Hulten 2012:4).

Joonis 1 ilmestab laiemas mõistes immateriaalsesse varasse tehtavate investeeringute rolli ja suhteliselt stabiilselt kasvu SKP-st. Samuti on tähelepanuväärne, et nende investeeringute osakaal ületab materiaalsesse varasse tehtavaid investeeringuid.

Sarnast tendentsi on märgata lisaks USA-le mitmetes suuremates Euroopa riikides. 2009. aasta andmed on toodud joonisel 2.

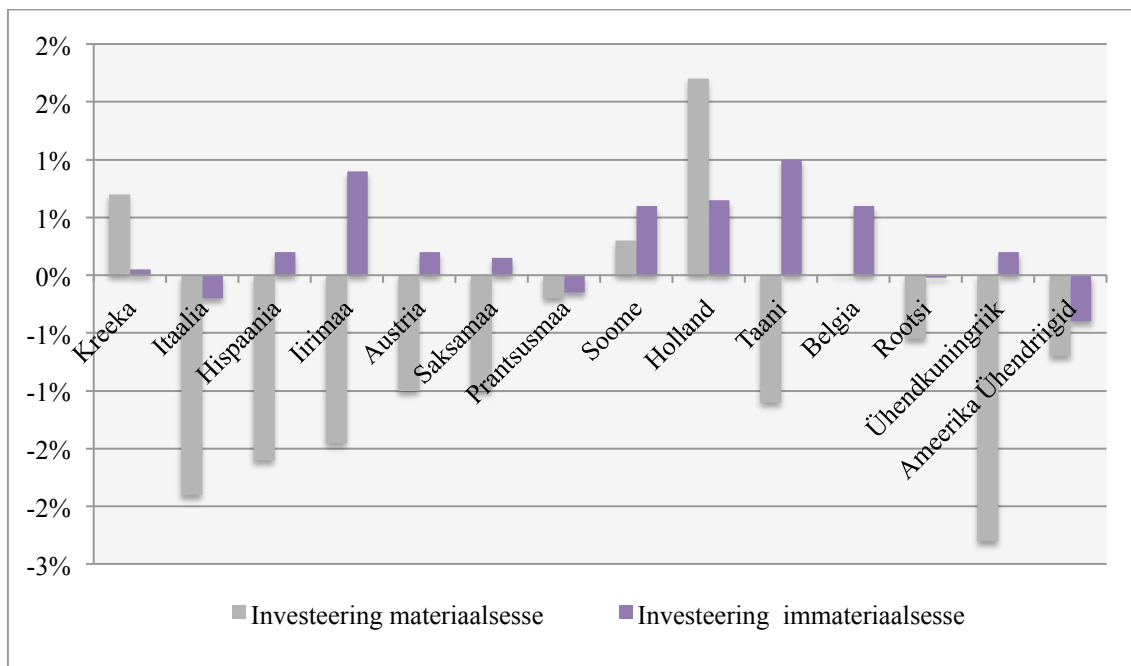

Joonis 2. Investeeringud immateriaalsesse ja materiaalsesse varasse, 2009 (% SKP-st).

Allikas: (OECD 2012: 4), autori koostatud.

Lisaks Ameerika Ühendriikidele on mitmetes suuremates Euroopa riikides investeeringud immateriaalsesse põhivarasse sarnase osakaaluga (Iirimaa, Saksamaa, Prantsusmaa, Holland, Rootsi, Soome) või suurema osakaaluga (Ühendkuningriik) kui investeeringud materiaalsesse põhivarasse. Mõistmaks muutusi antud riikide investeeringutes SKP suhtes on joonisel 3 esitatud 2006. aasta andmed võrreldes 2009. aastaga.

2009. aasta investeeringute langust selgitab globaalne finantskriis. Tähelepanuväärne on, et ajal, mil muutus investeeringutes materiaalsesse põhivarasse on selgelt negatiivne enamikes käsitletud riikides, on investeeringud immateriaalsesse varasse vastupidiselt kasvanud vaatamata kriisile. Majanduslangus mõningates riikides (Ameerika Ühendriikides, Itaalias, Prantsusmaal, Rootsis) hajutas tähelepanu investeeringutelt, mis on võtmekomponendiks teadmuspõhises majanduses selleks, et suurendada pikaajalist produktiivsust jätkusuutlikult. (van Ark *et al* 2009: 83)

Joonis 3. Muutus investeeringutes immateriaalsesse ja materiaalsesse varasse, 2006 ja 2009 (% SKP-st).

Allikas: (OECD 2012: 6), autori koostatud.

Euroopa immateriaalse varaga seotud majanduskasvu analüüs on pälvinud üsna palju tähelepanu (nt OECD innovatsiooni strateegia). Ühed olulisemad tulemused antud projektidest hõlmavad arendusväljaminekuid. On leitud, et investeeringud immateriaalsesse varasse (sh arendusväljaminekutesse) on suures osas investeeringud innovatsiooni. SKP on 5-10% kõrgem kui immateriaalne vara liigitatakse investeeringute alla, võrreldes sellega, kui need liigitataks kuludeks. (Corrado *et al* 2012: 4)

Magistritöö autor on seisukohal, et investeeringutel immateriaalsesse varasse ja sealhulgas arendustegevusse on tähtis roll majanduskasvus. Seetõttu on oluline, et finantsaruandlus annaks ettevõtte finantsseisundist õige ja õiglase ülevaate finantsaruannete tarbijatele. Arvestuspõhimõtte valik avaldab olulist mõju finantsseisundile ja majandustulemustele. Raamatupidamise seadusest tulenevalt peab raamatupidamise aruandes esitatav informatsioon olema neutraalne ja usaldusväärne (RPS §16 lg 7). Finantsaruandluse juhenditest tulenevalt on ettevõtetel valida arendusväljaminekute kuludesse kandmise ja kapitaliseerimise vahel. Ent on küsitav, kas arvestuspõhimõtte valik on neutraalne andes tarbijale sama usaldusväärset informatsiooni. Arengud viitavad otseselt arendusväljaminekute mõjule ettevõtete

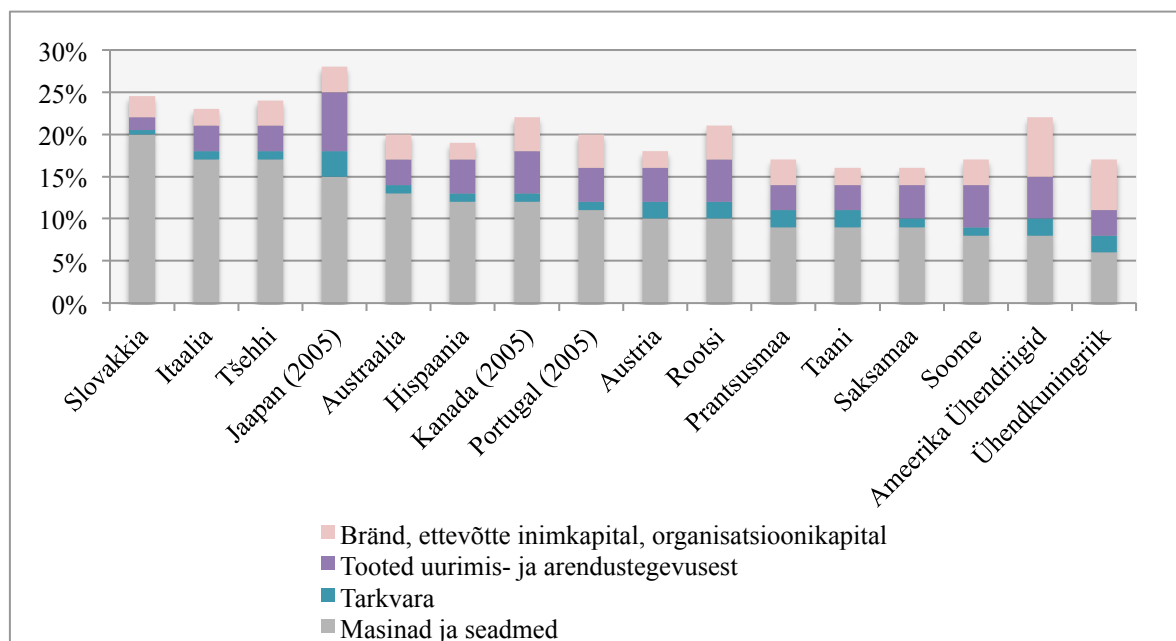
tulevaste perioodide tuludes. On leitud, et investeeringud immateriaalsesse varasse on seotud viie järgneva aasta sissetulevate rahavoogudega ning aktsia tootlikkusega (Deng ja Lev 2006: 31, Lev *et al* 2009: 277). Algne kapitaliseerimine tähendab, et tulevastel perioodidel on võimalik ajatada tulusid ja kulusid lähtuvalt tulude ja kulude vastavuse alusprintsibiist. Kuludesse kandmine on kõrvalekalle antud alusprintsibiist. Teisalt tähendab kuludesse kandmine vastuolu rahanduse põhiteesidega, mille kohaselt arendusväljaminekud on investeeringud, kuna need osalevad majandusliku kasu tekkimisel mitme tulevase perioodi kestel. (Damodaran 2007: 19)

Arendusväljaminekute investeeringuna kohtlemine on samuti loogiline äristrateegia vaatenurgast. Arendusväljaminekuid tehakse eeldusel, et need kasvatavad tulevikus teenitavaid tulusid ettevõttes. See eeldus põhineb positiivsel korrelatsioonil arendusväljaminekute ja ühelt poolt registreeritud patentide arvulise kasvu, teiselt poolt ettevõtte turuväärtuse vahel. (Hall 1999: 17) Arendusväljaminekute kuludesse kandmise korral seletab omakapitali bilansiline väärtus vaid ligikaudu 30% aktsiate turuväärtusest, ent kui neid väljaminekuid kapitaliseerida, siis see protsent tõuseb 75%-ni (Hulten, Hao 2008: 25). See illustreerib arendusväljaminekute kapitaliseerimise informatiivsust.

Arendusväljaminekud on viimasel aastakümnel Euroopa Liidus kui tervikus kasvanud 43,5 protsenti ja seeläbi on tõusnud Euroopa Liidu konkurentsivõime maailmas. Euroopa 2020 strateegia üheks eesmärgiks on viia arendusväljaminekud kolme protsendini SKP-st (Eurostat 2012: 1.11.2014). Võrreldes teiste regioonidega, on Euroopa üks enim arendustegevusse panustavatest regioonidest võrrelduna SKP-ga (The World Bank 2013: 1.11.2014). Samuti on USA üheks juhtivaks arendustegevuse turuks. 2011. aasta seisuga moodustasid USA arendusväljaminekud 55 protsenti kogu maailma väljaminekutest infotehnoloogia ja kommunikatsiooni valdkonnas ning usutavasti on see kasvamas. Seetõttu on õige ja õiglane raamatupidamislik käsitlus, mis reguleerib investeeringuid arendustegevusse, oluline. Ettevõtete finantsnäitajad võivad märkimisväärselt varieeruda erinevate arvestuspõhimõtete järgimisel. (SelectUSA, 2013: 10.11.2014) Selle tagajärjel on samuti mõjutatud finantsnäitajate põhjal leitud suhtarvud, mille taustal aruannete informatsiooni tarbijad langetavad oma otsuseid. Kui

aruannetest saadav informatsioon ei ole õigesti ja õiglaselt kajastatud, on aruannete tarbijatel otsuste langetamine raskendatud.

Joonisel 4 on toodud uurimis- ja arendustegevuses loodud vara (tooted) andmed võrreldes investeringutega muusse immateriaalsesse varasse laiendatud mõistes ja materiaalsesse varasse.

Joonis 4. Investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse varasse osakaaluna SKP-st, 2006.

Allikas: (OECD 2011: 2), autori koostatud.

Stabiilne immateriaalse vara (sh arendusväljaminekute) osatähtsuse globaalne tõus pöörab tähelepanu antud investeringute õige ja õiglase kajastamise olulisusele. Arendusväljaminekute kajastamiseks on kaalutud mitmeid arvestuspõhimõtteid: koheselt kuludesse kandmine; kõikide väljaminekute kapitaliseerimine, kapitaliseerimine, kui teatud tingimused on täidetud; kõikide väljaminekute eraldi kategoorias akumulatsioon kuni tulevikus teenitavaid tulusid saab kindlaks määrata. Magistr töö autori arvates kajastab arendusväljaminekute kui investeringute olemust finantsaruannetes kõige paremini kapitaliseerimise arvestuspõhimõtte, kui teatud tingimused on täidetud. Edasisel kajastamisel amortiseeritakse arvelevõetud arendusväljaminekuid lähtuvalt tulude ja kulude vastavuse alusprintsipist. Kuludesse kandmise arvestuspõhimõtte on konfliktis tulude ja kulude vastavuse printsipiga

(Bierman and Dukes, 1975). Seda inditseerib ka EV raamatupidamise seadusest tulenev tulude ja kulude vastavuse printsiip (RTJ 16).

Rahvamajanduse arvepidamise süsteemi SNA 2008, Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise ESA 2010 ja USA riiklike tulude ja toodete arvepidamise NIPA 2013 üheks suuremaks arenguks on arendusväljaminekute käsitlemise muutus. Arendusväljaminekute immateriaalse vara omadusi on majandusteadlased juba pikalt tunnustanud: määratletud on kontroll ressursi üle, eristatavus ja määratletav tulevane majandusliku kasu tekkimine. Tänapäevases, üha enam digitaalses majanduses, on arendustegevus tuleviku jaoks suurema lisaväärtusega kui hooned, veoautod või tehased. Uute reeglite kohaselt kuuluvad arendusväljaminekud kapitaliseerimisele. See tähendab, et neid väljaminekuid tunnustatakse varana ning nende omandamine, võõrandamine ja amortisatsioon toimub samal viisil kui materiaalse põhivara puhul. Arvestades raamatupidamise suhteliselt konservatiivset senist käsitlust, on see üsna julge muudatus, minnes ette praegusest raamatupidamise praktikast. (Technical Press Briefing 2014: 2) Antud muudatus on globaalselt oluline ja progressiivne samm võrreldes varasema konservatiivsema arvestuspraktikaga, mida tuleks vaadelda teerajajana ülejäänud arvestusalastele juhenditele.

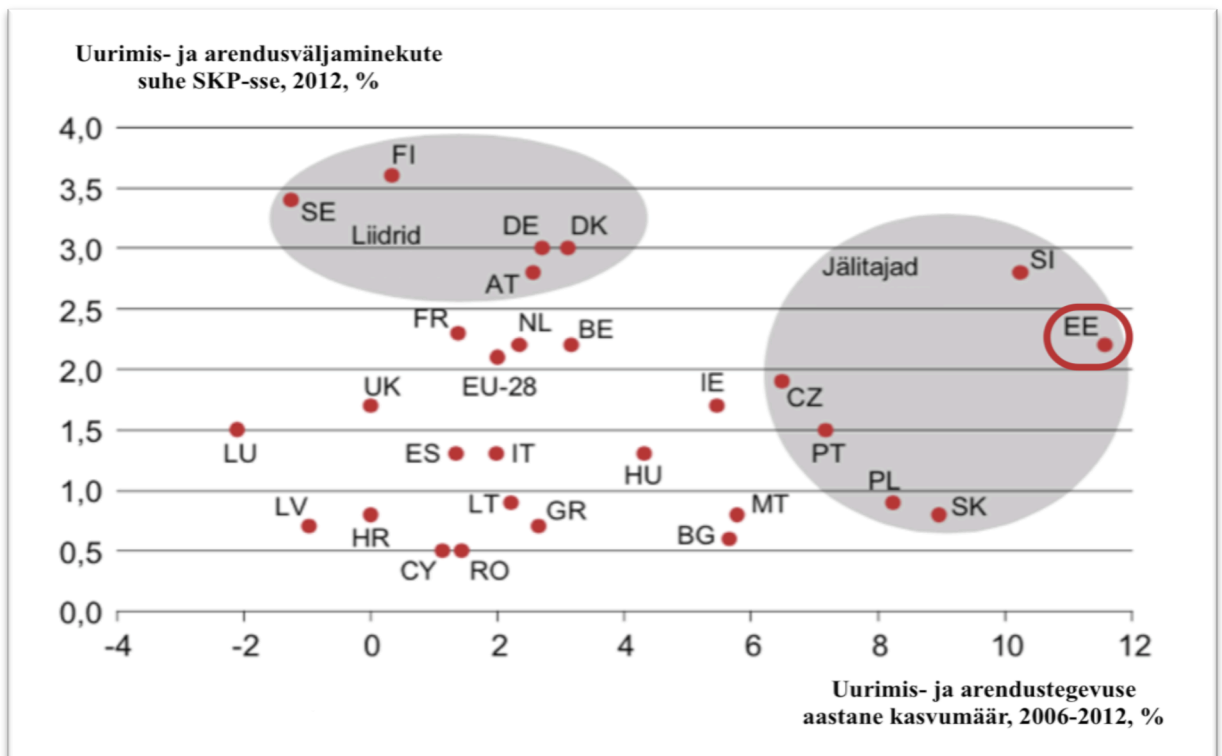
Esimene rahvusvaheline standard, milles käsitleti arendusväljaminekute arvestust oli IAS 9 (*International Accounting Standard*), mis jõustus 1980. aastast. Alles 1998. aastal võeti IAS 9 asemel vastu IAS 38, mis käsitleb immateriaalset vara laiemalt. Märkimisväärne osa juba varasemalt läbiviidud uurimustest majandus- ja finantsalal on leidnud, et finantsanalüütikud ja investorid vaatlevad arendusväljaminekuid kui investeringuid, mis loovad tulevikus ettevõtte jaoks väärtust ning genereerivad tulusid.

Uurimistulemused näitavad, et erinevused ettevõtte omakapitali turuväärtuse ja bilansilise maksumuse vahel on positiivselt seotud arendusväljaminekutega (Ben-Zion 1978: 229, Sougiannis 1994: 65-66, Bublitz ja Ettredge 1989: 108). Mitmed uurimused tõendavad, et aktsiaturg reageerib positiivselt sellele, kui uus arendusprojekt on väljakuulutatud (Woolridge 1988: 26, Chan *et al.* 1990: 255). Ettevõtetes, mis arendusväljaminekuid kapitaliseerivad, on seos kasumi ja aktsia tootluse vahel selgem, kui neis, mis neid väljaminekuid kuludesse kannavad (Loudder ja Behn 1995: 189). On leitud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimine võib finantsaruannetes tuua mitmeid

majanduslikult olulisi aspekte, mis aitavad tuvastada ettevõtte väärtust, eeldades, et arvestuspõhimõtet on rakendatud õigesti ja õiglaselt (Chambers *et al.* 2003: 109). Antud tulemustel põhinedes usub autor, et finantsanalüütikutel ja investoritel, kes vaatlevad arendusväljaminekuid tavapäraselt pigem kui investeeringuid, on lihtsam tuvastada ettevõtte väärtust, kui arendusväljaminekud on (õigesti ja õiglaselt) kapitaliseeritud.

Ehkki arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkus on teoreetilisest vaatenurgast selge, siis praktikas on investeeringust tulenevate rahavoogude hindamine ja vara eluea määramine väga tõsised väljakutsed nii ettevõtte juhatusele kui ka analüütikutele (van Ark *et al.* 2009:66). Kriitikana on leitud, et immateriaalse põhivarana kapitaliseeritud arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte rakendamine sõltub subjektiivsetest hinnangutest ja on seega manipuleeritavad. Seetõttu ei taga need aruannetes piisavalt objektiivset ülevaadet ettevõtte tegelikust finantsseisundist. Kohese kuluks kandmise arvestuspõhimõtte toetajad peavad arendustegevust regulaarseks nähtuseks (Alver 2000: 12). Kuludesse kandmist on toetatud, sest see kaotab võimaluse ettevõtte juhtkonnal finantsaruannetes esitatud andmetega manipuleerida. Entwistle (1999) leidis, et osa finantsanalüütikuid eelistavad pigem konservatiivsemat arvestuspõhimõtet, st kuludesse kandmist. Põhjus on seotud kahtlusega juhatuse võimes ennustada majandusliku kasu tõenäosust ja tempot. Seda eelkõige seetõttu, et pärast arendusväljaminekute kapitaliseerimist võib ilmnedagi, et projekt ei õnnestu. Tulemusena tuleb kõik varem kapitaliseeritud väljaminekud ühekordselt kuludesse kanda. See moonutab ettevõtte tulemit. Reeglina toetavad ka audiitorid arendusväljaminekute koheselt kuludesse kandmist, et vältida tarbetut auditi riski. Kapitaliseerimisel tuleb audiitoril hinnata arendusväljaminekuid ning tulevikus teenitava tulu tõenäosust, mis raskendab auditiprotsessi. (Nix 1992: 20.12.2014)

Eestis on arendustegevuse intensiivsus võrreldes teiste Euroopa riikidega kasvavas trendis. 2012. aasta andmed uurimis- ja arendustegevuse intensiivsuse kohta Euroopa Liidus on toodud alloleval joonisel 5.

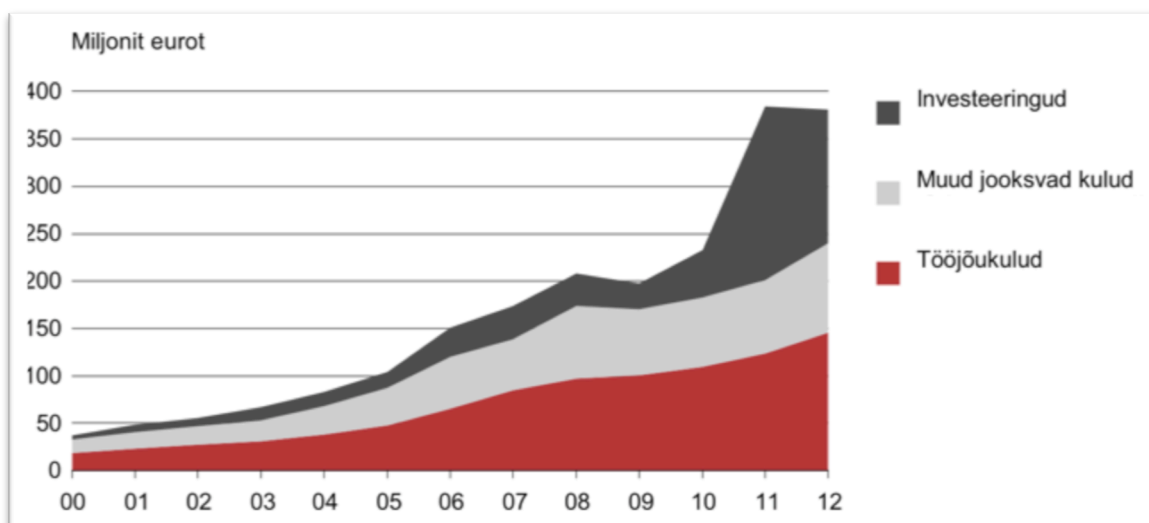
Joonis 5. Uurimis- ja arendustegevuse intensiivsus Euroopa Liidus, 2006–2012.

Allikas: (Statistika aastaraamat 2014: 372)

Eesti kuulub nn jälitajate gruppi. Märkimisväärne on Eesti uurimis- ja arendusväljaminekute intensiivsuse keskmine kasvumäär, mis on teistest Euroopa Liidu riikidest suhteliselt kõrgem. Tähelepanuväärne intensiivsuse kasv viimasel kümnendil muudab õige ja õiglase arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte küsimuse Eesti jaoks olulisemaks.

Kui varem jälgiti vaid ettevõtete ja asutuste väljaminekuid arendustegevusele, siis 2014. aasta sügisel lisati rahvamajanduse arvepidamisse komponent, mis hindab uurimis- ja arendustegevusest saadavat teadmust kui vara. Kapitaliseeritud uurimis- ja arendustegevuse analüüsimine võimaldab hinnata, kuivõrd on Eestisse tekkinud teadmuspõhist majandust. (Muutuv majandus ja... 2014: 21)

Mõistmaks, milles väljaminekud uurimis- ja arendustegevusele seisnevad, on allolevalt toodud joonis 6 väljaminekud kululiigi järgi aastatel 2000-2012.

Joonis 6. Väljaminekud uurimis- ja arendustegevusele kululiigi järgi, 2000-2012.

Allikas: (Muutuv majandus ja... 2014: 21).

Väljaminekud uurimis- ja arendustegevusele on Eestis kasvanud kiires tempos. Kui veel 2000. aastal kulutati selles valdkonnas 37 miljonit eurot, siis 2012. aastal olid väljaminekud kümme korda suuremad ehk 381 miljonit eurot. Ehkki kriisiaastatel väljaminekute tase langes, siis edasistel aastatel on kasv taastunud. Jooniselt nähtub, et investeeringute osakaal on olnud väljaminekutes suhteliselt madal. Alles viimastel aastatel on nende maht hakanud kasvama. Seevastu väljaminekud tööjõule ja muudele jooksvatele kuludele on kasvanud ühtlases tempos. Rahvamajanduse arvepidamisse kapitaliseeritud uurimis- ja arendustegevus on just tööjõu- ja muude jooksvate kulude keskne. Erinevalt masinate soetamisest kajastab see otsesemalt pingutusi uue teadmuse loomiseks. (Muutuv majandus ja... 2014: 21)

Võrreldes investeeringuid materiaalsesse ja immateriaalsesse varasse, on selge, et Eestis on suurema osakaaluga materiaalsesse varasse tehtavad investeeringud. Usutavasti lähiajal see ei muutu. Allolevalt on tabelis 1 toodud investeeringud põhivarasse, aastatel 2006, 2009 ja 2012.

Tabel 1. Investeeringud immateriaalsesse ja materiaalsesse põhivarasse, 2006, 2009 ja 2012

Investeeringud, tuhat eurot	Materiaalsesse põhivarasse	Muusse immateriaalsesse põhivarasse	Arendustegevusse
2006	3 420 369	55 064	*
2009	2 110 643	115 793	13 574
2012	3 383 589	85 696	5 268

*andmed ei ole avaldatud

Allikas: Statistikaamet (2014: 10.10.2014), autori koostatud.

2006. aasta arendusväljaminekute mahu kohta informatsioon Statistikaametis puudub. Investeeringud immateriaalsesse varasse on jõudnud pärast finantskriisi suhteliselt samale tasemele.

Magistritöö autor on kahtleval seisukohal, kas arendusväljaminekud on Statistikaameti andmetes täies ulatuses kaasatud. Seda tulenevalt ainuüksi EAS-i arendus- ja teadustegevuse projektide toetustest, mis 2011. aastal moodustasid 13,7 miljonit ja 2012. aastal ligi 10,1 miljonit eurot (EAS: 20.11.2014). Statistikaamet kogub andmeid arendustegevuse kohta spetsiaalsete aruannetega potentsiaalsetelt arendustegevusega tegelevatelt ettevõtetelt (Aruandevormid: 25.12.2014).

Nii globaalselt kui ka Eesti perspektiivist tuleb tähelepanu pöörata arendusväljaminekute investeeringu olemusele. Ettevõtted teevad arendusväljaminekuid usus, et need genereerivad tulu järgnevatel perioodidel. Seetõttu ei anna antud perioodil tehtud väljaminekute kuludesse kandmine ettevõtte edaspidisest tegevusest asjakohast ülevaadet. Seda eriti juhul, kui tegemist on innovaatilise ettevõttega. Arendusväljaminekute kapitaliseerimine immateriaalse põhivarana teatud tingimuste täitmisel on märksa õigem ja õiglasem, lähtudes arendusväljaminekute olemusest. Aina enam rõhutatakse innovaatilise tähtsust majanduskasvus. Seda tiivustavad investeeringud arendustegevusse.

Viimase aastakümne jooksul on üldiselt investeeringud immateriaalsesse varasse kasvanud ning on omandamas samaväärset tähtsust (kui mitte suuremat) majandusmootorina, võrreldes investeeringutega materiaalsesse varasse. Oluliseks

sammuks immateriaalse vara arvestuse arengus võib pidada muutusi rahvusvahelises arvestuspraktikas, mille kohaselt investeringuid arendusväljaminekutesse võetakse arvesse SKP arvutustes. Seetõttu on kasvava tähtsusega arendusväljaminekute õige ja õiglane hindamine ning arvestus. Kapitaliseerimise arvestuspõhimõtte võimalik subjektiivsus ja liigne hinnangulisus on üheks murekohaks, millega tuleb tegeleda, et tagada täpsem informatsioon nii ettevõtete-siseseks kui ka –väliseks tarbimiseks. Samas tuleb tõdeda, et reeglina ei alusta äriettevõtte arendusprojektiga, kui puudub usk, et antud ettevõtmine tõenäoliselt tagab tulevikus majandusliku kasu teenimise.

1.2. Eesti hea raamatupidamistava võrdlus rahvusvaheliselt kasutatavate arvestuspõhimõtetega arendusväljaminekute kajastamisel

Eestis kehtivaid ja rahvusvahelisi arendusväljaminekute arvestuspõhimõtteid ja juhendeid on oluline analüüsida seetõttu, et kapitaliturgude globaliseerumisega on rahvusvaheliste ettevõtete osakaal Eestis märgatavalt kasvanud.

Ettevõtted saavad oma majandusaasta aruannetes jälgida IFRSi arvestuspõhimõtteid, millest seni lähtus ka Eesti Raamatupidamise Toimkond hea raamatupidamistava juhendite koostamisel kuni 1. jaanuarini 2013. 2013. aastast on Eesti hea raamatupidamistava aluseks SME IFRS, mis on võrreldes täismahus IFRSiga lihtsustatum.

Vastavalt raamatupidamise seadusele (RPS) on ettevõtetel võimalik valida, kas koostada oma finantsaruandeid vastavuses Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud IFRSiga või Eesti hea raamatupidamistavaga. Eesti hea raamatupidamistava on mõeldud rakendamiseks eelkõige väiksematele ja keskmise suurusega ettevõtetele. (EV Raamatupidamise Toimkond: 14.10.2014) 2005. aasta algusest tuleb kõigil Euroopa Liidu liikmesriikide (s.h Eesti) börsiettevõtetel rakendada finantsarvestuses vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusele, (EÜ) nr.1606/2002 rahvusvahelisi finantsaruandluse standardeid (IFRS-e). Arendusväljaminekute kajastamisel tuleb lähtuda IAS 38-st ja IFRS 5-st. (Euroopa Ühenduste komisjon 2003). Üldjuhul Eesti ettevõtted, kes ei ole börsil noteeritud lähtuvad arendusväljaminekute arvestamisel ja kajastamisel RTJ 5-st ja raamatupidamise seadusest.

Käesolevas magistritöös on võrreldud hetkel kehtivat RTJ 5 varem kehtinud juhendiga (kuni 2013), samuti rahvusvaheliste standarditega SME IFRS ja IAS 38. Lisaks on käsitletud USA-s kehtivaid arvestuspõhimõtteid US GAAP standardis SFAS 2, sest enamik käesolevas magistritöös käsitletud uurimusi põhinevad USA andmetel ning sellest tulenevalt on oluline mõista erinevusi Eesti RTJ 5 ning US GAAPi SFAS 2 vahel. Samuti on võrdlusena käsitletud Ühendkuningriikide UK GAAPi arvestuspõhimõtteid SSAP 13, sest ühena ainsatest riikidest sarnaselt Eestile on viinud oma arvestuspõhimõtted vastavusse SME IFRSiga, mis kehtivad 2015. aastast. Käsitlemist leiavad samuti Soome raamatupidamise seadus, Taani raamatupidamise standard (DKAS) ja Rootsi standard (RR 15) arendusväljaminekute osas. Arendusväljaminekute käsitlust lähtuvalt eespool nimetatud normatiivaktidest võrdleb tabel 2.

Olulisem muudatus praeguses RTJ 5-s võrreldes seniste juhenditega seisneb selles, kui seni tuli arendusväljaminekuid kapitaliseerida, kui allpooltoodud kriteeriumid olid täidetud, siis nüüd on võimalik ettevõtetel valida, kas kanda väljaminekud kuludesse või kapitaliseerida immateriaalse põhivarana, kui kõik allpooltoodud kriteeriumid on täidetud. Kriteeriumitena vaadeldakse (RTJ 5 p 40: 2011b):

- on olemas tehnilised ja finantsilised võimalused ning positiivne kavatsus projekti elluviimiseks;
- ettevõtte suudab kasutada või müüa loodavat vara;
- immateriaalsest varast tulevikus tekkivat majanduslikku kasu on võimalik hinnata (sh turu olemasolu projekti elluviimisel tekkivate toodete ja teenuste jaoks);
- arendusväljaminekute suurust on võimalik usaldusväärselt mõõta.

Tabel 2. Arendusväljaminekute käsitus erinevates arendusväljaminekute juhendites.

Aspekt	RTJ 5	RTJ 5 (kuni 2013)	SME IFRS	IFRS (IAS 38)	US GAAP (SFAS 2)	UK GAAP (SSAP 13 kuni 2015; FRS 102)	DKAS (Taani)	BFN Vägledning (RR15) (Rootsi)	Soome RPS ja GAAP
Arvestus-põhimõtted	Kuludesse kandmine või lubatud kapitaliseerida teatud tingimustel	Kapitaliseerimine teatud tingimustel kohustuslik , vastasel korral kuludesse kandmine	Kuludesse kandmise kohustus	Kapitaliseerimine teatud tingimustel kohustuslik , vastasel korral kuludesse kandmine	Kuludesse kandmine, v.a erijuhtudel tarkvara arenduses (eraldi juhend SFAS 86)	Kuludesse kandmine või lubatud kapitaliseerida teatud tingimustel	Väike- ja keskmise suurusega kannavad kuludesse	Kapitaliseerimine teatud tingimustel kohustuslik	Kapitaliseerimine lubatud ettevaatlikkusega teatud tingimustel
Avaldamise detailsus	Madal		Madal	Kõrge	Kõrge	Kõrge	Vastavalt e/v suurusele		Madal
Kajastamine bilansis	Immateriaalne vara: arendusväljaminekud		Ei kajastata	Immateriaalne vara: liigitatud gruppidesse	Ei kajastata	Immateriaalne vara	Immateriaalne vara: liigitatud gruppidesse	Immateriaalne vara	Immateriaalne vara
Kajastamine kasumi-aruandes	Konkreetse seotud tegevuse all		Konkreetse seotud tegevuse all	Konkreetse seotud tegevuse all	Uurimis-ja arendusväljaminekute all	Konkreetse seotud tegevuse all	Konkreetse seotud tegevuse all	Konkreetse seotud tegevuse all	Konkreetse seotud tegevuse all
Amortiseerimise maksimaalne periood	Piiramatult	Piiramatult	Piiramatult	Piiramatult	Vara väärtuse test	Piiramatult	Piiramatult	20 a	5 a, erandjuhul 20 a

Allikas: RTJ 5 kuni 2013, RTJ 5, IAS 38, SME IFRS; SFAS 2, SSAP 13, DKAS, RR 15, Soome RPS alusel, autori koostatud.

Arendusväljaminekute kajastamine RTJ 5 kohaselt ei ole kooskõlas SME IFRSiga, ent lähtuvalt eelnõu välja andmise ajal saadud tagasisidest otsustas Eesti Raamatupidamise Toimkond, et selline kõrvalekalle SME IFRSi reeglitest on õigustatud. (EV Raamatupidamise Toimkond: 12.09.2014) See toetab käesolevas magistritöös püstitatud väidet arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkusest. Lisaks võib konstateerida, et 2013. aastast kehtiv RTJ 5 paindlikkus on ettevõtete jaoks positiivne, sest selle kriteeriumid lubavad ettevõtjatel vastavalt ettevõtte iseloomule ja vajadustele valida sobiva arendusväljaminekute kajastamise arvestuspõhimõtte ning järgida soovi korral SME IFRSi või IFRSi.

RTJ 5 eelnõu (RTJ 5: 2011a) punkti 37 kohaselt kanti kõik arendustegevusega seotud väljaminekud nende tekkimise perioodil kuludesse. See nõue ühtib SME IFRSi 18.15 punktiga. Selline muudatus oleks endaga kaasa toonud mitmeid murekohti. Eelkõige oleks arendusväljaminekute kapitaliseerimise keelustamine Eestis viinud mitmete ettevõtete tegevuse vastuollu äriseadustiku § 176 ja § 301 tuleneva netovara nõudega. See oleks nõudnud ettevõtjalt lisanduvaid sissemakseid omakapitali või ettevõtte äritegevuse lõpetamist. Võib väita, et kohustusliku kuludesse kandmise arvestuspõhimõtte ei oleks Eestis toiminud ning seda toetab asjaolu, et pärast eelnõu avaldamist saabus Raamatupidamise Toimkonnale palju negatiivset tagasisidet antud punkti kohta.

Negatiivset tagasisidet kuludesse kandmise ettepanekule võis ajendada asjaolu, et aastatel 1995-2011 võis või tuli arendusväljaminekuid kapitaliseerida ja tulude ilmnmisel amortiseerida. Enne 2003. aastat käsitles Eesti hea raamatupidamistava arendusväljaminekuid suhteliselt pealiskaudselt. Raamatupidamise seaduses, mis kehtis aastatel 1995-2002, oli toodud järgnev (§33 lg 3): arenguväljaminekuid kapitaliseeritakse juhul, kui raamatupidamiskohustuslane on aastaaruande lisas näidanud arenguprojekti teostamiseks vajalikud ressursid ning tulude tekkimise tõenäolisuse. Juhiseid arendusväljaminekute kajastamiseks sisaldasid Raamatupidamise Toimkonna otsused 6 ja 7, mis kehtisid aastatel 2000-2002. Nende juhendite kohaselt tuli kapitaliseeritud arenguväljaminekuid kajastada immateriaalse põhivara kirjel "arenguväljaminekud" ja arvelevõetud väljaminekuid amortiseeriti lineaarselt kuni 5 aasta jooksul.

2003. aastal täpsustati RTJ 5-s materiaalse ja immateriaalse põhivara arvestamise ja kajastamise juhendit. Hiljem, 2005. aastal muudeti arenguväljamineku mõiste arendusväljaminekuks. Esiolgses RTJ 5-s eeldati, et arendusväljaminekute kasulik eluiga ei ole pikem kui kakskümmend aastat, pikema eluea tõestamisel võis seda pikendada. Alates 2008. aastast amortiseeritakse kogu immateriaalset vara vastavalt varaobjekti elueale (Mobel 2012: 28). 2013. aastal kehtima hakanud juhendi kohaselt amortiseeritakse immateriaalset põhivara 10 aasta jooksul, kui ettevõttel ei ole võimalik usaldusväärset hinnata immateriaalse varaobjekti kasulikkude eluiga. (SME IFRS 18.20, 19.23). (RTJ 5 p 47) Juhendi kohaselt rakendatakse immateriaalse põhivara amortiseerimisel lineaarset meetodit. Seda välja arvatud juhul, kui mõni muu arvestusmeetod peegeldab objektiivsemalt varast saadava majandusliku kasu jagunemist kasulikkude elueale.

Raamatupidamise Toimkonna juhendid (RTJ) ja raamatupidamise seadus ei nõua aga arendusväljaminekute detailsemat avamist võrreldes teiste käsitletud normatiivaktidega. RTJ 5 §86-90 nõuab amortisatsioonimeetodi, -määra ning jääkmaksumuste muutuste analüüsi esitamist lisades. Tegevusaruandes (RPS §24 lg 2 p 3) tuleb vabas vormis kirjeldada arendusprojektidega seonduvaid väljaminekuid aruande- ja järgnevatel perioodidel. RTJ 15, mis käsitleb lisades avalikustavat informatsiooni, sätestab nõuded immateriaalse ja materiaalse põhivara lisadele (p 36-37). Pigem on juhendi rõhuasetus materiaalsel põhivaral. Oluliste allahindluste kohta avalikustatakse varaobjekti kirjeldus ning millisel meetodil allahindlussumma on määratud. Detailsemat avaldamist selle kohta, millest põhivaragrupp koosneb (v.a firmaväärtuse puhul), nõutud ei ole. Seetõttu ei ole võimalik saada täpsemat ülevaadet, kuidas arendusprojekte on hinnatud.

Juhend IAS 38 koostati praktika põhjal tänu mitmes riigis täheldatud asjaoludele, mis viitasid sellele, et arendusväljaminekud tõenäoliselt osalevad tulevikus majandusliku kasu tekkimisel (Clem *et al.* 2001: 2). Koostajate kogemused ja empiirilised allikad tõestasid vastupidist US GAAPi (juhendi SFAS 2) kuludesse kandmise arvestuspõhimõtte kehtestamisel läbiviidud uurimuste tulemustele. Erinevad põhimõtted, eeldused ja järeldused selgitavad juhenditevahelisi erinevusi.

IAS 38 (2004) nõuab arendusväljaminekute märksa detailsemat avalikustamist kui Eesti hea raamatupidamistava. Arendusväljaminekud esitatakse bilansis bilansilises

maksumuses, st. soetusmaksumuses miinus akumulieeritud kulum ja väärtuse langusest tingitud allahindlused. Vastavalt IAS 38-le (2004) tuleb ühte tüüpi immateriaalne põhivara grupeerida ning koondada arendustegevuse faasis oleva immateriaalse põhivara grupi alla. Aruande lisas avalikustatakse arendusväljaminekute kogusumma ja immateriaalse põhivara liikumise tabel, milles esitatakse arendusväljaminekute algsaldo soetusmaksumuses, kumulatiivne amortisatsioonisumma, jääkmaksumuse algsaldo, aruandeperioodil kapitaliseeritud väljaminekud, aruandeperioodi kulum ja allahindlus ning lõppsaldo. (IAS 38 2004)

Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et IFRSi põhiohk on suunatud tehingute majanduslikule sisule, st arvestuspõhimõtetele ja avalikustamise nõuetele. IASis 1 tuuakse miinimumnõuded aruannetes esitatavate kirjete osas. Samas EL raamatupidamisdirektiiv keskendub vormtehnilisele esitlusele, st kirjetele, ja lubab liikmesriikidel rakendada erinevaid arvestuspõhimõtteid, kehtestab miinimumnõuded lisadele.

Võib eristada kolme lähenemist arvestusstandardite kehtestamisel: printsiibipõhine lähenemine, mis tuginev üldisele raamistikule; reeglipõhine lähenemine, mis kehtestab täpsed juhised tehingute klassifitseerimiseks ning eesmärkidele orienteeritud lähenemine, mis ühendab kaks eelnevat lähenemist. IFRS on valdavas osas arvestusprintsiipidele tuginev, US GAAP on traditsiooniliselt olnud rohkem reeglitepõhine. Samas üldine kontseptuaalne raamistik liigub eesmärkidele orienteeritud lähenemise suunas. (CFA 2013: 40)

Tänu IASB printsiibipõhisele lähenemisele on IAS 38 nõuete põhjal koostatud aruannete lisad detailsemad, mis omakorda annavad täpsema ülevaate aruande tarbijatele ja vähendavad võimalust langetada ebakompetentseid otsuseid.

Soome raamatupidamise seaduses (Kirjanpitolaki 1997) on käsitletud arendusväljaminekuid art 5 § 8. Seaduse kohaselt tuleb väljaminekute kapitaliseerimisel olla ettevaatlik. Kapitaliseeritud arendusväljaminekud amortiseeritakse viie aasta jooksul, v.a juhul, kui pikem amortisatsiooniperiood on õigustatud. Sellisel juhul on maksimaalseks amortisatsiooniperioodiks 20 aastat. Raamatupidamise seaduse §1 kohaselt tuleb majandusaasta aruandes välja tuua andmed arendustegevuse kohta.

Andmed tuleb esitada aruande ja hinnanguliselt järgneva perioodi kohta. (Kirjanpitolaki 1997) Kaubandus- ja tööstusministeeriumil on õigus arendusväljaminekute osas kehtestada täpsustavaid määruseid. Kaubandus- ja tööstusministeeriumil arendusväljaminekute bilansis esitamise määruses (*Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös kehittämismenojen aktivoimisesta taseeseen* 1998) on sätestatud tingimused, millal võib arendusväljaminekuid varana kajastada. Muuhulgas peab usaldusväärset määratletav olema tulevikus saadav majanduslik kasu. Magistritöö autori hinnangul ei nõuta Soomes arendusväljaminekute detailset kajastamist.

Taani finantsaruannete seadus (*Danish Financial Statements Act*) põhineb algselt IFRS-il (2001). Taani raamatupidamise arvestuspõhimõtete (DKAS) erinevuseks on, et nõuded on jagatud ettevõtte käibe, vara ja keskmise töötajate arvu järgi nelja klassi. Väike- ja keskmise suurusega ettevõtetted jagunevad klassidesse A-C(1).

Arendusväljaminekud kapitaliseeritakse DKAS juhendi 7 (*Regnskabsvejledning 7* 2002: 25.12.2014) kohaselt sarnaselt IAS 38-le suurte ettevõtete puhul. Väike- ja keskmise suurusega ettevõtetted kannavad arendusväljaminekud kuludesse. Suurtel ettevõtetel on nõutud märksa detailsema informatsiooni avalikustamist kui väike- ja keskmise suurusega ettevõtete puhul. (Annex 1.D Denmark 2011: 8) Börsil noteeritud ettevõtete finantsaruanded tuleb koostada kooskõlas IFRSiga ja seega IAS 38 kohaselt on arendusväljaminekute kapitaliseerimine kohustuslik teatud tingimuste täitmisel. Arendustegevuse kohta avaldatakse informatsioon juhatuse aruandes, mille koostamisest on vabastatud väikeettevõtetted (klass B), kui puuduvad märkimisväärsed muutused majanduslikus keskkonnas või tegevustes (Annex 1.D Denmark 2011: 10). Aastast 2013. jõustus uus standard väike- ja keskmise suurusega ettevõtetetele, mille kohaselt tuleb arendusväljaminekud kuludesse kanda (Denmark replaces existing... 2013: 25.12.2014).

Rootsis on raamatupidamisaruande koostamise seaduses lubatud arendusväljaminekute kajastamine immateriaalse varana art 4 § 2 kohaselt (*Årsredovisningslag* 1995). Arendusväljaminekute kajastamist sätestab juhend *Redovisningsrådets rekommendationer 15* (RR 15), mis sarnaselt IAS 38-le kohustab arendusväljaminekuid kapitaliseerima teatud tingimuste täitumisel. Maksimaalne amortisatsiooniperiood on 20 aastat. (Persson, Fuentes 2011: 7) 2014. aasta aprillis avaldati muudatused, mis

puudutavad väikeettevõtteid (*Årsredovisning i mindre aktieföretag* (K2)), millega piiratakse ettevõttesiseselt loodud arendusväljaminekute immateriaalse varana kajastamist. Need tuleb koheselt kuludesse kanda. Omandatud immateriaalset vara võib varana kajastada. Uuest juhendist lähtumine on vabatahtlik ning ettevõtted võivad endiselt kasutada juhendit RR15. (BFN 2014: 165-166)

2014. aasta lõpuni kehtinud UK GAAPi SSAP 13 (1989) on arendusväljaminekute käsitluses üsna sarnane IFRSi IAS 38-le. Erinevus seisneb selles, et teatud tingimustel on kapitaliseerimine lubatud, mitte kohustuslik nagu IFRSi kohaselt. Selles osas kattub UK GAAP RTJ 5-ga. Erinevused IFRSist seisnevad kapitaliseerimist lubavates kriteeriumites. UK GAAPi järgi tuleb finantsaruannetes avaldada arendusväljaminekute kogusumma bilansilises maksumuses ja nende aruandeperioodi amortisatsioon. Bilansis kajastatakse arendusväljaminekud jääkmaksumuses immateriaalse põhivara koosseisus. Uus UK GAAPi juhend FRS 102 (2013) on ette nähtud väike ja keskmise suurusega ettevõtetele ning hakkab kehtima 1. jaanuarist 2015. Sarnaselt Eesti juhenditele on selle koostamisel põhinetud peamiselt SME IFRSile, kuid samas esineb olulisi erinevusi (FRS 102 2013: 231). Erinev on arendusväljaminekute kohtlemine, kuna teatud tingimuste täitmisel on arendusväljaminekute kapitaliseerimine immateriaalse varana lubatud (FRS 102 2013: 101). Sarnaselt Eestile on tehtud erand SME IFRSi arvestuspõhimõttest arendusväljaminekute arvelevõtmisel ja kajastamisel.

Vastavalt SME IFRSile (2009) tuleb ettevõttel avalikustada perioodi jooksul kuluna kajastatud arendusväljaminekute koondsumma. Sellest tulenevalt on avalikustamise detailsus suhteliselt madal võrreldes näiteks IAS 38 nõuetega, mille kohaselt tuleb märksa rohkem andmeid avalikustada. Arendusväljaminekute kapitaliseerimine otsustati keelata, sest mitmed väike- ja keskmise suurusega ettevõtete finantsaruannete koostajad ja audiitorid leidsid, et ettevõtetel ei ole piisavalt ressursse hindamaks projektide tasuvust ärilisest perspektiivist lähtuvalt. Osaline arendusväljaminekute kapitaliseerimine ei anna kasulikku informatsiooni. Kreditoride arvates ei oma informatsioon kapitaliseeritud arendusväljaminekute kohta nende jaoks erilist tähtsust ning nad ei lähtu arendusväljaminekutest laenuotsuste tegemisel. (SME IFRS Basis for Conclusions 2009: 28,29) Arendusväljaminekute kapitaliseerimise keelustamine tõepoolest ei avalda olulist mõju arendustegevusega vähe tegelevatele ettevõtetele.

Samal ajal intensiivselt arendustegevusega tegelevate ettevõtete jaoks jääb oluline osa varast bilansis sellest tulenevalt kajastamata. Seetõttu ei pruugi finantsaruanded anda aruande tarbijale õiget ja õiglast ülevaadet ettevõtte tegelikust finantsseisundist.

SME IFRS on täiendamisel alates 2012. aastast, eelnõu kommenteerimiseks avaldati, 2013. aastal. Põhilised muudatusettepanekud seisnevad olemasolevate nõuete täpsustamises või toetavate suuniste lisamises (Exposure Draft 2013: 4). Täiustamise eesmärgiks on hinnata rakendamise käigus saadud kogemusi ja kaaluda, kas standardis tuleks teha lisanduvaid muudatusi. (Basis for Conclusions 2013: 5) Aktuaalseks kujunes arendusväljaminekute kapitaliseerimise lubamise või kohustuslikuks muutmise osas (IASB Meeting 2014: 8).

Pooltargumendiks esitati, et standard, mis ei luba arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalust, on sobilik ainult suhteliselt lihtsatele ja algupäraste vajadustega ettevõtetele ja riikidele, kellel puudub väljakujunenud finantsaruandluse taust. Hoiatati, et kui IASB arendusväljaminekute kapitaliseerimist ei luba, siis on riigid ja ettevõtted sunnitud vastavalt vajadusele SME IFRSist kõrvalekaldeid tegema, mis vähendab võrreldavust piiriüleste väike- ja keskmise suurusega ettevõtetega. (IASB Meeting 2014: 9). Rahvusvaheline väike- ja keskmise suurusega ettevõtete võrreldavuse saavutamine oli aga üheks standardi koostamise eesmärgiks. Nii Eesti kui ka Ühendkuningriigi näidetest on selgelt näha, et kuigi üldine SME IFRSi raamistik võeti praktiliselt muutmata kujul väike ja keskmise suurusega ettevõtete finantsarvestuse reglementeeriumite aluseks, siis arendusväljaminekute kapitaliseerimise lubamine oli üks vähestest eranditest. Vastuargumendiks esitati taaskord arvestuspõhimõttest ja selle valikust tulenev liigne keerukus, mistõttu vähemarenenud finantsaruandluse raamistikuga riigid ja ettevõtted loobuksid SME IFRSi vastu võtmisest (IASB Meeting 2014: 9). Pärast arutelu ei leitud, et oleks piisavalt uut informatsiooni, et eelnevaid otsuseid selles osas muuta. Vaid veidi üle poolte pooldas arvestuspõhimõtte muutmata jätmist. Teine pool grupist ei nõustunud kapitaliseerimisel rajaneva arvestuspõhimõtte mittelubamisega järgnevatel põhjustel (IASB Meeting 2014: 11):

- riigid peaksid ise otsustama, kas lubada või piirata arvestuspõhimõtete valikut;

- arendusväljaminekute kapitaliseerimise valiku mittelubamine võib põhjustada riikide loobumist SME IFRSi kasutamisest;
- väike- ja keskmise suurusega ettevõtted soovivad antud valikuvõimalust. Valiku lubamine ei tõsta keerukust teiste ettevõtete jaoks, sest neil on võimalus valida enda jaoks sobiv ja lihtsam arvestuspõhimõte;
- paljudele ettevõtetele võimaldab arendusväljaminekute kapitaliseerimine nende finantsseisundit ja majandustulemust õigemini ja õiglasemalt kajastada.

Sellised vastakad arvamused on ilmnenu kogu SME IFRSI arengu jooksul ning näitavad, milline väljakutse on väike- ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks finantsraamistiku koostamine. Ehkki praeguse eelnõu vastuvõtmisel arendusväljaminekute käsitlemis muudatusi ei tehta ning väljaminekute kapitaliseerimine jääb endiselt keelatuks, siis tehtud ettepanekuid kaalutakse uuesti tulevikus, mis annab rohkem aega arutamiseks ja praktiliste tähelepanekute tegemiseks (IASB Meeting 2014: 15). Samuti tuleb rõhutada, et mitmete praktilistel näidetel põhinevate uurimuste (Cazavan, Jeanjean 2006: 37; Landry, Callimaci 2003: 131; Gaeremynck *et al.* 1998: 3; Lev, Zarowin 1999: 383; Lev *et al.* 2009: 287; Penman 2009: 369-370) tulemusena on leitud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkus on oluline just väiksematele ja alustavatele ettevõtetele. Suuremad ja stabiilsemad ettevõtted eelistavad pigem kohest kuluks kandmist. Seega on kapitaliseerimise võimaluse vajalikkus väikestes ja alustavates ettevõtetes mitmeti tõestatud.

US GAAP (SFAS 2) nõuab arendusväljaminekute kohest kuludesse kandmist mõningate eranditega. Kapitaliseerimise kriteeriumid kehtivad tarkvarale, mis on arendatud ettevõttesiseseks kasutuseks; tarkvarale, mis on arendatud kolmandatele osapooltele müügiks. Eritingimused on erinevad IFRSist ja RTJ-dest. (KPMG 2013: 36) Neid tingimusi käsitleb eraldi juhend SFAS nr 86 (*Statement of Financial Accounting Standards No. 86*). Arvutitarkvaraga seotud arendusväljaminekud ettevõtteväliseks kasutuseks kapitaliseeritakse, kui kriteeriumid on täidetud. Juhendi kohaselt tuleb tarkvara arendusväljaminekud kuluks kanda ajahetkeni, mil tarkvara juures tuvastatakse selle tehnoloogiline valmidus. Pärast valmiduse tuvastamist võib arendusväljaminekuid

kapitaliseerida. Ettevõttesiseseks kasutuseks rendatud tarkvara puhul võib kapitaliseerida neid kulusid, mis on tekkinud rakenduse väljatöötamise staadiumis.

Kasumiaruandes tuleb esitada perioodi jooksul kuluks kantud rendusväljaminekute kogusumma ning samuti eelmise perioodi vastavad näitajad. Rendusväljaminekud avaldatakse majandusaasta aruande lisas, kus tuuakse detailselt välja rendusväljaminekute kogusumma ja millest see koosneb. Samuti tuleb lisades kajastada lepinguid koostööpartneritega, kelle poolt on antud väljaminekud finantseeritud. (Kieso, Weygandt 1998: 612) Eesti Raamatupidamise Toimkonna juhend nõuab sealjuures vaid rendusväljaminekute summa kajastamist. Võib nõustuda US GAAPi kriitikutega, kes ütlevad, et SFAS 2 jälgides võib jääda oluline osa ettevõtte varast kajastamata. Rendusväljaminekute kapitaliseerimise keelustamise argumentideks on, et tulevikus saadavad tulud on ebaselged, rendusväljaminekute ja tulevaste perioodide tulude vaheline seos on ebamäärane ning samuti usutakse, et väljaminekute jaotamine perioodide vahel ei oma vajalikku otstarvet. (SFAS 2 1974: 12-14) Magistritöö autor sellega nõustuda ei saa, vaid on seisukohal, et kulude ajatamine tulude ja kulude vastavuse alusprintsibiist tulenevalt annaks jaotamine õigema ja õiglasema ülevaate ettevõtte tegelikust majandustulemusest ja prognoositavate rahavoogude tekkest.

US GAAP kehtib ainult börsiettevõtetele ja seda üksnes kui USA Väärtpaberi- ja Börsikomisjon (SEC) on nad kinnitanud. Seetõttu on raske seostada US GAAPi väike ja keskmise suurusega ettevõtetega. Ent FASBi otsused omavad tähtsust väike ja keskmise suurusega ettevõtetele alates IASB-ga koostöö memorandumi sõlmimisest 2002. aastal. IASB ja FASBi koostöö tulemusena ilmuvad ühtsemad finantsaruandluse standardid, mille eesmärgiks on kehtestada samad reeglid nii Euroopas kui ka USA-s. (International Convergence of... 10.11.2014) Sellest tulenevalt on sellel mõju ka Eestile, sest Eestis on lähtunud arvestuse korraldamise IASi ja IFRSi lähtealustest ja kontseptuaalsest taustast 1994. aastast. (Implementation of IFRS... 10.11.2014) Vaatamata koostööle on rendusväljaminekute käsitus IFRSi ja US GAAPi alusel jäänud endiselt erinevaks.

Erinevate standardite võrdluse tulemustest võib järeldada, et turgude globaliseerumise vaatenurgast on oluline, et erinevate standardite järgi koostatud aruanded oleksid

üldjoontes võrreldavad. Seda andmaks ettevõtte aruannete tarbijatele üheselt mõistetavat ja asjakohast informatsiooni, mille alusel oma otsuseid langetada. Eesti on selles osas olnud pigem Euroopa eesotsas – ühe esimese riigina Euroopas viis Eesti 2003. aastal oma raamatupidamise juhendid kooskõlasse IFRS raamistikuga ning nüüdseks lähtuvad suures osas kohalikud juhendid SME IFRSist (EV Raamatupidamise Toimkond: 8.09.2014). Euroopa börsiettevõtted rakendavad IFRSi ja Euroopa direktiivi kohaselt võivad liikmesriigid sätestada arendusväljaminekute kapitaliseerimist. Sellest tingituna on Euroopa Liidu ettevõtted kapitaliseerinud arendusväljaminekuid suuremal määral kui USA ettevõtted. US GAAP on endiselt aga rahvusvahelistest standarditest, sh arendusväljaminekute käsitluse osas märkimisväärselt erinev. (Agoglia *et al.* 2011; Chappell, Dettmar, 2014: 33)

Uuendatud RTJ 5 on võrreldes varasemate versioonide ja eelnõudega kõige paindlikum. Ehkki uued raamatupidamise juhendid üldiselt põhinevad SME IFRSil, siis arendusväljaminekute käsitlusel oli kõrvalekalle SME IFRSist igati õigustatud. Seega endiselt põhineb arendusväljaminekute käsitlus täismahus IFRSile. Samas vastavalt ettevõtte vajadustele on soovi korral võimalik jälgida SME IFRSi (arendusväljaminekud kuludesse kanda). Puuduseks on madal arendusväljaminekute avalikustamise detailsus. Kuna puudub vastav nõue, siis ettevõtted peavad arendusväljaminekuid pigem strateegiliseks informatsiooniks, mida laiemale üldsusele ei avaldata.

2013. aastal võeti vastu Euroopa Liidu raamatupidamisdirektiiv (2013/34/EL), mille kohaselt peab Eesti hiljemalt 2015. aasta keskpaigaks oma raamatupidamise juhendeid ja seadusandlust muutma. Raamatupidamise Toimkonna hinnangul jääb antud direktiiv Eestile mitmel objektiivsel põhjusel sobimatuks. Esiteks on Eestis väga suur mikro- ja väikeettevõtete osakaal. Antud direktiiv mõjutaks arvuliselt kuni 99 protsenti Eesti ettevõtetest. Direktiiv ei vähendaks oluliselt ettevõtete jaoks halduskoormust, sest see on e-aruandlusega juba saavutatud. Samuti väheneks aruannete kvaliteet, sest direktiiviga nõutud detailsus on madalam kui seni nõutu. Eesti on direktiivi vaidlustanud. (Raamatupidamisdirektiiv on halb... 2013: 9.11.2014)

Direktiivi jõustumisel võidakse Eestis vabastada väikeettevõtted tegevusaruande koostamise kohustusest (2013/34/EL art 2). See mõjutaks muuhulgas arendusväljaminekute avaldamist. Siiani on tegevusaruandes esitatud informatsiooni

oluliste arendustegevuse projektide ning nendega seotud väljaminekute kohta aruandeaastal ja eelolevatel aastatel (§RPS 24 lg 3). Muus osas jääb arendusväljaminekute kajastamine Eestis ilmselt samaks: endiselt võib lubada arendusväljaminekute kapitaliseerimist immateriaalse põhivarana (2013/34/ELIII Lisa C1).

Juhendite võrdluse tulemusena leiab magistr töö autor, et arendusväljaminekute lubamine RTJ 5-s on õigustatud ja asjakohane. Seda kinnitab esiti argument, et Ühendkuningriik tegi oma juhendis samasuguse kõrvalekalde. Samuti on SME IFRSi koostajate arvamused, kas lubada kapitaliseerimist või mitte, jagunenud suhteliselt võrdselt. Soome raamatupidamise seaduse ja määruste analüüsis selgus, et sarnaselt Eestile ei nõuta detailset arendusväljaminekute avaldamist. Taani (DKAS) ja Rootsi (BFN 2014) normatiivaktidest selgus, et väike- ja keskmise suurusega ettevõtetel tuleb (Rootsis: sisemiselt loodud) arendusväljaminekud kajastada kuluna. Arvestades asjaoluga, et Eesti ettevõtetest 99% on väike- ja keskmise suurusega, seaks kapitaliseerimise keelamine eriti alustavate ettevõtete jaoks selged piirangud. IFRSi (IAS 38) ja US GAAPiga (SFAS 2) võrdlemisest ilmnes tähelepanek, et antud standardites on nõutud märksa detailsema informatsiooni avaldamine arendusväljaminekute kohta kui RTJ 5-s. Uue EL-i raamatupidamisdirektiiviga muutub praegune juhend ilmselt lihtsustatumaks ning nõuded avaldatavale informatsioonile vähenevad veelgi. Seetõttu tuleks Eesti Raamatupidamise Toimkonnal kaaluda võimalusi aruannete informatiivsuse ja asjakohasuse säilitamiseks.

1.3. Arendusväljaminekute arvestuspõhimõtetevahelised erinevused ja mõjud ettevõtetele

1.3.1. Arvestuspõhimõtte valikust tulenevad mõjud finantsnäitajatele

Arendusväljaminekute tegemise perioodil kapitaliseeritud väljaminekud suurendavad vara bilansis ja kajastatakse rahavoona investeeringutest rahavoogude aruandes. Järgnevatel perioodidel jaotatakse väljaminekute kapitaliseeritud väärtus amortisatsioonikuluna (v.a piiramatu eluaega vara). Amortisatsioonikulu vähendab

puhaskasumit kasumiaruandes ja vara väärtust bilansis. Rahavoogude aruandele amortisatsioonikulul mõju puudub, sest tegemist on mitterahalise väljaminekuga.

Alternatiivselt, arendusväljaminekud kuludesse kandes, väheneb samal perioodil ettevõtte puhaskasum. Arendusväljaminekute kuludesse kandmisega ei kaasne amortisatsioonikulusid järgnevatel aastatel. Kuludesse kantud arendusväljaminekud kajastatakse rahavoona äritegevusest nende tekkimise perioodil. Järgnevatele perioodidele mõju puudub.

Arendusväljaminekute kapitaliseerimise ja kuludesse kandmisega kaasnevaid mõjusid illustreerivad järgnevad numbrilised näited, mis on esitatud lisa 3.

Kui kõik tingimused on konstantsed, siis arendusväljaminekute kapitaliseerimine suurendab praegust tulemuslikkust ning rahavoogusid äritegevusest võrrelduna kuludesse kandmisega. See mõju kestab vaid seni, kuni perioodil tehtud väljaminekud ületavad perioodi amortisatsioonikulusid. Selline mõju võib olla eriti oluline alustavatele ettevõtetele, kuna on võimalus, et kasum ei kata ära aasta jooksul tehtud arendusväljaminekuid. See võib tähendada ettevõtte jaoks kahjumit, mis omakorda mõjutab ettevõtte omakapitali ning võimet täita netovara nõuet.

Arendusväljaminekute kohest kuludesse kandmist on tihti õigustatud konservatiivsuse alusprintsiibiga. Selle kohaselt tuleb raamatupidamise aruannet koostada ettevaatlikult ja kaalutletult vältimaks vara ja tulude ülehindamist või kohustuste ja kulude alahindamist. Siinkohal on tegemist hinnangutega, mis sõltuvad juhatuse arusaamast ettevõtte hetkeseisust, majanduskeskkonna muutustest, tuleviku perspektiividest ja riskitajust. Vältida tuleb vara ja tulude ülehindamist või kohustuste ja kulude alahindamist ning samas ei ole aruandes õigustatud vara ja tulude sihilik alahindamine või kohustuste ja kulude sihilik ülehindamine ning aruande tarbijate eest varjatud reserve tekitamine (RPS § 16). Ent ükski järjepidevalt rakendatav raamatupidamise arvestuspõhimõte ei saa olla konservatiivne kogu ettevõtte eluea jooksul. Kui teatud perioodil kajastatud tulud on konservatiivsuse raamatupidamise alusprintsiiibil alahinnatud (võrrelduna vähem konservatiivsete arvestuspõhimõtetega), siis peavad need olema ülehinnatud muudel perioodidel. See, kas juhatuse hinnang oli õigustatult või õigustamatult konservatiivne, ilmneb alles tulevastel perioodidel. Ebapiisav või

ülemäärane konservatiivsus sisuliselt lihtsalt nihutab kulusid ühest perioodist teise. (Lev *et al* 2005: 981)

Siinkohal on oluline pöörata tähelepanu tulude ja kulude vastavuse alusprintsipiibile. Aruandeperioodi tuludest arvatakse maha nendesamade tulude tekkega seotud kulud. Väljaminekuid, millele vastavad tulud tekivad mingil muul perioodil, kajastatakse kuludena samal perioodil, mil tekivad nendega seotud tulud. (RPS § 16) See on tähtis muuhulgas arendusväljaminekute kajastamise seisukohalt. Kui on tõestatud, et arendusväljaminekud tõenäoliselt osalevad tulude tekkimisel tulevikus, siis nende kuludesse kandmisega astutakse tulude ja kulude vastavuse alusprintsipiibiga vastuolusse.

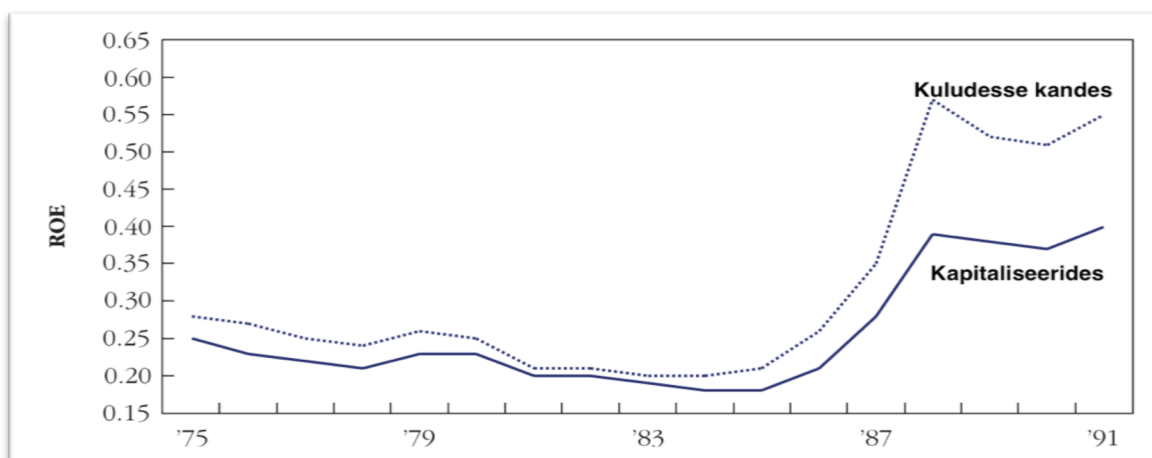
B. Lev *et al* (2005) on oma uurimuses vaadelnud enam kasutatavaid tulemuslikkuse suhtarve (ROE, ROA) ning avaldanud üldtingimused, milles arendusväljaminekute kuludesse kandmise tulemuseks on ülehinnatud või alahinnatud suhtarvude väärtused võrrelduna arendusväljaminekute kapitaliseerimisega. (Lev *et al* 2005: 981-982) Uurimuses leitakse, et arendusväljaminekute kohene kuludesse kandmine viib tulemuslikkuse kajastamise hälveteni võrrelduna aluseks olevate arendusväljaminekute kapitaliseerimisega (Lev *et al* 2005: 983). Samuti on leitud, et valides arendusväljaminekute kuludesse kandmise arvestuspõhimõtte kapitaliseerimise asemel, viib see prognoosimisvigadeni. Ettevõtted, kes arendusväljaminekuid kuludesse kannavad, on analüüsid pigem liiga positiivsed. (Anagnostopoulou 2009: 62)

On tõdetud (Lev 1999, Damodaran 2007), et arendusväljaminekud on oluline vara enamikes kõrgtehnoloogilistes ja teaduspõhistes ettevõtetes, kuid arendusväljaminekute kuludesse kandmisel ei ole nende väärtus bilansis kajastatud. On ilmselge, et olulise osa varast bilansis kajastamata jätmine omab märkimisväärset mõju ettevõtte tulemuslikkuse hindamiseks kasutatavatele suhtarvudele ROA ja ROE.

Kui arendusväljaminekute kasvuprotsent on 0, siis pärast väljaminekute amortisatsiooni perioodi lõppemist on nii kapitaliseerivatel kui ka kuludesse kandvatel ettevõtetel kasum kokku sama, kuid kapitaliseerivatel ettevõtetel on tsükli kestel rohkem vara ning sellest tulenevalt madalam omakapitali ja vara rentaablus. See kinnitab käesolevas töös toodud numbrilist näidet. Kui arendusväljaminekute kasv on positiivne, siis kasum kuludesse kandmisel on väiksem kui kapitaliseerides. Samuti kasvavad kapitaliseerides

koguvara ja omakapital. Tulemuste kohaselt on arendusväljaminekuid mõistlikum kuludesse kanda, kui arendusväljaminekute kasvumäär on 0. Kui arendusväljaminekud järjest kasvavad, siis kasumi juurdekasv ületab vara/omakapitali kasvu ning sellest tulenevalt on vara ja omakapitali rentaablus kõrgemad kapitaliseerides. (Lev *et al.* 2005: 1020) Võib väita, et jätkuvalt innovaatilisusesse panustavatel ettevõtetel ja iduettevõtetel on arendusväljaminekute kasvuprotsent tihti positiivne. Seetõttu on selliste ettevõtete jaoks kasulikum kajastada arendusväljaminekuid kapitaliseerimise arvestuspõhimõttel. Selle tulemusena antud juhul on suhtarvud kõrgemad võrreldes kuludesse kandmisega. Veelgi enam, ettevõtte tulemi kajastamisel on hälbed väiksemad ja seega asjakohasemad ning kooskõlas tulude ja kulude vastavuse alusprintsipiiga.

Uurimuse tulemusi toetab varasem Lev'i (1999: 30) läbi viidud uurimus, milles leiti, et tüüpilistes küpses arengufaasis olevatel ettevõtetel, kus arendusväljaminekute kasv on väga väike, on kasum ja sellest tulenevalt ka vara ja omakapitali rentaablus kõrgemad arendusväljaminekuid kuludesse kandes kui kapitaliseerides. Seda toetab Lev, Sougiannis (1996) koostatud joonis USA farmaatsiaettevõtte Merck & Co. andmetel.

Joonis 7. Merck & Co. omakapitali rentaablus aastatel 1975-1991 arendusväljaminekute kuludesse kandmisel ja kapitaliseerimisel.

Allikas: Lev, Sougiannis (1996)

Merck & Co. näide tõestab, et vastupidiselt laialtlevinud arvamusele, ei pruugi arendusväljaminekute kohene kuludesse kandmine olla tingimata konservatiivne lähenemine. See lükkab ümber käesolevas magistritöös väljatoodud arendusväljaminekute kapitaliseerimise vastuargumendid, mis õigustavad kuludesse

kandmist viidetega konservatiivsuse alusprintsipiile. Kui ettevõtte arendusväljaminekute kasv on suhteliselt madal, siis viib arendusväljaminekute kuludesse kandmine kasumi ülehindamiseni.

Arendusväljaminekute kapitaliseerimise suund ja ulatus sõltub (Damodaran 2007: 21):

- arendusprojekti elueast, mida pikem on arendusprojekti kasulik eluiga, seda ulatuslikumad on mõjud ettevõttele;
- arendustegevuse kasv periooditi, kui kasv on nullilähedane (esineb pigem küpses arengufaasis ettevõtete puhul), siis on väljaminekute kapitaliseerimise mõju ettevõtte suhtarvudele negatiivne; kui väljaminekud kasvavad periooditi, siis on suhtarvud kõrgemad.

Suure tõenäosusega suurendab arendusväljaminekute kapitaliseerimine tasuvuse suhtarvude väärtust suure kasvupotentsiaaliga ettevõtetele tegevusaladel, kus arendustulemuste turule toomine võtab aega ning vähendab nende väärtust nende küpsesse arengufaasi jõudmisel.

Damodaran (2007) toob välja erinevate tegevusvaldkondade erinevused. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise mõju on väiksem ettevõtetes, kus arendusprojektide kasulik eluiga on lühem. Näiteks, kui tarkvaraarenduses peetakse kasulikuks elueaks kuni kolme aastat, siis farmaatsiaetevõtetes on selleks kümme kuni kaksteist aastat. Sellest tulenevalt on tarkvaraarenduse projektidega tegelevatel ettevõtetel lühem mõjuperiood tasuvuse suhtarvudele. Ajahorisont on märksa pikem suure kasvupotentsiaaliga farmaatsia ja biotehnoloogia ettevõtetes. Seetõttu avaldub seal arvestuspõhimõtte valikust tulenev mõju märkimisväärselt. Arendusväljaminekuid kapitaliseerides on tasuvuse suhtarvud oluliselt kõrgemad kui väljaminekud kuludesse kandes. Kui ettevõtte ei ole veel pikalt tegutsenud, siis arendusväljaminekute kapitaliseerimine võib omada väga suurt positiivset mõju ettevõtte kasumile. (Damodaran 2007: 21) Positiivne mõju kasumile on tingitud sellest, et korruga arendusväljaminekute kuludesse kandmise asemel, mis mõjutaks kasumit negatiivselt, viiakse periooditi kuludesse vaid osa arendusväljaminekutest vastavalt tuludele. Arendusväljaminekute (a/v) arvestuspõhimõtte valikust tulenevad mõjud on kokkuvõtvalt toodud allolevas tabelis 3.

Tabel 3. Arvestuspõhimõtte valikust tulenevad mõjud finantsaruannetele, suhtarvudele.

Aspekt	KAPITALISEERIMINE	KULUDESSE KANDMINE
ÜLDISED ALUSED		
Mõju finantsaruannetele		
1. aasta		
Bilanss	A/v suurendavad vara Omakapital kõrgem (kõrgem kasum)	Vara arvele ei võeta Omakapital madalam (suuremad kulud)
Kasumiaruanne	Kasum kõrgem (perioodi kulud väiksemad)	Kasum madalam (perioodi kulud kõrgemad)
Rahavoogude aruanne	A/v – rahavoog investeerimistegevusest	A/v - rahavoog äritegevusest
Järgnevad perioodid		
Bilanss	Amort.kulu vähendab vara bilansilist väärtust (v.a piiramatul elueaga)	Mõju puudub
Kasumiaruanne	Amort.kulu vähendab kasumit	Mõju puudub
Rahavoogude aruanne	Mõju puudub	Mõju puudub
Koguperiood		
Bilanss	Perioodi lõpuks (kui amortisatsioonitsükkel on lõppenud) on vara kokku identne	
Kasumiaruanne	Kasumi summa üle perioodi on kokkuvõttes identne	
Rahavoogude aruanne	Raha ja ekvivalentide muutuse summa on üle perioodi identne	
Mõju tasuvuse suhtarvudele		
1. aasta		
ROE, ROA, NPM	Kõrgemad	Madalamad
Järgnevad perioodid		
ROE, ROA, NPM	Madalamad Volatiilsus madalam	Kõrgemad Suurem volatiilsus 1. ja 2. a vahel
Mõju suund ja ulatus		
Jätkuva arendustegevuse puhul	Suurendav mõju finantsnäitajatele ja suhtarvudele – kuni a/v on kõrgemad kui perioodi amort.kulu; edasi on kasum ja suhtarvud madalamad (amort.kulu ületab a/v)	Periood, kus väljaminekud toimusid
Arendusprojekti kasulik eluiga	Mida pikem on kasulik eluiga, seda ulatuslikumad on arvestuspõhimõtte erinevused: seda kauem kestab kapitaliseerimise suurendav mõju näitajatele ja suhtarvudele	
Arendustegevuse kasv:		
Nullilähedane	Madalamad tasuvuse suhtarvud	Kõrgemad tasuvuse suhtarvud
Kasuvad periooditi	Kõrgemad tasuvuse suhtarvud	Madalamad tasuvuse suhtarvud
ETTEVÕTTE OLEMUSEST TULENEVAD ERINEVUSED		
Arengefaas		
Alustav ettevõtte	A/v kasvu% tihti positiivne: kõrgemad näitajad ja suhtarvud kapitaliseerides	
Küpses arengufaasis ettevõtte		A/v kasvu% tihti nullilähedane: kõrgemad näitajad ja suhtarvud kuludesse kandes
Tegevusvaldkond		
Arendusprojektide kasulik eluiga	Mida pikem periood, seda ulatuslikumad erinevused: IT puhul keskmine periood lühem (2-3 a)— kapitaliseerimise positiivse mõju ulatus lühem, kui nt farmaatsia ja biotehnoloogia puhul (10-12 a)	

Allikas: autori koostatud kirjandusallikate põhjal.

Lühemas perspektiivis võivad arvestuspõhimõtete vahelised erinevused arendusväljaminekute kajastamises viia märkimisväärsete erinevusteni kasumi, vara,

omakapitali ja tasuvuse suhtarvudes. Lisaks mõjutab arendusväljaminekute erinev kajastamine ettevõtte rahavoogusid. Nimelt arendusväljaminekute kapitaliseerimisel ei kajastata neid äritegevuse rahavoogudena, vaid investeerimistegevuse rahavoogudena. Vabades rahavoogudes arvestuspõhimõtte valik mõju ei avalda. Käsitatud uurimuste tulemused valdavas osas kinnitasid seniseid käesolevas magistritöös esitatud lähtekohti kapitaliseerimise võimalikkuse vajalikkusest.

1.3.2. Arvestuspõhimõtete erinevustest tulenevad võimalikud tagajärjed

Finantsaruannete üheks olulisemaks eesmärgiks on anda õige ja õiglane ülevaade ettevõtte finantsseisundist, majandustulemustest ja nende kujunemisest ning rahavoogudest. Arendusväljaminekud on innovaativsusesse panustavates ettevõtetes suure osatähtsusega. Seega on oluline nende hindamine ja kajastamine üheselt mõistetavalt ja tõetruult ettevõtte reaalse finantsseisundi taustal. Vastasel korral võib juhtuda, et aruannete tarbijad ei saa õiget ja õiglast ülevaadet antud ettevõtte finantsseisundist. See võib viia ettevõtte jaoks ebasoodsate otsuste langetamiseni.

Selgitamaks asjakohasust arendusväljaminekute kajastamisel erinevatel arvestuspõhimõtetel on uurimustes näitlikult kuludesse kantud arendusväljaminekud kapitaliseeritud (Horwitz, Zhao, 1997; Chambers et al., 1998; Healy et al., 1999). Antud uurimused on leidnud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimisel on kajastatud väärtus asjakohasem kui kuludesse kandes. Hiljutistest uurimustest on jõutud sama tõdemuseni, et arendusväljaminekute kapitaliseerimine tõstab märkimisväärselt kajastatud väärtuse asjakohasust finantsaruannetes (Ciftci *et al.* 2013: 199). On leitud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimine annab õigemat ja õiglasemat informatsiooni ettevõtte kohta ja selle tulevikus teenitavate tulude kohta (Oswald *et al.* 2007: 23, Lev *et al.* 2002: 126),.

Välja on selgitatud, et arendustegevuse aruandluse asjakohasust mõjutavad arendustegevuse selle standardid ja riikide majanduskeskkond koosmõjuna. Uurimistulemustest selgus (Zhao 2002: 172):

- Riikides, kus standardid nõuavad täielikku arendusväljaminekute kuludesse kandmist, suurendab kogu arendusväljaminekute kajastamine aktsia turuhinna ning kasumi ja omakapitali bilansilise maksumuse omavahelist seost.
- Riikides, kus on arendusväljaminekute kapitaliseerimine teatud tingimustel lubatud, annavad kapitaliseeritud väljaminekud bilanssi kantuna paremat informatsiooni arendustegevuse olemuse kohta kui täielikult kuludesse kantud arendusväljaminekud.

Usutavasti kehtib antud uurimuse viimane punkt ka Eesti majanduskeskkonnas, kuna koheselt kuludesse kantud arendusväljaminekuid kajastuvad vaid aruandeperioodi ja järgneva aasta aruandes. Immateriaalse varana kapitaliseeritud kajastuvad finantsaruannetes kogu ajaperioodi vältel, mil arendustegevus ettevõttele majanduslikku kasu teenib.

Nagu eelnevalt mainitud, on paljudes uurimustes (Cazavan, Jeanjean 2006: 37; Landry, Callimaci 2003: 131; Gaeremynck *et al.* 1998: 3; Lev, Zarowin 1999: 383; Lev *et al.* 2009: 287; Penman 2009: 369-370) tõestatud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkus on suure olulisusega just väiksematele ja alustavatele ettevõtetele. Suuremad ja stabiilsemad ettevõtted eelistavad pigem kohest kuludesse kandmist. Kui arendusväljaminekute osatähtsus on väike, siis võib olulisuse alusprintsiipest lähtudes arendusväljaminekud ka kuludesse kanda.

On leitud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimine aitab ettevõtte tulemit stabiliseerida ning sellest tulenevalt valivad kõrgtehnoloogilised ettevõtted just selle arvestuspõhimõtte vähendamaks antud valdkonnale omaseid variatsioone periooditi (Dhaliwal *et al.* 1999). Arendusväljaminekute kapitaliseerimist ei tohiks kasutada lihtsalt vahendina tulemi nivelleerimiseks. Pigem on tegemist siiski tulude ja kulude vastavuse alusprintsiiibi õige ja õiglase rakendamisega.

Arendusväljaminekute kapitaliseerimise pooldajad rõhutavad investorite huvide kaitset, mille üheks meetmeks on olulise ja usaldusväärse informatsiooni esitamine ettevõtte finantsseisundist. Kui arendusväljaminekud kantakse kuludesse, võivad investorid jääda infosulgu ning investorid ei pruugi mõista ettevõtte terviklikku pilti. Lev *et al.* (2005) Olulisi investeeringuid immateriaalsesse varasse (sh arendusväljaminekutesse) tegevate

ettevõtete hindamine on tänu piiratud informatsioonile finantsaruannetes raskendatud, sest oluline osa ettevõtte varast on jäänud kajastamata. (Lev 2004: 109-110) On tõendatud, et tänu suurenenud immateriaalsele põhivarale tõuseb ettevõtte suutlikkus kaasata täiendavaid investeeringuid Ball *et al.* (1991).

Lisaks arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikust tulenevatele ettevõtte-välistele mõjudele võivad esineda ettevõttesisesed mõjud. Rõhutatakse, et arendusväljaminekute kohustusliku kuludesse kandmise puhul võivad ettevõtted kahelda nende tegemises, kartes vähendada kasumit ja seetõttu võib tekkida alainvesteerimise probleem. (Wasley, Linsmeier 1992), Shehata 1991). See võib eriti mõjutada väikese- ja keskmise suurusega ettevõtteid, mida analüütikud ja investorid ei pruugi väga detailselt analüüsida. (Jarboe 2012: 22.11.2014) Tavaliselt ei eralda ettevõtted ressursse ulatuslikeks lühiajalisteks laienemisteks kui see ei ole seotud nende üldise ärimudeliga, mis tugineb immateriaalsele varale (van Ark *et al* 2009: 83). On leitud seos, et juhid on vähem valmis investeerima kasumlikesse arendusprojektidesse, kui antud väljaminekud tuleb koheselt kuludesse kanda (Cooper ja Selto 1991). Seda toetab omakorda arusaam, kuna üldjuhul kulub vähemalt 3 aastat, et arendusinvesteering tulemusi annaks ning projekt ettevõtte jaoks majanduslikku kasu teeniks. Kuna investeeringust tekkivad tulud on suhteliselt ebakindlad, vahetavad antud perioodi tulude võimendamise sellel perioodil tehtud investeeringust tekkivate järgmiste perioodide ebakindlate tulude teenimise vastu. (Lin, Chen: 2005: 159) Samas võib esineda sarnane risk näiteks masstootmises – plaanitud nõudlus toote järgi võib vaibuda või sortiment võib osutuda tarbijale mittesobivaks. Sellisel juhul tuleb varem kapitaliseeritud väljaminekud kuludesse kanda, mis avaldab kasumile märkimisväärset negatiivset mõju. Alainvesteerimise probleemi tõestuseks on samuti leitud, et ettevõtete juhid vähendavad või lükkavad edasi arendustegevusse tehtavaid investeeringuid selleks, et saavutada ettevõtte kasumile seatud sihtmärke (Oswald ja Zarowin 2007: 13, Graham *et al.* 2005: 37-38, Wang, D'Souza 2006: 25; Gunny 2010: 886; Zang 2012: 700-701).

Uurimustulemused näitavad ka, et arendusväljaminekuid vähendatakse kui raamatupidamispõhimõtete paindlikkus on madal, näiteks kui arendusväljaminekute kuludesse kandmine on kohustuslik. (Wang, D'Souza 2006: 25) Kui arvestuspõhimõtted lubavad kapitaliseerimist, on ettevõtetel lihtsam kasumile seatud

eesmärki saavutada, kuna kõiki arendusväljaminekuid ei ole tarvilik korraga kuludesse kanda. Ühe ohuna näeb Männik (2006: 95) arendusväljaminekute kapitaliseerimisel seda, kui ettevõtte tulud peaksid vähenema, siis eelmistel perioodidel immateriaalse varana kapitaliseeritud arendusväljaminekute perioodi amortisatsioonikulu vähendab endiselt ettevõtte kasumit. Arendusväljaminekuid kuludesse kandvad ettevõtted saavad sealjuures paindlikumalt reageerida.

Arendusväljaminekute kapitaliseerimisega kaasnevad aspektid ja mõjud on koondatud järgnevasse tabelisse 4.

Tabel 4. Arendusväljaminekute kapitaliseerimisega kaasnevad aspektid ja tagajärjed.

Arvestus- põhimõte	Aspekt	Tagajärg	Allikad
KAPITALISEERIMINE	Õigem ja õiglasem informatsioon	Finantsaruannete tarbijatel asjakohasem ülevaade ettevõtte finantsseisundist	Zhao (2002), Chambers (2003), Oswald <i>et al.</i> (2007)
	Võimalik kompromiteeritud informatsioon	Finantsaruanne ei anna asjakohast ülevaadet tarbijatele	Cazavan-Jeny, Jeanjean (2006)
	Ettevõtte tulemi stabiliseerimine	Tulemi variatsiooni perioodilisis väheneb – oluline kõrgtehnoloogilistes ettevõtetes, kus tulem on periooditi varieeruv	Dhaliwal <i>et al.</i> 1999
	Olulisus väiksematele ja iduettevõtetele	Tulude esialgne puudumine— kui investeeringu intensiivsus on kõrge, siis kapitaliseerimine ajatab kasumit lähtuvalt tulude ja kulude vastavuse printsiibile. Kasumi ebapiisavus, ei kata investeeringu kohest kuludesse kandmist.	Cazavan, Jeanjean 2006; Gaeremynck <i>et al.</i> 1998; Landry, Callimaci 2003; Lev <i>et al.</i> 2009; Penman 2009

Allikas: autori koostatud kirjandusallikate põhjal.

Eesti seisukohast antud probleem ei ole käesoleval ajal aktuaalne. Rahvusvahelises mastaabis tuleb see esile maksustamise vaatenurgast. Kasumi maksustamine on üheks faktoriks, mis arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikut võib mõjutada. Seda on esile toonud mitmetes uurimustes nagu näiteks Moncada-Paternò-Castello *et al.* (2010), De Waegenaere *et al.*(2012). Kui maksukoormus on kõrge, ollakse huvitatud ettevõtte

kasumi minimeerimisest. Võib tekkida olukord, kus ettevõtjad seavad finantsaruannete eesmärke ümber, lähtuvalt kasumi tulumaksustamisest. Lühemas perspektiivis on kasum madalam arendusväljaminekute koheselt kuludesse kandmise arvestuspõhimõttel võrreldes kapitaliseerimise arvestuspõhimõttega.

Magistritöö autori arvates on olulisemaks aspektiks, et arendusväljaminekute kapitaliseerimine immateriaalse varana annab õigemad ja õiglasemat informatsiooni ettevõtte finantsseisundist võrreldes kuludesse kandmisega. Samuti on arendusväljaminekute kapitaliseerimine kooskõlas tulude ja kulude vastavuse alusprintsipiiga.

Arendusväljaminekute kuludesse kandmisega kaasnevad aspektid ja tagajärjed on toodud allolevas tabelis 5.

Tabel 5. Arendusväljaminekute kuludesse kandmisega kaasnevad aspektid ja tagajärjed.

Meetod	Aspekt	Tagajärg	Allikad
KULUDESSE KANDMINE	Objektiivne ja tõestatav meetod, kaotab võimaluse finantsaruannete andmetega manipuleerida	Objektiivne informatsioon finantsaruannete tarbijatele	Cazavan-Jeny, Jeanjean (2006)
	Pidev konservatiivne hinnang	Süsteematisel tulemuslikkuse kajastamise hälbed (võrrelduna kapitaliseerimisega)	Lev et al. (2005)
	Aktsia turuhinna ning kasumi ja omakapitali bilansilise väärtuse omavaheline selgem seos	Sõltuvus turutingimustest ja ettevõtte arengufaasist	Zhao (2002)
	Arendustegevusest tekkinud vara ei kajastu bilansis	Ebaõige ülevaade informatsiooni tarbijale	

Allikas: autori koostatud kirjandusallikate põhjal.

Kui Eestis oleks arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalus keelatud, oleks see tähendanud paljude ettevõtete omakapitali bilansilise maksumuse kohest vähendamist ning see oleks viinud mitmete ettevõtete äritegevuse vastuollu äriseadustikust tuleneva netovara nõudega (§ 176 ja § 301), mis sunniks ettevõtte omanikke omakapitali täiendavaid sissemaksid tegema või ettevõtte tegevuse lõpetama. Ehkki arendusväljaminekute kapitaliseerimist keelustav eelnõu ei jõustunud, illustreerib see

siiski arvestusmeetoditest tulenevaid erinevusi ning nendega kaasnevaid võimalikke mõjutusi.

Võimaldades ettevõtetel valida arendusväljaminekute kapitaliseerimise või kuludesse kandmise vahel, loob see turu jaoks märkimisväärseid väärtuseid. Keskkonnas, nagu USA, kus arendusväljaminekute kapitaliseerimise on keelatud, on huvipoolte (näiteks investorite) jaoks üks potentsiaalselt oluline ja tähendusrikas ülevaade ettevõtte investeeringutest arendustegevusse immateriaalse varana kapitaliseeritud arendusväljaminekute näol olematu. (Chan et al. 2007: 49)

2. ARENDUSVÄLJAMINEKUTE ARVESTUSPÕHIMÖTTE VALIKUST TULENEVAD MÕJUD ETTEVÕTETELE

2.1. Ettevõtete võrdlevanalüüs erinevate arvestuspõhimõtete kasutamisel

Avamaks arvestusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkust väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele on käesolevas magistritöös analüüsitud erinevate tunnustega ja erinevatest tegevusvaldkondadest Eesti ettevõtteid. Seeläbi selgitatakse välja võimalikud tegurid ja tendentsid, mis tulenevad tegevusvaldkonnast, arendustegevuse ajaperioodi kestusest või kasutatud arvestuspõhimõtetest. Mõjude hindamiseks on valitud ettevõtetes näitlikult kantud kapitaliseeritud arendusväljaminekud kuludesse. Seejärel on võrreldud algseid kapitaliseeritud arendusväljaminekutega bilansi ja kasumiaruandeid autori poolt modifitseeritud aruannetega. Võrdlevanalüüs on läbiviidud alates esmasest arendusväljaminekute kapitaliseerimisest kuni 2013. aastani (k.a.). Magistritöö autori järeldused põhinevad võrdlevanalüüsi tulemustel.

Võrdlevanalüüsi all mõistetakse analüüsi käsitlust, mille objektiks on kaks või rohkem omavahel võrreldavat iseseisvat majandusüksust. Saadud tulemuste alusel tehakse olulisi järeldusi kas ühe, mitme või kõigi vaadeldavate ettevõtete kohta. (Mereste 1987: 275)

Eesti suurimate arendusväljaminekute osakaaluga tegevusalade tuvastamise eesmärgil on Statistikaameti andmed esitatud tabelis 6.

Tabel 6. Uurimis- ja arendusväljaminekud ettevõtlussektoris tegevusala järgi, 2009, 2011 ja 2013.

Tegevusala	Uurimis- ja arendusväljaminekud, tuhat eurot					
	2009	Osakaal %	2011	Osakaal %	2013	Osakaal %
Tegevusalad kokku	103 861	100	254 019	100	173 592	100%
Töötlev tööstus	19 646	19	156 178	61	61 020	35
<i>..arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine</i>	33 17	17	3 046	2	2 723	4
Info ja side	33 527	32	36 926	15	50 395	29
<i>..programmeerimine, konsultatsioonid jms tegevused</i>	27 339	82	29 235	79	37 273	74
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	22 319	21	26 993	11	35 939	21
<i>..teadus- ja arendustegevus</i>	18 552	83	22 720	84	29 969	83
Finants- ja kindlustustegevus	10 906	11	12 650	5	13 504	8
Elektrienergia, gaasi ja auruga varustamine; veevarustus	5 741	6	3 207	1	6251	4
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont	7 690	7	3 912	2	2 012	1
Tervishoid	1 085	1	1 312	1	1 131	1
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	0	0	158	0	0	0
Ehitus	0	0	352	0	0	0
Veondus ja laondus	1 215	1	0	0	0	0
Haldus- ja abitegevused	1 212	1	0	0	0	0

Allikas: (Statistikaamet, 8.01.2015), autori arvutused.

Kinnitamaks andmete tõepärasust, viis autor läbi intervjuu Statistikaameti spetsialisti Aime Laukiga. Aime Lauk kinnitas autori kahtlust, et investeringutes arendusväljaminekutesse on kaasatud ainult kapitaliseeritud arendusväljaminekud, mis kajastuvad bilansis (vt tabel 1). Seetõttu on ülalolevas tabelis kasutatud tervklikuma pildi saavutamiseks uurimis- ja arendusväljaminekute andmeid. Statistikaamet arendusväljaminekute kogusummat tegevusvaldkondade lõikes eraldiseisvalt uurimisväljaminekutest ei kajasta. Tabeli põhjal saab välja selgitada analüüsiks sobivad tegevusalad. Välja on toodud kolme kõige olulisema osakaaluga tegevusvaldkonna alavaldkond, mis moodustab väljaminekutest suurima osa. Osakaal on arvestatud tegevusaladel koguinvesteeringutest ning alavaldkondades tegevusvaldkonna investeeringutest.

Tabelist 6 nähtub, et 2013. aastal umbes kolmandik uurimis- ja arendusväljaminekutest on tehtud infotehnoloogia ja side ning töötleva tööstuse valdkondades. Kutse-, teadus- ja tehnikaalaste ettevõtete väljaminekud moodustavad umbes viiendiku koguväljaminekutest.

Infotehnoloogia ja side tegevusharus on põhiosa arendusväljaminekuid seotud eelkõige programmeerimisega (vt tabel 6). Antud valdkonnast on autor valinud analüüsimiseks Nortal AS-i, mille põhitegevuseks on programmeerimine (Nortal AS 2013: 1).

Nortal AS (varasema nimega Webmedia Group AS) on suurim IT-teenuseid pakkuv ettevõtte ja juhtiv IT-eksportija Baltikumis. (Nortal AS 18.10.14) Ettevõtte asutati 2001. aastal. Ettevõtte on oma majandusaasta aruanded koostanud aastatel 2006-2010 Eesti hea raamatupidamis tava kohaselt ning 2005. ja alates 2011 on lähtunud IFRSist. Käesolevas magistritöös on vaatluse all Nortal AS-i bilansi- ja kasumiaruanded aastatel 2005-2013.

Märkimisväärsem osa töötleva tööstuse arendusväljaminekutest esineb arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmises. Antud valdkonnast analüüsitakse ettevõtet Clifton AS, mille põhitegevuseks on elektronkomponentide tootmine (Clifton AS 2013: 2).

Clifton AS asutati 2000. aastal ning selle tegevuseesmärgiks on pakkuda erinevatele tööstusharudele senisest efektiivsemaid jõuelektroonika pooljuhtkomponente. Ettevõtte aastaaruanded on koostatud kooskõlas Eesti hea raamatupidamistavaga kuni 2011. aastani, 2012. aastast koostatakse aruanded kooskõlas IFRSiga. Peamised arendustööd antud perioodil olid seotud toote- ja tehnoloogia arendustega – arvutisimulatsioonide, röntgenmeetodite, uute passiveerimismaterjalide ja meetodite kasutamisega. Ettevõtte immateriaalse põhivara moodustavad kapitaliseeritud arendusväljaminekud, milles on kajastatud väljaminekud ettevõtte poolt välja arendatavale tehnoloogiale pooljuhtkiipide valmistamiseks. Arendustegevus on vormistatud tehnoloogilise kirjeldusena. Analüüsis on kasutatud Clifton AS-i 2007-2013. aastate bilansi- ja kasumiaruandeid.

Teadusala valdkonnas on analüüsitud ettevõtet GeneCode AS. GeneCode AS (varasema nimega Balti Tehnoloogiaarenduse AS kuni 2010. aastani) alustas 2006. aastal ravimite väljatöötamise ning nende omaduste arvutustehnilise määramisega seotus projektidega.

GeneCode AS-i raamatupidamise aastaaruanded on koostatud kooskõlas Eesti hea raamatupidamistavaga (GeneCode AS 2013: 8). Ettevõtte kapitaliseerib arendusväljaminekud immateriaalse põhivarana. Immateriaalne vara koosneb üksnes arendustöödest ning muud immateriaalset vara ettevõttel ei esine. Analüüsiks on kasutatud 2006-2013. aastate bilansi- ja kasumiaruandeid. GeneCode AS konsolideeriti 2011. aastal. Kuna konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes arendusväljaminekutega seotud summad ei erine, on kogu analüüs läbi viidud konsolideerimata aruannete põhjal.

Ettevõtteid iseloomustav üldinformatsioon on koondatud allolevasse tabelisse 7.

Tabel 7. Üldinformatsioon analüüsitavate ettevõtete kohta.

Aspekt / Ettevõtte	Nortal AS	Clifton AS	GeneCode AS
Tegevusvaldkond	Informatsioon ja side	Töötlev tööstus	Teadusalane tegevus
Põhitegevus	Programmeerimine	Elektronkomponentide tootmine	Ravimite väljatöötamine ja nende omaduste arvutustehnilise määramisega
Koostamise põhimõtted	2006-2010 Eesti hea raamatupidamistava 2005, al 2011 IFRS	Enne 2012 Eesti hea raamatupidamistava Alates 2012 IFRS	Eesti hea raamatupidamistava
Vaatluse all olev periood	2005-2013	2007-2013	2006-2013
Periood aastates	9 aastat	7 aastat	8 aastat

Allikas: autori koostatud Nortal AS (2005-2013), Clifton AS (2007-2013), GeneCode AS (2006-2013) majandusaasta aruannete põhjal.

Analüüsitava perioodi on valitud lähtudes kapitaliseeritud arendusväljaminekutest, s.t perioodi esimeseks aastaks on majandusaasta, mil ettevõtte esmalt arendusväljaminekuid varana kapitaliseeris. Analüüsitud on andmeid kuni viimase avalikult kättesaadava majandusaastani, s.o. 2013. aastani.

Ettevõtted kajastavad arendusväljaminekud, mis ei vasta juhendite (IAS 38 või RTJ) nõuetele kasumiaruandes nende tekkimise perioodil kuluna. Kasumiaruandes kajastatud kulud on reeglina majandusaasta aruannetes esitatud summana koos uurimisväljaminekutega vastava lisana.

Ettevõtete iseloomustamiseks kasutatavate näitajate leidmiseks, on käsitletud uurimis- ja arendusväljaminekuid ühe summana, sest kuludesse kandmisel ei ole neid võimalik eristada.

Ettevõtete uurimis- ja arendustegevusega (R&D – *research and development*) seotud väljaminekud on toodud alljärgnevalt tabelis 8.

Tabel 8. Uurimis- ja arendusväljaminekud analüüsiperioodil.

Näitaja, tuhat eurot	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nortal AS									
R&D väljaminekud kuludena	*	*	*	*	*	79	360	495	690
Kapitaliseeritud arendusväljaminekud	137	412	277	406	-	638	205	16	115
R&D väljaminekud kokku	137	412	277	212	-	717	565	511	805
Clifton AS									
R&D väljaminekud kuludena			-	-	-	17	16	234	112
Kapitaliseeritud arendusväljaminekud			403	168	220	171	-	-	-
R&D väljaminekud kokku			403	168	220	187	16	234	112
Genecode AS									
R&D väljaminekud kuludena		-	-	48	143	127	56	11	-
Kapitaliseeritud arendusväljaminekud		58	415	552	417	402	265	77	31
R&D väljaminekud kokku		58	415	600	560	529	320	88	31

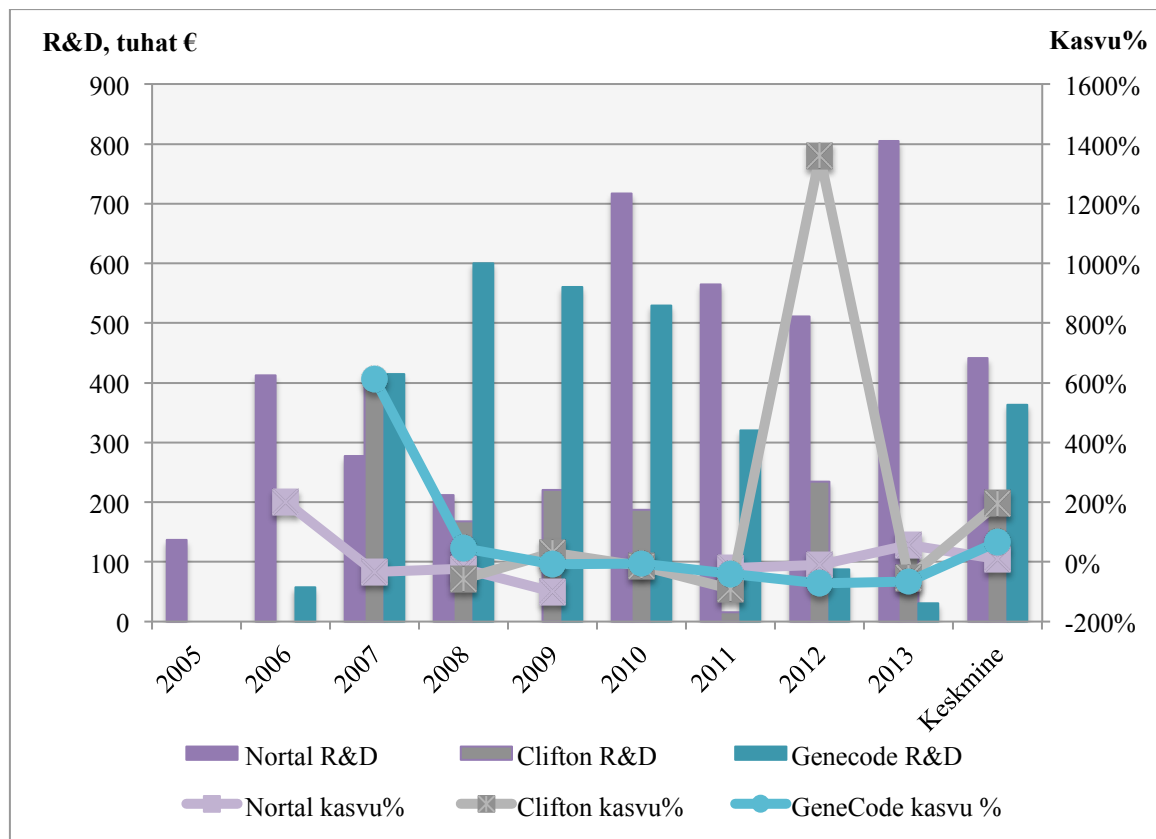
*andmed puuduvad

Allikas: autori koostatud Nortal AS (2005-2013), Clifton AS (2007-2013), GeneCode AS (2006-2013) majandusaasta aruannete põhjal.

Nortal AS ei ole aastatel 2005-2009 kasumiaruandes kuluna kajastatud uurimis- ja arendusväljaminekute summat majandusaasta aruannetes avaldanud. Seetõttu on tabelis toodud perioodil kapitaliseeritud arendusväljaminekud.

Tabelist 8 nähtub, et analüüsitavad ettevõtted tegelevad arendustegevusega, seetõttu on analüüsi läbiviimine antud ettevõtete andmete põhjal asjakohane.

Uurimis- ja arendustegevusse tehtud investeeringute dünaamikat vaatlusperioodidel iseloomustavad joonisel 8 toodud investeeringute aastane kasvumäär ja nende mahud. Arvutamiseks on kasutatud valemit 1 (vt lisa 2).

Joonis 8. Uurimis- ja arendustegevusse tehtud investeeringute aastased kasvumäärad ja mahud analüüsiperioodil.

Allikas: autori koostatud, Nortals AS (2005-2013), Cliftons AS (2007-2013), GeneCodes AS (2006-2013) majandusaasta aruanded.

Uurimis- ja arendusväljaminekutes esineb suhteliselt suur volatiilsus. See tähendab, et uurimis- ja arendustegevusega seotud investeeringud on periooditi väga erinevad. Keskmiseks aastaseks kasvumääraks vaatlusalustel perioodidel kujunes Nortalsis 10%, GeneCodes 67% ning Cliftonis 196%. Investeeringute maht uurimis- ja arendustegevusse on kõige suurem Nortals AS-s.

Anslüüsis on samuti hinnatud uurimis- ja arendustegevuse intensiivsust, mis kajastab tehtud investeeringute olulisust ettevõttes. Üldiselt väljendub suhteliselt kõrgem intensiivsuse näitaja kõrgemas konkurentsivõimes ja tuues turule uusi innovaatilisi

tooteid ja teenuseid, annab ettevõttele tulevikus võimaluse teenida kõrgemat tulu. Valem (2) uurimis- ja arendustegevuse (*research and development* ehk R&D) intensiivsuse arvutamiseks ettevõtte tasandil on toodud lisa 2.

Siinkohal käsitletakse uurimis- ja arendusväljaminekuid koos, sest arendusväljaminekute intensiivsuse arvutamine eraldiseisvalt ei annaks terviklikku pilti ettevõtte kõrgtehnoloogilistest tunnustest. Kõrgtehnoloogia tunnustega loetakse ettevõtet, mille uurimis- ja arendustegevuse intensiivsuse näitaja on vähemalt 5%. (OECD Science, Technology... 2007: 18:09.2014)

Alljärgnevalt on välja toodud arendustegevuse intensiivsuse arvutamiseks vajalikud näitajad vastavalt käsitletud perioodile. Näitajad on koondatud tabelisse 9.

Tabel 9. Ettevõtete uurimis- ja arendusväljaminekud ning müügitulu analüüsiperioodil.

Näitaja, tuhat eurot	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nortal AS									
R&D väljaminekud	137	412	277	212	0	717	565	511	805
Müügitulu	3 485	5 862	8 597	10 811	10 390	14 751	33 918	41 031	35 983
Clifton AS									
R&D väljaminekud			403	168	220	187	16	234	112
Müügitulu			-	0	8	10	21	-	-
Genecode AS									
R&D väljaminekud		58	415	600	560	529	320	88	31
Müügitulu		26	-	-	-	-	-	28	31

Allikas: autori koostatud, Nortal AS (2005-2013), Clifton AS (2007-2013), GeneCode AS (2006-2013) majandusaasta aruanded.

Nortal AS-i puhul võib esmapilgul öelda, et ettevõtte on suhteliselt küpses arengufaasis ning omab stabiilseid positiivseid rahavooge, millest plaanipäraselt jätkatakse igaaastaste investeeringutega, sh arendustegevusse. Uurimis- ja arendustegevuse intensiivsuse näitaja Nortal AS-is jäi vahemikku 1-7%. Clifton AS-il ja Genecode AS-il müügitulu mitmel aastal puuduvad, mistõttu uurimis- ja arendustegevuse intensiivsuse arvutamine ei anna asjakohast tulemust. Müügitulude puudumise ja raamatupidamise aruannetest kogutud informatsiooni põhjal võib öelda, et need ettevõtted on antud perioodidel keskendunud arendustegevusele. Ilmselt on antud ettevõtetel suurem osa

projekte alles arendusfaasis ja investeeringute tõttu võivad ettevõtted esialgu kahjumis olla. Seetõttu mõjutab arvestuspõhimõtte valik antud ettevõtteid märkimisväärselt. Nortal AS-i näitajad on võrreldes kahe teise ettevõttega madalamad ja stabiilsemad. Sellest tulenevalt võib eeldada, et arvestuspõhimõtte valikust tulenevad mõjud ei oma ettevõtte finantsaruannetele ja tasuvuse suhtarvudele nii märkimisväärselt mõju kui teisele kahele valimis olevale ettevõttele. Vaatluse all olevate ettevõtete valdkonnad eeldavad ilmselgelt suhteliselt suuri arendusväljaminekuid.

Defineerimaks arendusväljaminekute olemust antud ettevõtetes on järgnevalt käsitletud, millised väljaminekud või projektid on immateriaalse varana kapitaliseeritud. Andmed pärinevad ettevõtete majandusaasta aruannetest. Ettevõtete bilansi- ja kasumiaruanded on esitatud lisades 8, 10 ja 12. Täismahus aruanded on autor lisanud elektroonilise allikana. Andmed Nortal AS-i kohta on esitatud tabelis 10.

Tabel 10. Kapitaliseeritud arendusväljaminekud Nortal AS-is perioodil 2005-2013.

Nortal AS /tuhat EUR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ostud ja parendused	137	437	534	406	-	638	205	16	115
Saadud sihtfinantseering		(24)	(135)						
Müügid ja mahakandmised			(121)	(194)	(177)				(266)
Amortisatsioon ja allahindlused	(0)	(16)	(74)	(69)	(164)	(217)	(265)	(190)	(83)
Soetusmaksumus	137	526	546	758	581	1 759	1 964	1 980	1 829
Akumuleeritud kulum	(0)	(16)	(90)	(353)	(518)	(913)	(1 178)	(1 368)	(1 451)
Jääkmaksumus	137	510	456	405	64	846	786	612	378
Koostamise põhimõte	IFRS	RTJ	RTJ	RTJ	RTJ	IFRS	IFRS	IFRS	IFRS
Arvelolevad projektid	CL	CL	CL	CL	CL	eHS	eHS	SL	SL
		TL	TL	TL	JR	SL	SL	eHS	eHS
				JR		CL	CL	PFM	PFM
							PFMS	AX	AX
Vara väärtuse test		+	+	+	+		+	+	+
Amortisatsiooni arvestus		*	*	*	*	LIN (3a)	PROP	PROP	PROP

*andmeid ei ole avalikustatud

Allikas: autori koostatud, Nortal AS (2005-2013) majandusaasta aruanded

Nortal AS on kapitaliseerinud varana järgmiste arendusprojektidega seotud investeeringud (autori koostatud, Nortal 2005-2013):

- Changelogic (CL) – konfiguratsioonihalduse tarkvara, mis võimaldab tarkvara arenduse protsessi efektiivistada; kapitaliseeritud varana aastatel 2005-2011;
- Timelogic (TL) – ajahalduse tarkvara; kapitaliseeritud varana aastatel 2006-2008;
- JavaRebel (JR) – Java programmeerimiskeele parandamiseks loodud toode; kapitaliseeritud varana, kapitaliseeritud varana aastatel 2008-2009;
- e-Health Suite (eHS) – meditsiiniinfosüsteem ravitsükli kajastamiseks ja dokumenteerimiseks; kapitaliseeritud varana alates aastast 2010;
- StaffLogic (SL) - tööjõu optimeerimise lahendus; kapitaliseeritud varana alates aastast 2010;
- Public Finance Management Suite (PFM) – avaliku sektori finantshaldusplatvorm; kapitaliseeritud varana alates aastast 2011;
- Axapta (AX) – e-arve moodul; kapitaliseeritud varana alates aastast 2012.

Nortal AS läks pärast 2005. aastat üle IFRSilt Eesti heale raamatupidamistava kasutamisele, kuid immateriaalsele varale mõju puudus. 2011. aastast lähtub ettevõtte taas IFRSist, muutes sealjuures ka 2010. aasta aruandeid tagasiulatuvalt. IFRSi kohaselt hinnati arendusväljaminekud ümber ning seetõttu on soetusmaksumus 2010. aastal 361 tuhande euro võrra kõrgem kui kajastamisel Eesti hea raamatupidamistava kohaselt. Seetõttu on ka käesolevas analüüsis kasutatud 2010. aasta korrigeeritud andmeid. 2009. aasta kohta on kasutatud Eesti hea raamatupidamistava kohaselt kajastatud aruandeid.

Ettevõtte sai arendusprojektide jaoks Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuselt 2006. ja 2007. aastal toetust, millega osaliselt finantseeriti investeeringuid tarkvarasse ChangeLogic (Nortal 2007: 3). Nortal AS kasutas vara sihtfinantseerimisel netomeetodit, arvestades toetuseks saadud sihtfinantseerimine vara maksumusest maha (Nortal 2007: 4).

Kui arendusprojekt ei ole kasutamiseks või müügiks valmis, siis viiakse projekti osas igal aastal läbi vara väärtuse test prognoositavate rahavoogude diskonteerimise meetodil. Tabelis 10 on esitatud aastad, millal vara väärtuse test teostati. Kasutamiskõlblikke projekte amortiseeritakse. 2010. aastal on märgitud, et StaffLogic ja

ChangeLogic amortiseeritakse lineaarselt (tabelis LIN) ja kasulikuks elueaks hinnati 3 aastat. 2011. aastast on ettevõtte valinud PFMi, e-Healthi ja Stafflogicu amortiseerimiseks vara väärtuse proportsionaalse mahakandmise (PROP), võttes aluseks oodatavad tulud, mida korrigeeritakse hanke võitmise võimalusega.

Järgnevalt on toodud Clifton AS-i andmed arendustegevuse kohta aastatel 2007-2013.

Tabel 11. Kapitaliseeritud arendusväljaminekud Clifton AS-is aastatel 2007-2013.

Clifton AS/ tuhat EUR	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ostud ja parendused	403	168	220	171	-	-	-
Arvestatud kulum	-	-	-	-	-	-	64
Soetusmaksumus	403	572	792	963	963	963	963
Akumuleeritud kulum	-	-	-	-	-	-	64
Jääkmaksumus	403	572	792	963	963	963	898
Amortisatsiooni arvestus	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	LIN
Vara väärtuse test	+	+	+	+	+	+	+
Projekt	LPE	LPE	LPE	LPE	LPE	LPE	LPE
Kapitaliseeritud väljaminekud							
Kaubad, toore, materjal ja teenused	51	62	25	*	*	*	*
Muud tegevuskulud	75	2	15	*	*	*	*
Amortisatsioonikulu	57	37	53	*	*	*	*
Palga- ja sotsiaalmaksukulud	220	67	127	*	*	*	*

*andmed ei ole avalikustatud

Allikas: autori koostatud, Clifton AS (2007-2013) majandusaasta aruanded.

Clifton AS on vaatluse all oleval perioodil kapitaliseerinud arendusväljaminekuid projekti Liquid Phase Epitaxy (LPE). Investeeringuid arendustegevusse on valdavas osas finantseeritud laenukapitaliga (Clifton 2007-2013). Projekt koosneb mitmest faasist ning uuele tasandile jõudmisel on 2013. aastal arvestatud amortisatsioonikulusid. Amortisatsioonikulusid arvestatakse lineaarsel meetodil (Clifton 2013). Arvestades perioodi jooksul amortiseeritud summat (64 171 eurot) ja kapitaliseeritud väljaminekuid (962 575 eurot), on projekti kasulikuks elueaks määratud 14 aastat. See on märkimisväärselt pikem kui IT valdkonna projektide kasulik eluiga (Nortal AS-i teatud projektidel 3 aastat). Eelnevatel aastatel on viidud läbi vara väärtuse test kasutades prognoositavate rahavoogude diskonteerimise meetodit.

Ettevõtte on vara väärtuse testitulemustel põhinedes hinnanud, et immateriaalse varaobjekti väärtus ei ole langenud. Clifton AS seostab seda jõuelektroonikas suhteliselt aeglaste tehnoloogiliste muutustega (põlvkonnad vahelduvad umbes 20 aastaga). Seetõttu on ka vastavate tehnoloogiate turuväärtuse langus aeglane. Samuti tõstab immateriaalse vara väärtust arendatud tehnoloogiate rakendamine uute toodete valmistamiseks. Kindlate parameetritega GaAs pooljuhtstruktuuride saamine eeldab keerukat tehnoloogiat, mis raskendab analoogiliste konkureerivate tehnoloogiate teket. Ettevõtte leiab, et üldised majanduskeskkonna ja turusituatsiooni halvenemised ei ole siiani varast genereeritavat tulu mõjutanud, kuna immateriaalse varaobjekti alusel saab luua mitmeid uusi tooteid, mille turg on kiirelt kasvav.

Prognoositud finantstulemused põhinevad eeldusel, et ettevõtte on hüppelise kasvu faasis, potentsiaalseid kliente ja investoreid otsitakse rahvusvahelistel kiiresti arenevatel turgudel, mis annavad alust prognoosida käibe mitmekordistumist lähiaastatel. Väärtuse hindamisel on kasutatud kaalutud keskmise kapitali hinnana 15% ja jätkukasvumäärana 3%. Testide tulemusena on arendusväljaminekute kaetav väärtus suurem kui bilansiline maksumus ning arendusväljaminekute allahindamiseks ei ole alust. Magistritöö autor jääb kahtlevale seisukohale, sest viimasel seitsmel aastal on prognoositud käibe mitmekordistumist, ent käive on jäänud tagasihoidlikuks. Kahtluseks annab alust ka vandeaudiitori koostatud märkusega aruanne, milles märgitakse, et auditiprotseduurid ei võimaldanud saada piisavat kindlust selle kohta, kas vara väärtuse testis kasutatud tulevaste perioodide rahavoogude prognoose võib lugeda põhjendatuks ja reaalseks. Seetõttu puudub piisav kindlus, kas ja millises ulatuses võiks olla vajalik arendusväljaminekute väärtust alla hinnata. (Clifton 2007-2013)

Arendusväljaminekute kululiikidest Clifton AS-is annab ülevaate 2007.-2009. majandusaasta kohta esitatud ülevaade väljaminekute jaotusest (vt tabel 10). Andmetest nähtub, et kõige suurema osa arendusväljaminekute moodustavad palga- ja sotsiaalmaksukulud. Edasiste aastate kohta ei ole ettevõtte väljaminekute jaotust esitanud.

GeneCode AS-i arendusväljaminekute andmed 2006.-2013. aastate kohta on avatud järgnevas tabelis 12.

Tabel 12. Kapitaliseeritud arendusväljaminekud GeneCode AS-is aastatel 2006-2013.

GeneCode AS/ tuhat EUR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Soetusmaksumus	58	415	552	417	402	265	77	31
Arvestatud kulum	3	18	72	108	122	13	209	214
Soetusmaksumus	58	473	1 025	1 443	1 844	2 109	2 186	2 217
Akumuleeritud kulum	3	21	93	201	323	336	545	760
Jääkmaksumus	56	452	932	1 242	1 521	1 773	1 641	1 457
Amortisatsiooni arvestus	LIN	LIN	LIN	LIN	LIN	LIN	LIN	LIN

Allikas: autori koostatud, GeneCode (2006-2013) majandusaasta aruanded.

GeneCode AS teostas esialgseks arendustegevuse finantseerimiseks 2006. aastal suunatud aktsiaemissiooni. Aktsiate nimiväärtus ja ülekurs summas 12,2 miljonit krooni (ligi 780 tuhat eurot) kindlustas ettevõtte vajalike rahaliste vahenditega. (GeneCode AS 2006: 3) 2008. aastal alustatud projekti, mille kestvuseks hinnati 2,5 aastat, saadi Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuselt toetust ligi 1 miljon eurot (GeneCode 2009: 15). Ettevõtte lähtub sihtfinantseerimiste kajastamisel brutomeetodist. Vara sihtfinantseerimisel võetakse soetatud vara bilansis arvele soetusmaksumuses ning toetusena saadud summa kajastatakse bilansis kohustusena, mida kantakse tulusse soetatud varaobjekti kasuliku eluea jooksul. (GeneCode 2009: 10)

Arendustegevuse alustamisel on 2006. aasta kohta avaldatud projektide järgmised arengusuunad (GeneCode 2006: 12):

- innovaatilised lahendused ja tehnoloogiad meditsiini ja meditsiinilise keemia valdkonnas,
- keemilised ühendid ja biokeemilised agendid teaduslikeks uuringuteks ja tehnoloogilisteks arendusteks,
- meditsiinilised diagnostikakomplektid ja nende komponendid,
- ravimikandidaadid, toimeained ja nende arenduse tehnoloogiad.

Autor kontakteerus täiendava informatsiooni saamiseks ettevõtte juhatuse esimehe Paavo Pilvega. Ettevõtte arendusväljaminekud koosnevad teadusuuringute kulutustest, sh loomkatsetes kasutatavad katseloomade, litsentsitasude maksumusest jms. GeneCode AS-i arendusprojektid on suunatud müügiks ning tegevus sõltub suuresti investoritest. Läbirääkimiste korral hinnatakse konkreetse arendusprojekti väärtust. Reeglina on

ettevõttel käsil mitmeid erinevas etapis ja erineva väärtusega arendusprojekte. Intervjuus kinnitas Pilv, et ettevõtte on jätkuvalt tegev ning 2014. aasta jooksul sõlmiti ühe arendusprojekti raames litsentsileping rahvusvahelise tootjaga. 2015. aastal jätkatakse katseid.

Magistritöö autor arutas nimetatud ettevõtte andmeid intervjuus SEB analüütiku Pavel Lupandiniga, kes märkis, et GeneCode AS-i puhul tuleb tähelepanu pöörata mitmele küsitavale aspektile. Ettevõttel praktiliselt puudub materiaalne vara ja seal töötab vaid paar inimest. Samuti esitati 2012. ja 2013. aasta aruanded hilinemisega alles 2014. aastal vastavalt septembri- ja novembrikuus. See aga ei mõjuta käesolevas magistratöös läbiviidava analüüsi tulemusi.

Põhinedes kolme analüüsitava ettevõtte majandusaasta aruannete andmetele, viiakse läbi võrdlevanalüüs selgitamaks arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikust tulenevaid mõjusid finantsaruannetele. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise ja kuludesse kandmise arvestuspõhimõtte võrdlemiseks eemaldatakse kapitaliseeritud arendusväljaminekud immateriaalsest varast ning kantakse vastaval aruandeperioodil tehtud väljaminekud näitlikult kuludesse. Lisaks eemaldatakse amortisatsioonikulu ning vara väärtuse allahindluse summad. Seejärel võrreldakse ettevõtte bilansi- ja kasumiaruandeid autori poolt modifitseeritud vastavate finantsaruannetega. Modifitseeritud finantsaruanded on esitatud lisades 10,12,14. Analüüsis kasutatud valemid on toodud lisa 2 (valemid 3-5).

Erinevused kahe arvestuspõhimõtte vahel mõjutavad nii bilanssi kui ka kasumiaruannet. Bilansis avalduvad:

- immateriaalses varas, kuna arendusväljaminekute kapitaliseerimisel või kuludesse kandmisel on erinevad mõjud põhivara ja bilansimahule;
- aruandeaasta kasumis, mis omakorda mõjutab omakapitali mahtu, kogukapitali üldmahtu.

Kasumiaruandes avalduvad erinevused:

- aruandeperioodi vastavate kululiikide mahu;

- amortisatsioonikulus, kuna arendusväljaminekute kuludesse kandmisel amortisatsioonikulu ei kajastata;
- Aruandeaasta kasumi (kahjumi) summas.

Erinevuste ulatuse ja suuna väljatoomiseks kahe arvestuspõhimõtte vahel on andmed esitatud esmalt kapitaliseerimisel (KAP) ja seejärel kuludesse kandmisel (KULU) ettevõtete lõikes alljärgnevates tabelites 13, 15 ja 17. Esimesena on toodud Nortal AS-i andmed tabelis 13 üheksal aastal alates arendusväljaminekute kapitaliseerimise algusest 2005. kuni 2013. aastani.

Ettevõtte on olnud viimasel kahel aastal kahjumis. Kuna immateriaalsest varast suurema osa moodustavad arendusväljaminekud, siis on nende arendusväljaminekute kuludesse kandmisel immateriaalne vara märkimisväärselt vähenenud kogu perioodil. Sellele vaatamata on mõlemal arvestuspõhimõttel kajastamisel vara üldmaht suhteliselt sarnasel tasemel.

Tähelepanuväärne on, et aastatel 2007-2008 ja 2011-2012 on Nortal AS-is kasum kuludesse kandmisel kõrgem kui kapitaliseerides. See seostub joonisel 9 saadud tulemustega, kus arendusväljaminekute kasvumäär oli neil aastatel negatiivne ja ülejäänud aastatel positiivne. Võrreldes tulemusi Nortal AS-i kapitaliseeritud projektide nimekirjaga (vt tabel 10) ja arvestades nende keskmiseks kasulikuks elueaks umbes 2-3 aastat, siis on saadud tulemused ajalises perspektiivis loogilised.

Tabel 13. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise ja kuludesse kandmise võrdlus ettevõttes Nortal AS aastatel 2005-2013.

Aasta	2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
Kirje/ Arvestus- põhimõte (tuhat eurot)	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU
BILANSS																		
Immateriaalne põhivara	139	2	512	2	461	5	439	34	89	25	865	19	806	20	630	18	435	57
Põhivara kokku	164	26	580	70	530	74	3427	3022	7326	7262	1361	515	6732	5946	5798	5186	4366	3988
AKTIVA KOKKU	1781	1644	3083	2574	5851	5395	10507	10103	11497	11433	11426	10580	25491	24705	20151	19539	17045	16667
Jaotamata kasum	275	275	854	717	1885	1376	1456	1000	3259	2854	2664	2239	607	(144)	4393	3607	(1089)	(1701)
Aruandeaasta puhaskasum (-kahjum)	579	441	1032	659	1412	1466	1898	1949	1386	1727	1798	1377	3880	3845	(5457)	(5283)	(871)	(637)
Omakapital kokku	964	827	1995	1486	3407	2951	5305	4901	6691	6627	2962	2116	6992	6206	1359	747	3336	2958
PASSIVA KOKKU	1781	1644	3083	2574	5851	5395	10507	10103	11497	11433	11426	10580	25491	24705	20151	19539	17045	16667
KASUMIARUANNE																		
Müüdnud kaupade kulu	(684)	(822)	(832)	(1221)	(1395)	(1416)	(1404)	(1422)	(1943)	(1767)	(2930)	(3568)	(6635)	(6840)	(10427)	(10443)	(6037)	(5886)
Amortisatsioon ja väärtuse langus	(29)	(29)	(35)	(20)	(225)	(150)	(301)	(231)	(221)	(57)	(267)	(50)	(434)	(169)	(439)	(249)	(478)	(395)
Ärikasum (-kahjum)	593	456	1038	665	1401	1454	1789	1840	1064	1405	2099	1678	3431	3491	(4273)	(4099)	469	703
Kasum (-kahjum) enne tulumaksustamist	579	441	1032	659	1412	1466	1898	1949	1386	1727	1975	1554	4356	4416	(4719)	(4545)	111	345
Aruandeaasta puhaskasum (-kahjum)	579	441	1032	659	1412	1466	1898	1949	1386	1727	1958	1537	3832	3892	(5441)	(5267)	(871)	(637)

Allikas: Nortal AS (2005-2013) majandusaasta aruanded, autori arvutused.

Selgitamaks mõjude ulatust tasuvuse suhtarvudele on allolevalt näidatud Nortal AS-i vara, omakapitali ja käibe puhasrentaablus mõlema arvestuspõhimõtte puhul.

Tabel 14. Nortal AS tasuvuse suhtarvud aastatel 2005-2013.

Suhtarv, % / Aasta	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vara rentaablus (ROA)									
Kapitaliseerimine	32	33	24	18	12	16	15	-27	-6
Kuluks kandmine	27	26	27	19	15	13	16	-27	-5
Erinevus	6	8	-3	-1	-3	3	-1	0	-1
Omakapitali rentaablus (ROE)									
Kapitaliseerimine	60	52	41	36	21	62	54	-406	-30
Kuluks kandmine	53	44	50	40	26	67	63	-819	-26
Erinevus	7	7	-8	-4	-5	-5	-9	413	-3
Puhaskasumi marginaal (NPM)									
Kapitaliseerimine	17	18	16	18	13	12	11	-13	-3
Kuluks kandmine	13	11	17	18	17	10	11	-13	-2
Erinevus	4	6	-1	0	-3	3	0	0	-1

Allikas: autori arvutused Nortal AS (2005-2013) majandusaasta aruannete andmetel.

Esimesel kahel aastal on ROA, ROE ja NPM kapitaliseerides kõrgemad kui kuludesse kandes. Arendusväljaminekute maht kasvas 2006. aastal märkimisväärselt (vt joonis 10). Positiivne arendusväljaminekute kasvumäär selgitab ka positiivset mõju suhtarvudele kapitaliseerimise puhul. Suurimad erinevused avalduvad omakapitali rentaabluses, kus 2012. aastal on erinevus kõige suurem (309%). Selline mõju tõestab käesolevas magistritöös esitatud väidet, mille kohaselt arvestuspõhimõtte valik võib suuresti mõjutada ettevõtte võimet täita äriseadustikust tulenevat (§ 176 ja § 301) netovara nõuet. Antud näide illustreerib ka teisi magistritöös seatud hüpoteese – vara üldmaht on kapitaliseerides kõrgem (kuni amortisatsiooniperiood ei ole lõpule jõudnud), esinevad erinevused kasumis ja ettevõtte hindamiseks kasutatavates tasuvuse suhtarvudes ROE, ROA, NPM.

Järgnevalt analüüsitakse Clifton AS-i andmeid kahe arvestuspõhimõtte puhul. Eespool väljatoodu põhjal võib eeldada, et antud ettevõttel on arendusväljaminekud suure osatähtsusega nii tulemist kui ka immateriaalsest varast.

Tabel 15. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise ja kuludesse kandmise võrdlus ettevõttes Clifton AS aastatel 2007-2013.

Aasta	2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
Kirje/ Arvestuspõhimõte (tuhat eurot)	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU
BILANSS														
Immateriaalne põhivara	403	-	572	-	792	-	963	-	963	-	963	-	898	-
Põhivara kokku	1 157	754	1 246	675	1 380	588	1 482	519	1 411	449	1 718	756	1 792	893
AKTIVA KOKKU	1 378	974	1 369	797	1 486	694	1 898	935	1 542	579	2 992	2 029	2 026	1 128
Jaotamata kasum	(2 377)	(2 377)	(2 755)	(3 158)	(2 919)	(3 490)	-	(792)	(744)	(1 706)	(1 647)	(2 610)	(200)	(1 162)
Aruandeaasta puhaskasum (-kahjum)	(378)	(781)	(807)	(976)	(619)	(840)	(751)	(921)	(1 154)	(1 154)	(1 190)	(1 190)	(1 600)	(1 536)
Omakapital kokku	538	135	(270)	(841)	134	(658)	(361)	(1 324)	(569)	(1 532)	2 882	1 920	1 449	550
PASSIVA KOKKU	1 378	974	1 369	797	1 486	694	1 898	935	1 542	579	2 992	2 029	2 026	1 128
KASUMIARUANNE														
Kapitaliseeritud väljaminekud oma tarbeks põhivara valmistamisel	403	-	168	-	220	-	171	-	-	-	-	-	-	-
Amortisatsioon ja väärtuse langus	(201)	(201)	(79)	(79)	(97)	(97)	(80)	(80)	(84)	(84)	(79)	(79)	(226)	(162)
Ärikasum (-kahjum)	(390)	(793)	(725)	(894)	(520)	(740)	(538)	(708)	(858)	(858)	(1 024)	(1 024)	(1 590)	(1 525)
Kasum (-kahjum) enne tulumaksustamist	(378)	(781)	(807)	(976)	(619)	(840)	(751)	(921)	(1 154)	(1 154)	(1 190)	(1 190)	(1 600)	(1 536)
Aruandeaasta puhaskasum (-kahjum)	(378)	(781)	(807)	(976)	(619)	(840)	(751)	(921)	(1 154)	(1 154)	(1 190)	(1 190)	(1 600)	(1 536)

Allikas: Clifton AS (2007-2013) majandusaasta aruanded, autori arvutused.

Clifton AS-i omakapital oli negatiivne aastatel 2008, 2010 ja 2011, olles vastuolus äriseadustikust tuleneva netovara nõudega. Ettevõtte omakapitali äriseadustikuga vastavusse viimiseks toimus täiendav aktsiaemissioon. Kahe arvestuspõhimõtte võrdlusest nähtub, kui ettevõtte oleks kasutanud kapitaliseerimise arvestuspõhimõtte asemel kuludesse kandmist, oleks omakapital negatiivne märksa suuremal määral aastatel 2008-2011. Kui Nortali AS-i puhul on tegemist juba küpses arengufaasis oleva ettevõttega, kus regulaarsed arendusväljaminekud moodustavad vaid väikse osa stabiilsetest sissetulekutest, siis Clifton AS-i näitajate põhjal võib järeldada, et ettevõtte on teinud eelnevatel perioodidel suuri investeringuid, millest nüüd taastatakse. Ettevõtte on analüüsiperioodil kahjumis ning omakapital on mitmel perioodil osutunud negatiivseks. Viimasel kolmel käsitletud aastal ei ole lisanduvalt arendusväljaminekuid kapitaliseeritud (vt tabel 11) ning arendusväljaminekud on kantud kuludesse. Arvatavasti ei ole ettevõtte veel küpses arengufaasis, kuid iduettevõttefaasist on edasi liigutud. Sellest viitab ka asjaolu, et ettevõtte on alustanud kapitaliseeritud väljaminekute amortiseerimisega 2013. aastal. Samuti on majandusaasta aruandes märgitud projektiga uuele tasandile jõudmist (Clifton 2013).

Kui ettevõtte oleks arendusväljaminekud tekkepõhiselt kuludesse kandnud eelnevatel perioodidel, ei kajastuks oluline osa ettevõtte varast bilansis ning seetõttu ei annaks õiget ja õiglast ülevaadet ettevõtte tegelikust finantsseisundist. Kapitaliseeritud arendusväljaminekud moodustavad praktiliselt poole vara üldmahust. Sellest tulenevalt võivad aruannete tarbijad langetada olemasoleva informatsiooni põhjal ebaefektiivseid otsuseid, omamata kogupilti ettevõtte tegelikust varast.

Vaadeldaval perioodil aruandeaasta kasumites märkimisväärset erinevust ei tekiks, ent omakapitali mõjutaks eelmiste perioodide jaotamata kahjum, mis tekiks arendusväljaminekute kuludesse kandmisel. Nagu eelnevalt selgus Nortali AS-i puhul, siis kõige suuremad mõjutused on omakapitalile. Võrreldes küpsesse arengufaasi jõudnud Nortali AS-iga on Clifton AS-il arvestuspõhimõtte mõjud ulatuslikumad. See seostub samuti ettevõtte arendusprojekti pikema kasuliku elueaga.

Samuti esinevad olulised erinevused tasuvuse suhtarvudes kahe arvestuspõhimõtte võrdluses. Käibe puhasrentaablust antud ettevõttes ei arvatatud, kuna vaatlusalusel

perioodil müügitulu praktiliselt puudub. Seega ei ole antud suhtarvu arvutamine asjakohane. Allolevas tabelis 15 on toodud suhtarvud aastatel 2007 kuni 2013.

Tabel 16. Clifton AS tasuvuse suhtarvud vaatlusalustel aastatel.

Suhtarv, % / Aasta	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vara rentaablus (ROA)							
Kapitaliseerimine	-27	-59	-42	-40	-75	-40	-79
Kuludesse kandmine	-80	-122	-121	-99	-199	-59	-136
Erinevus	53	63	79	59	124	19	57
Omakapitali rentaablus (ROE)							
Kapitaliseerimine	-70		-463			-41	-110
Kuludesse kandmine	-580					-62	-279
Erinevus	510					21	169

Allikas: autori arvutused Clifton AS (2007-2013) majandusaasta aruannete andmetel.

Mõlema arvestuspõhimõtte puhul on Clifton AS-i tasuvuse suhtarvud negatiivsed. Omakapitali rentaablust ei ole võimalik 2008-2011 aastatel võrrelda, sest ühe või mõlema arvestuspõhimõtte puhul on omakapital negatiivne. Clifton AS-is on erinevused tasuvuse suhtarvudes märksa ulatuslikumad, kui Nortal AS puhul. Arendusväljaminekute kapitaliseerimisel on tulemused siinkohal oluliselt kõrgemad kui kuludesse kandmisel.

Järgnevalt on finantsaruandeid ja tasuvuse suhtarve analüüsitud ravimite väljatöötamisega tegeleva GeneCode AS-i põhjal. Antud ettevõtte puhul on analüüsiperioodiks 2006-2013. Kahe arvestuspõhimõtte võrdlus ja erinevused finantsaruannetes on esitatud järgnevas tabelis.

GeneCode AS näide illustreerib käesoleva magistritöö temaatikat kõige näitlikumalt. Tegevusaruanne ja finantsnäitajad viitavad asjaolule, et ettevõtte projektid on alles algus- ja arendusfaasis. Valdaval osal analüüsitud aastatest müügitulu puudus (vt tabel 9). Ettevõtte on täielikult orienteeritud arendustegevusele ning sellest tulenevalt on arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valik veelgi olulisema tähtsusega ettevõtte jaoks.

Tabel 17. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise ja kuludesse kandmise võrdlus ettevõttes GeneCode AS aastatel 2006-2013.

Aasta	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
Kirje/ Arvestus- põhimõte (tuhat eurot)	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU	KAP	KULU
BILANSS																
Müügiootel põhivara	-	-	-	-	-	-	-	-	1 376	-	1 615	-	-	-	-	-
Kokku käibevara	766	766	215	215	254	254	106	106	1 474	98	2 043	427	28	28	23	23
Immateriaalne põhivara	56	-	452	-	932	-	1 242	-	146	-	98	-	1 581	-	1 398	-
Kokku põhivara	62	6	536	85	1 032	100	1 359	118	238	92	175	77	1 653	71	1 464	66
AKTIVA KOKKU	827	772	751	300	1 286	353	1 465	224	1 711	190	2 218	504	1 681	100	1 487	89
Jaotamata kasum (kahjum)	16	16	21	(34)	(56)	(508)	(231)	(1 163)	(592)	(1 834)	(737)	(2 258)	(643)	(2 357)	(1 035)	(2 617)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	5	(50)	(77)	(473)	(175)	(656)	(361)	(670)	(145)	(425)	94	(98)	(392)	(260)	(258)	(74)
Kokku omakapital	47	(8)	750	298	575	(358)	214	(1 028)	69	(1 452)	162	(1 551)	(230)	(1 811)	(488)	(1 885)
PASSIVA KOKKU	827	772	751	300	1 286	353	1 465	224	1 711	190	2 218	504	1 681	100	1 487	89
KASUMIARUANNE																
Mitmesugused tegevuskulud	(6)	(65)	(45)	(459)	(82)	(634)	(194)	(612)	(193)	(594)	(108)	(372)	(117)	(195)	(31)	(62)
Põhivara kulum ja väärtuse langus	(3)	0	(19)	(0)	(73)	(1)	(115)	(7)	(129)	(7)	(20)	53	(215)	(5)	(220)	(5)
Ärikasum (kahjum)	0	(55)	(90)	(486)	(183)	(664)	(344)	(653)	(118)	(397)	125	(67)	(356)	(224)	(223)	(39)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	5	(50)	(77)	(473)	(175)	(656)	(361)	(670)	(145)	(425)	94	(98)	(392)	(260)	(258)	(74)

Allikas: GeneCode AS (2006-2013) majandusaasta aruanded, autori arvutused.

Tabelist 17 nähtub, et nii vara, omakapital kui ka kasum on praktiliselt kõikidel käsitletud aastatel arendusväljaminekute kapitaliseerimise arvestuspõhimõtet kasutades suuremad kui kuludesse kandmisel. See viitab sellele, et ettevõtte tegeleb aktiivselt arendustegevusega, mille väljaminekuid on võimalusel kapitaliseeritud. See tulemus kinnitab omakorda eelnevalt tehtud järeldust, et GeneCode AS-i projektid on suuremas osas alles arendusfaasis. Kahel viimasel aastal oli arendusväljaminekute kajastamisel kuluna kahjum väiksem kui nende kapitaliseerimisel. Seda eelkõige amortisatsioonikulude tõttu, mis vastavate aastate kasumit oluliselt vähendasid.

Tasuvuse suhtarvudest on vaadeldud erinevusi vara ja omakapitali rentaabluses. GeneCode AS-il müügitulu enamik aastatel puudus, seetõttu ei ole võimalik käibe puhasrentaablust arvutada. Suhtarvud on toodud tabelis 17.

Tabel 4. GeneCode AS tasuvuse suhtarvud vaatlusalustel aastatel.

Suhtarv, % / Aasta	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vara rentaablus (ROA)								
Kapitaliseerimine	1	-10	-14	-25	-8	4	-23	-17
Kulusse kandmine	-7	-158	-186	-300	-224	-20	-261	-83
Erinevus	7	148	172	275	215	24	238	65
Omakapitali rentaablus (ROE)								
Kapitaliseerimine	11	-10	-30	-169	-210	58		
Kulusse kandmine		-159						
Erinevus		149						

Allikas: autori arvutused GeneCode AS (2006-2013) majandusaasta aruannete andmetel.

Omakapitali rentaablust oli võimalik arvutada 2007. aastal. 2006 ja 2008-2013 aastatel oli kuludesse kandmise või mõlema arvestusmeetodi puhul omakapital negatiivne. 2007. aasta ROE näitab ulatuslikku erinevust kahe meetodi vahel, kusjuures kapitaliseerides on suhtarv kõrgem. Vaadeldes suhtarvu ROA on kõikidel perioodidel tasuvuse suhtarv kõrgem kapitaliseerides.

Kahe arvestuspõhimõtte võrdlus näitab, kui ettevõtte oleks otsustanud kasutada vaid arendusväljaminekute kuludesse kandmise arvestuspõhimõtet, siis oleksid näitajad kohati kordades madalamad. Veel enam, kuludesse kandmine oleks viinud omakapitali analüüsitaval perioodil (v.a 2007 aastal) negatiivseks, mistõttu äritegevuse jätkumine oleks olnud ilmselt küsimärgi all. 2012. ja 2013. aastal on omakapitali negatiivne ka kapitaliseerimise arvestuspõhimõtet kasutades. 2013. aastal alustati kahe rahvusvahelise farmaatsiaettevõttega läbirääkimisi ravimikandidaatide litsentsilepingu sõlmimiseks (Genecode 2013: 3). See tagab ettevõtte jätkusuutlikkuse. Vandeaudiitor on oma aruannetes rõhutanud asjaolu, et immateriaalse vara (arendusväljaminekute) väärtus ja ettevõtte tegevuse jätkuvus on otseselt seotud täiendava rahastuse saamise realiseerumisega (Genecode 2012: 23, 2013: 21).

Intervjuus kinnitas juhatuse liige Paavo Pilv arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse olulisust GeneCode AS-ile. Kapitaliseerimise keelustamine puhul oleks ettevõtte jätkusuutlikkus küsitav. Samas toodi välja murekoht seoses kapitaliseerimisel tekkivate amortisatsioonikuludega. Kui ettevõtted puuduvad tulud pikaajaliselt, siis arvestatud amortisatsioon hakkab vähendama omakapitali. 2013. aasta lõpu seisuga oli GeneCode AS-i omakapital negatiivne ning seda tänu arvestatud amortisatsioonikulule.

Antud ettevõtte jaoks on arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkus kindlasti oluline jätkusuutlikkuse vaatenurgast. Kõikide arendustegevusega seotud väljaminekute kuludesse kandmine oleks selle ettevõtte jaoks suhteliselt mõeldamatu. Samuti annab arendusväljaminekute kapitaliseerimine kindlasti õige ja õiglasema ülevaate ettevõtte finantsseisundist võrrelduna kuludesse kandmisega.

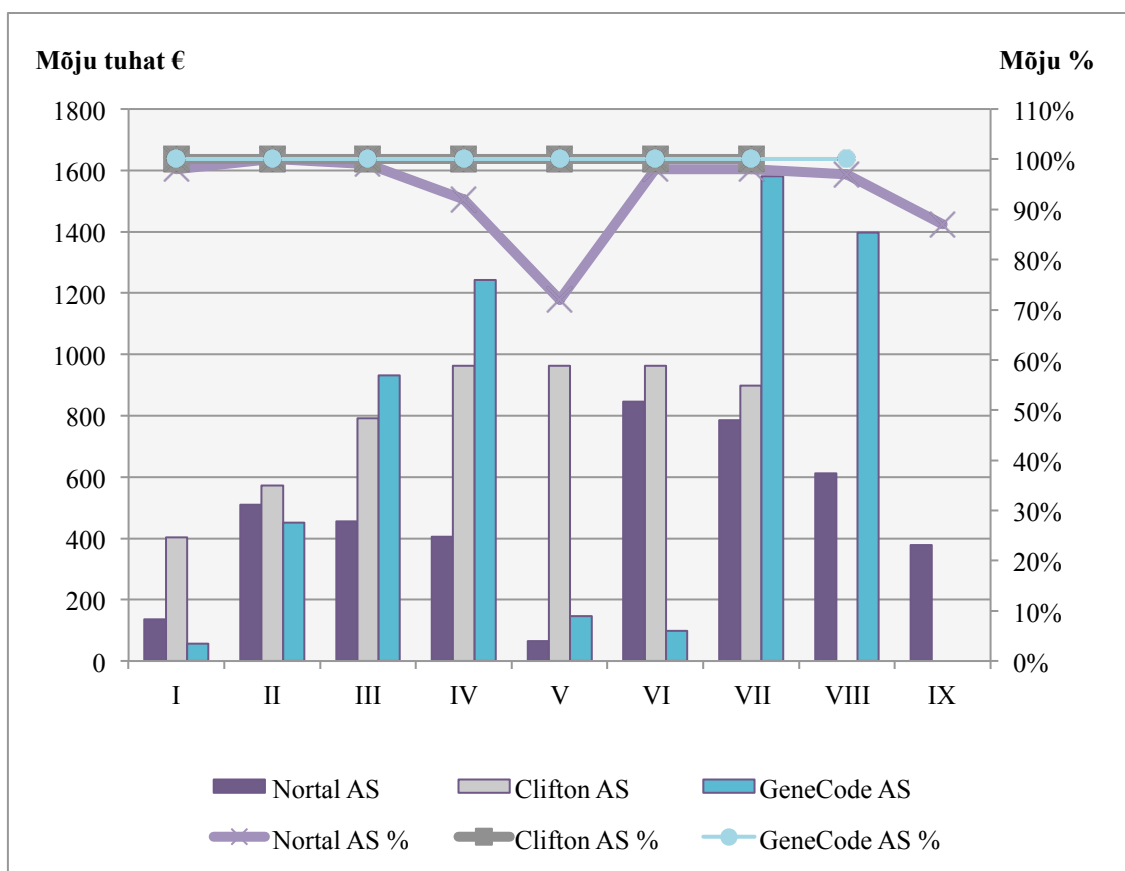
Samuti on oluline vaadata üldist pilti võrreldes mõjusid analüüsitud ettevõtete bilansile, kasumiaruandele ja tasuvuse suhtarvudele. Mõjude paremaks mõistmiseks on järgnevalt esitatud tabel mõjudest absoluutarvuna (ABS) ja protsentuaalselt (%). Tabelis on võrreldud arendusväljaminekute kapitaliseerimist kuludesse kandmisega. Tabel näitab, kui võrd olid finantsnäitajad ja suhtarvud erinevad arendusväljaminekute kapitaliseerimisel kuludesse kandmisest. Võrreldavuse huvides on vaatlusperiood teisendatud aasta numbriteks, kus aasta I on esimene aasta, mil ettevõtte arendusväljaminekuid kapitaliseeris (Nortal – 2005 a., Clifton – 2007 a., GeneCode – 2006 a.) ja viimane aasta on 2013.

Tabel 5. Arendusväljaminekute kapitaliseerimine *versus* kuludesse kandmisega ettevõtete võrdluses.

Aasta	I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII		IX	
Kirje, tuhat €	ABS	%	ABS	%	ABS	%	ABS	%	ABS	%	ABS	%	ABS	%	ABS	%	ABS	%
ERINEVUS FINANTSARUANNETES																		
Immateriaalne Põhivara																		
Nortal AS	137	98	510	100	456	99	405	92	64	72	846	98	786	98	612	97	378	87
Clifton AS	403	100	572	100	792	100	963	100	963	100	963	100	898	100				
GeneCode AS	56	100	452	100	932	100	1 242	100	146	100	98	100	1 581	100	1 398	100		
Vara kokku																		
Nortal AS	137	8	510	17	456	8	405	4	64	1	846	7	786	3	612	3	378	2
Clifton AS	403	29	572	42	792	53	963	51	963	62	963	32	898	44				
GeneCode AS	56	7	452	60	932	73	1 242	85	1 521	89	1 713	77	1 581	94	1 398	94		
Aruandeaasta kasum																		
Nortal AS	137	24	373	36	(54)	-4	(51)	-3	(341)	-25	421	23	35	1	(174)	-3	(234)	-27
Clifton AS	403	107	168	21	220	36	171	23	-	0	-	0	(64)	-4				
GeneCode AS	56	1047	396	513	481	274	309	86	280	193	192	205	(132)	-34	(184)	-71		
Omakapital kokku																		
Nortal AS	137	14	510	26	456	13	405	8	64	1	846	29	881	13	707	52	473	14
Clifton AS	403	75	572	212	792	592	963	267	963	169	963	33	898	62				
GeneCode AS	56	118	452	60	932	162	1 242	581	1 521	2 206	1 713	1058	1 581	688	1 398	287		
Amortisatsioonikulu																		
Nortal AS	(0)	0	(16)	-44	(74)	-33	(69)	-23	(164)	-74	(217)	-81	(265)	-61	(190)	-43	(83)	-17
Clifton AS	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	(64)	-28				
GeneCode AS	(3)	-100	(18)	-99	(72)	-98	(108)	-94	(122)	-94	(72)	-372	(209)	-98	(214)	-98		
ERINEVUS SUHTARVUDES																		
Vara rentaablus (%)																		
Nortal AS	6%	17	8%	23	-3%	-13	-1%	-7	-3%	-25	3%	17	-1%	-5	0%	0	-1%	-22
Clifton AS	53%	192	63%	107	79%	190	59%	149	124%	166	19%	47	57%	72				
GeneCode AS	7%	1116	148%	1437	172%	1262	275%	1117	215%	2546	24%	563	238%	1019	65%	378		
Omakapitali rentaablus (%)																		
Nortal AS	7%	11	7%	14	-8%	-20	-4%	-11	-5%	-26	-5%	-8	-9%	-16	413%	102	-3%	-11
Clifton AS	510%	725									21%	50	169%	153				
GeneCode AS			149%	1442														

Allikas: autori arvutused Nortal AS (2005-2013), GeneCode (2006-2013), Clifton (2007-2013) majandusaasta aruannete põhjal.

Tabelist nähtub, et kõikide vaatluse all olevate ettevõtete jaoks moodustavad kapitaliseeritud arendusväljaminekud valdava osa immateriaalsest varast. Clifton ja GeneCode AS-is koosneb immateriaalne vara vaid arendusväljaminekutest. Kapitaliseerimise ja kuludesse kandmise erinevusi illustreerib joonis 10. Joonisel on toodud kapitaliseerimise mõju immateriaalsele varale nii absoluutarvuna kui ka protsentuaalselt. See näitab, kuivõrd on immateriaalne vara suurem arendusväljaminekute kapitaliseerimisel võrreldes kuludesse kandmisega.

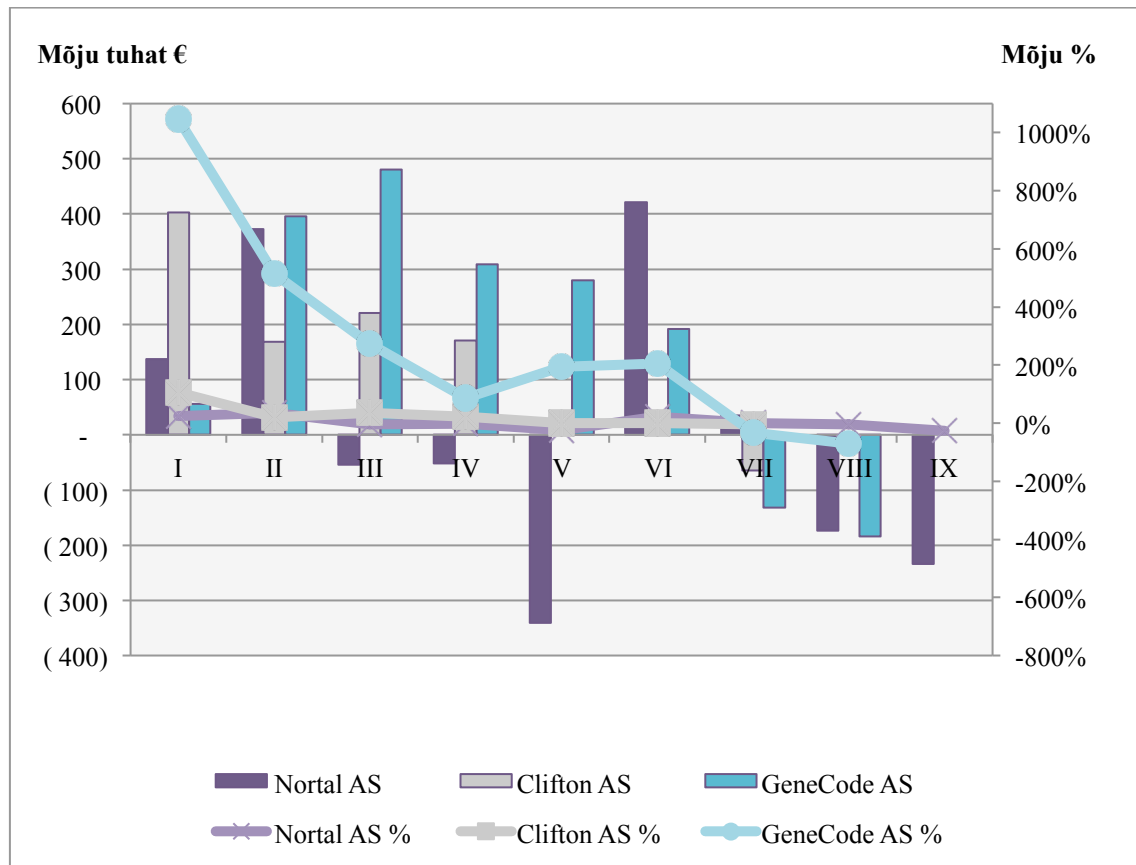
Joonis 9. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise mõjud immateriaalsele varale.

Allikas: autori koostatud.

Ulatuslikumad erinevused kahe arvestuspõhimõtte vahel on GeneCode AS-is. Kapitaliseerimise tulemusena on VII aastal immateriaalne vara 1,6 miljonit eurot suurem kui kuludesse kandmise korral. Kõige väiksemad arvestuspõhimõtte valikust tulenevad mõjud on Nortall AS-is, kuna arendusväljaminekud moodustavad koguarast väiksema osa ning kapitaliseerimise mõjud koguarale on vahemikus 2-8% (vt tabel

18). Samal ajal GeneCode AS-i puhul oleksid varad kuni 94% madalamad kuludesse kandmisel (aastatel VII ja VIII).

Joonis 11 illustreerib aruandeperioodi kasumi erinevuseid arendusväljaminekute kapitaliseerimisel ja kuludesse kandmisel. Joonis näitab palju on kasum (kahjum) kapitaliseerides suurem (või väiksem) võrreldes kuludesse kandmisega.

Joonis 10. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise mõjud aruandeperioodi kasumile.

Allikas: autori koostatud.

Mõju aruandeaasta kasumile on otseselt seotud vastaval aastal tehtud arendusväljaminekute summa ja arvestatud amortisatsioonikuluga. Jooniselt nähtub, et erinevused kahe arvestuspõhimõtte vahel on märkimisväärsed.

Analüüsitud ettevõtete andmetel on testitud käesolevas magistritöös püstitatud väiteid. Kui arendusväljaminekute kasvumäär on nullilähedane, siis pärast väljaminekute amortiseerimise lõppemist on nii kapitaliseerival kui ka kuludesse kandval ettevõttel

sama kasum, kuid kapitaliseerival ettevõttel on arendustsükli kestel rohkem varasid ning sellest tulenevalt madalam omakapitali ja vara rentaablus. Seda ei olnud võimalik tõendada analüüsitud ettevõtete andmeil, kuna neis tegeletakse samaaegselt mitmete arendusprojektidega, mille amortiseerimine lõppeb eri aegadel (Nortal AS ja GeneCode AS) või ei ole amortiseerimine veel lõppenud (Clifton AS).

Kui arendusväljaminekute kasv on positiivne, siis ettevõtte kasum kuludesse kandmisel on alati väiksem kui kasum kapitaliseerides ning samuti kasvab kapitaliseerides koguvara (või omakapital). Seda illustreerisid analüüsitud ettevõtete finantsnäitajad – koguvara ja omakapital olid arendusväljaminekuid kapitaliseerides kõrgemad kui sama stsenaariumi juures kuludesse kandes (nt Genecode 2007, 2008).

Arendusväljaminekuid on otstarbekam kuludesse kanda, kui arendusväljaminekute kasvumäär on null. Sel juhul on kasum suurem ning vara ja omakapitali rentaabluse suhtarvud kõrgemad arendusväljaminekute kuludesse kandmisel. Kui arendusväljaminekutel on täheldatav kasvutendents, ületab juurdekasvu mõju kasumile vara/omakapitali kasvu. Sellest tulenevalt oleksid vara ja omakapitali rentaabluse suhtarvud kõrgemad kapitaliseerides. Antud seisukohta illustreerib Nortal AS-i näide, milles kasum ja tasuvuse suhtarvud ROA, ROE olid teatud aastatel kõrgemad kuludesse kandes, sest kapitaliseeritud arendusväljaminekute kasv oli suhteliselt tagasihoidlik. Vastupidine mõju avaldub kahe teise ettevõtte puhul.

Tegevusvaldkonnast tulenevad erinevused tekitavad järgmised seosed. Tarkvaraarendusega tegelevates ettevõtetes on reeglina projektidel lühem amortisatsiooniperiood ja mõju tasuvuse suhtarvudele on märksa väiksem kui farmaatsia ja biotehnoloogia ettevõtetele. Need ettevõtted on suurema kasvupotentsiaaliga ning arvestuspõhimõtte valikust tulenev mõju märkimisväärsem.

Arendusväljaminekuid kapitaliseerides on tasuvuse suhtarvud farmaatsia ja biotehnoloogia valdkonnas tegutsevatel ettevõtetel tunduvalt kõrgemad kui kuludesse kandes. Seda osaliselt seetõttu, et ettevõtte ei ole veel pikalt eksisteerinud, mis vähendaks arendustegevusest tekkinud vara väärtust ja lisanduks kapitalile. Samuti osaliselt tänu sellele, et arendusväljaminekute kapitaliseerimine omab väga suurt positiivset mõju ettevõtte kasumile.

Tarkvaraarenduse ja programmeerimisega tegeleval Nortal AS-il oli mõju suhtarvudele märksa väiksem kui elektronkomponente tootval ettevõttel Clifton AS ja ravimite väljatöötamisega tegeleval ettevõttel GeneCode AS. Sealjuures on tähelepanuväärne, et GeneCode AS-is on aastate jooksul amortiseeritud arendusväljaminekud vähendanud omakapitali ning 2012. aastal on omakapital negatiivne.

Samuti on tõestatud väide, et kapitaliseerimine aitab ettevõtte tulemit stabiliseerida. See on oluline kõrgtehnoloogilistes ettevõtetes, kus tulem on aastate lõikes varieeruv, sest korraga kuludesse kandmise asemel amortiseeritakse need pikema aja jooksul, mis vähendab investeringust tulenevaid kõikumisi kasumis. Seda illustreerib GeneCode AS-i näide, mille tulem oli küll väga varieeruv, kuid arendusväljaminekute kapitaliseerimisel siiski märksa stabiilsem kui kuludesse kandmisel.

Läbiviidud võrdlevanalüüs tõestas, et arendustegevusega intensiivselt tegelevate, innovaatsusessesse panustavate ettevõtete jaoks on kapitaliseerimise võimalus vajalik. Analüüsist selgus, et enim olid mõjutatud ettevõtted (GeneCode AS, Clifton AS), mille projektid on alles arengufaasis. Küpsemas faasis ettevõttele (Nortal AS), mille sissetulevad rahavood on stabiilsed ning arendustegevus planeeritud osa igapäevasest äritegevusest, oli mõju nähtav, kuid ettevõtte heaolu ja tegevuse jätkuvuse seisukohast mitte nii olulise tähtsusega.

Nortal AS ning Clifton AS tuginevad raamatupidamise aastaaruannete koostamisel IFRSile, seetõttu on neil jätkuvalt kohustuslik kajastada arendusväljaminekuid, mis vastavad teatud tingimustele, immateriaalse põhivarana. Teostatud analüüs kinnitas arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkust. GeneCode AS toetub aruannete koostamisel Eesti heale raamatupidamistavale, mis kuni 2012. aastani lähtus IFRSi raamistikust. Alates 2013. aastast on GeneCode AS-il võimalik valida, kas arendusväljaminekuid kapitaliseerida või mitte. Sellest tulenevalt on ettevõtte jaoks eriti oluline mõista arendusväljaminekute arvestuspõhimõtetest tulenevaid erinevusi ja valikuga kaasnevad tagajärgi.

Magistritöö autori arvates on analüüsitud valim töös toodud väidete praktiliste näidetega illustreerimiseks piisav ning suurema valimi kaasamine ei oleks lisanud väärtust järelduste tegemiseks.

Analüüsimisel selgus, kuna RTJ 5 ei nõua detailsema arendusväljaminekute avalikustamist, ei ole ettevõtte näinud selleks ka vajadust. Sellest tulenevalt on arendusväljaminekute arvestuspõhimõtted ja amortisatsioonimäär lisades välja toodud, kuid arendusväljaminekud on bilansis grupeeritud muu immateriaalse põhivaraga. Kasumiaruandes võib eeldada, et arendusväljaminekud on kajastatud muude tegevuskuludena, kuid täpsustavat informatsiooni majandusaasta aruanded ei sisalda. Detailsemalt avalikustatud arendusväljaminekud võivad osutada heaks indikaatoriks ettevõtteväliste majandusaasta aruannete tarbijatele nagu investorid, finantsanalüütikud. Selle informatsiooni põhjal, mille avalikustamist käesoleval ajal Eestis nõutakse, on aga suhteliselt keeruline järeldusi teha ja otsuseid langetada ilma lisainformatsioonita. Eesti hea raamatupidamistava võiks sarnaselt täismahus IFRSile nõuda detailsema informatsiooni avaldamist – majandusliku kasu tõenäosuse hindamisel kasutatud mudel, olulised eeldused kasuliku eluea määramisel ja vara väärtuse testi teostamisel. See vähendaks informatsiooniga manipuleerimise võimalikkust, millele viitavad mitmed uurimused (Entwistle 1999, Cazavan-Jeny, Jeanjean 2006). Arendusväljaminekute detailsem avalikustamine tõstaks teostatud hinnangute kvaliteeti ja annaks parema ülevaate ettevõtte varast ja tegelikust finantsseisundist.

2.2. Ettepanekud arendusväljaminekute juhendite täiustamiseks

Magistritöö koostamisel kasutatud andmete analüüsimisel ilmnesid arendusväljaminekute kapitaliseerimisega kaasnevad kitsaskohad. Eelkõige on need seotud andmete vähesuse ja nende liigse hinnangulisusega. Neid kitsaskohti oleks võimalik vältida, kui RTJ 5 ja 15 nõutaksid sarnaselt IFRSile detailsema informatsiooni avaldamist majandusaasta aruandes. Täpsemalt tuleks selgitada arendusväljaminekute tulu teenimise tõenäosuse määramist, arvestuspõhimõtte valikut ning kasuliku eluea määramise eelduseid. Käesoleval ajal kehtiv RTJ 15 lisades avalikustatava informatsiooni kohta ei nõua detailsemat avalikustamist, millest immateriaalse põhivara grupp koosneb (v.a firmaväärtus) ja kuidas toimub hindamine. Seega ei paku majandusaasta aruanded nende tarbijatele piisavalt asjakohast informatsiooni immateriaalse vara ja arendusväljaminekute kohta.

Uurimaks, kas arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkus on oluline ja õigustatud Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele, küsitleti Eesti finantspetsialiste. Samuti soovis autor kinnitada arendusväljaminekute kapitaliseerimisega kaasneva informatsioonivähesuse probleemi ning kontrollida oma ettepanekute asjakohasust. Intervjueeriti Raamatupidamise Toimkonna esimeest ja PricewaterhouseCoopersi juhtivat partnerit Ago Vilu, SEB analüütikut Pavel Lupandin, vandeaudiitorit ja Finantsinspektsiooni järelevalvepoliitika spetsialisti regulatsioonide ja aruandluse divisjonis Maire Otsus-Carpenterit, Statistikaameti levi osakonna vanemkonsultanti Aime Lauk. Intervjuuküsimustikud on toodud lisades 4-8.

Ago Vilu selgitas, et Eesti hea raamatupidamistava vastavusse viimisel SME IFRSiga, laekus 2011. aastal avaldatud eelnõule tagasiside, millies juhiti tähelepanu kohustusliku arendusväljaminekute kuludesse kandmise probleemile. Seoses sellega satuksid raskustesse eelkõige alustavad ettevõtted. Omakapitali tuleks teha jooksvalt täiendavaid sissemakseid äriseadustikust tuleneva netovara nõude tõttu. See vastuolu oli põhiliseks põhjuseks, miks RTJ 5 eelnõud muudeti lubamaks arendusväljaminekute kapitaliseerimist.

Ago Vilu nõustus, et teoreetilisest aspektist on arendusväljaminekute kapitaliseerimine õigustatud, kuna enamasti on need tulevikku suunatud väljaminekud ja eeldatavasti genereerivad tulevikus tulusid. Sellest tulenevalt vastavad arendusväljaminekud vara definitsioonile ja neid tuleks kajastada bilansis. Praktilisest aspektist on tingimused üsna ebaselged, millal võib kapitaliseerida ja millal tuleks kuludesse kanda. See tekitab võimaluse andmetega manipuleerimiseks.

Pavel Lupandin nentis, kuigi arendusväljaminekute kapitaliseerimine immateriaalse põhivarana annab analüütikutele rohkem informatsiooni, kipuvad hinnangud olema pigem liialt positiivsed. Selle tulemusena on vara ülehinnatud. Lupandin leidis, et ettevõtted peavad oma arendusprojekte objektiivselt hindama. Maire Otsus-Carpenter ja Ago Vilu jäid kahtlevale seisukohale, kas väikeettevõtted suudavad arendusprojekte õigesti ja õiglaselt hinnata. Eksperthinnangu tellimine arendusprojekti hindamiseks võib alustava ettevõtte jaoks kulukas olla. Vilu märkis, kuna alustavad ettevõtted ei pruugi olla auditikohustuslased, jäävad ettevõttepoolsed arendusprojektide hinnangud

kontrollimata. Carpenter-Otsus ei leidnud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkus oleks väikeettevõtete jaoks hädavajalik, kuna Raamatupidamise Toimkonna juhendeid kasutavad peamiselt väiksemad ettevõtted ning arendusväljaminekud esinevad neil harva.

Maire Otsus-Carpenter ja Pavel Lupandini intervjuerimisel leidis kinnitust informatsiooni puudulikkuse probleemi arendusväljaminekute kajastamisel. Maire Otsus-Carpenter märkis muuhulgas piisavalt informatsiooni olemasolu olulisust hindamiseks arendusväljaminekute kapitaliseerimise kajastamise usaldusväärsust. Lisaks sellele on avalikustamise nõudel majandusaasta aruande koostajatele distsiplineeriv mõju takistades ilmselgelt ebarealistlike eelduste kasutamist hindamisel. Pavel Lupandin nõustus, et analüütikuna eelistaks ta rohkema informatsiooni avalikustamist. Ago Vilu leidis, et oleks hea, kui majandusaasta aruande lisast selline informatsioon kättesaadav oleks, ent samas jäi ta kahtlevale seisukohale, kas Eestis selline nõue lisaväärtust loob. Arvestades globaalset tendentsi ja võrdlust täismahus IFRSi ja US GAAPiga, mis nõuavad märksa detailsemat arendusväljaminekute avaldamist, leiab autor, et Raamatupidamise Toimkonna juhendi vastavusse viimine ja detailsema informatsiooni avaldamise nõudmine oleks igati asjakohane. See annaks aruannete tarbijatele arendusväljaminekuid kapitaliseeriva ettevõtte kohta märksa õigema ja õiglasema ülevaate ettevõtte finantsseisundist ning rohkem andmeid objektiivse hinnangu andmiseks.

Statistikaameti levi osakonna vanemkonsultant Aime Lauk vastas, et arendusväljaminekute kohta kogutakse andmeid spetsiaalsete aruandega potentsiaalsetelt arendustegevusega tegelevatelt ettevõtetelt. Majandusaasta aruandeid kasutatakse ainult abistava materjalina. Aime Lauk leidis, et arendusväljaminekute kapitaliseerimisel vastav statistika valdkond lihtsustuks ja leiaks paremat kajastust Statistikaameti andmetebaasides.

Raamatupidamise seaduse (RPS §24 lg 2) kohaselt tuleb olulisemad arendustegevuse projektid ja nendega kaasnevad väljaminekud avaldada tegevusaruandes. Hiljemalt 2016. aastast Eestis kehtima hakkava uue EL raamatupidamisdirektiiviga võib valdaval osal tegutsevatest ettevõtetest kaduda tegevusaruande esitamise kohustus. Ago Vilu arvas, et ettevõtetel peaks siiski säilima võimalus senini nõutud detailsema

informatsiooni kajastamiseks majandusaasta aruannetes. Lisaks tõi Ago Vilu välja võimaluse, et direktiiviga nõutule võiksid audiitorid, pangad, EAS nõuda ettevõtelt täiendavaid aruandeid, kui nii-öelda miinimumaruandlus piisavalt andmeid ei anna. Muus osas uus raamatupidamisdirektiiv arendusväljaminekute kajastamist ei mõjuta ja nõuded jäävad olulises osas samaks. Arendusväljaminekute kapitaliseerimine immateriaalse varana on endiselt lubatav.

On mõistetav, et finantsaruandlus on lihtsustumas. Ka magistritöös käsitletud Skandinaavia riikide (Soome, Rootsi, Taani) juhendid väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele on lihtsustunud. Sellest tulenevalt nõustub autor, et kohustuslikus korras kõikide arendustegevusega seotud väljaminekute detailsemat kajastamist nõuda ei ole asjakohane. Avalikustamise nõue peaks kehtima vaid kapitaliseeritud arendusväljaminekute kohta. Kapitaliseerimine on vabatahtlik ning ettevõtetal on võimalik valida lihtsam arvestusmeetod (kuludesse kandmine). Kui arendusprojektide hinnangud on korrektselt ja asjakohaselt koostatud, siis ei tõsta informatsiooni avalikustamine ettevõtete jaoks aruandluse keerukust, vaid tagab majandusaasta aruannete tarbijatele õigema ja õiglasema informatsiooni arendustegevuse kohta.

Samuti usub autor, et SME IFRSi tuleks kohaldada lähtuvalt muudatusettepanekute argumentidest, mis toetavad arendusväljaminekute kapitaliseerimist. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise lubamine (mitte kohustuslikuks muutmine) ei muudaks kuludesse kandvate ettevõtete jaoks aruandlust keerukamaks. See lubaks riikidel otsustada, milline arvestuspõhimõte on nende turu tingimustes ja finantsaruandluse taustal sobivaim. Kapitaliseerimise võimalus on oluline innovatsiooni panustavate ettevõtetele, mille osakaal globaalselt on kasvamas. Kapitaliseerimise keelamine võib põhjustada riikide ja ettevõtete loobumist SME IFRSi raamistiku kasutamisest. Sellele viitab riikidepoolne viivitamine SME IFRSi rakendamisel. Ühed ainsad riigid Euroopas, kes on oma finantsraamistikku kohaldanud SME IFRSi järgi, on Eesti ja Ühendkuningriik. Mõlemad on teinud erandi, lubades arendusväljaminekute kapitaliseerimist.

KOKKUVÕTE

Arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse olulisust ning sellega kaasnevat õigemast ja õiglasemat majandustulemuste kajastamist, on uuritud põhjalikult. Selge on, et innovaatsilisusesse panustavates iduettevõtetes on kapitaliseerimise võimalikkus jätkusuutlikkuse seisukohalt hädavajalik, ent sealjuures tuleb lisaks käsitleda mitmeid aspekte ja kitsaskohti.

Arendusväljaminekutel on selged investeeringu ja varaobjekti tunnused. Väljaminekutel on võimalik määratleda tulevikus teenitava majandusliku kasu tõenäosust, kontrolli ressursi üle ja selle eristatavust. Rahandusteoorias käsitletakse neid väljaminekuid investeeringutena, mitte pöördumatute kuludena.

Arendusväljaminekute ja laiemas mõistes immateriaalse vara olulisusele viitavad hiljutised globaalsed arengud. Nii Euroopa kui ka mitmed teised riigid, sh USA, Kanada, Austraalia on oma rahvamajanduse arvepidamise standardid uuendanud, põhinedes arvestusmeetodil, mille kohaselt arendusväljaminekuid arvestatakse SKP-sse. Arendusväljaminekuid, mida peetakse 21. sajandi majanduse mootoriks, ei käsitleta enam kui kulusid vaid investeeringuid. Kuna rahvamajanduse arvepidamise üheks sisendiks on ettevõtete finantsaruandlus, siis oleks mõistlik, kui nende definitsioonid kattuksid.

Erinevad finantsarvestusstandardid käsitlevad arendusväljaminekuid erinevalt. Magistritöös on võrreldud RTJ 5, IFRSi IAS 38-ga, SME IFRSiga, UK GAAPi standardite, US GAAPi SFAS 2 ja Soome, Taani ja Rootsi normatiivaktidega arendusväljaminekute kohta. Euroopas on ühena ainsatest oma raamatupidamise juhendeid kohaldanud SME IFRSiga raamistikuga Eesti ja Ühendkuningriik. Mõlemad

on teinud erandi arendusväljaminekute käsitlemisel, lubades erinevalt SME IFRSist arendusväljaminekute kapitaliseerimist.

SME IFRS-i (2009) üheks arendusväljaminekute kapitaliseerimise keelamise argumendiks oli arvamus, et väikesed ja keskmised ettevõtted ei suuda objektiivselt oma arendusprojekte hinnata. Mitmete uurimistulemuste kohaselt on arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalus eelkõige oluline väikestele ja iduettevõtetele. Nende kasum ei ole esimestel aastatel tihti piisav võimaldamaks kogu investeeringu kohest kuludesse kandmist. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise valiku keelamine võib viia riikide loobumisele SME IFRSi kasutusele võtmisest või nõuetes erandi tegemisele. Sellest tulenevalt ei oleks täidetud SME IFRSi koostamise põhiline eesmärk muuta väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete finantsaruanded rahvusvaheliselt võrreldavaks. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise lubamine ei muuda ettevõtetele finantsaruandlust keerukamaks, kuna säiliks võimalus väljaminekud kuludesse kanda. Mis veelgi olulisem, arendusväljaminekute kapitaliseerimine kajastab ettevõtte finantsseisundit ja majandustulemust õigemini ja õiglasemalt. Arendusväljaminekute kapitaliseerimine on kooskõlas tulude ja kulude vastavuse alusprintsipiga. Ülalolevatest argumentidest tulenevalt on SME IFRS vastuolus arvestuspraktikaga.

Arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valik mõjutab ettevõtte finantsnäitajaid ja tasuvuse suhtarve. Arendusväljaminekute kuludesse kandmist õigustatakse konservatiivsuse printsipiga, kuid mitmete uurimistulemuste kohaselt ei ole see alati üheselt konservatiivne. Kui arendusväljaminekute kasv on nullilähedane (see iseloomustab küpses arengufaasis ettevõtet), siis ettevõtte kasum ja tasuvuse suhtarvud on konservatiivsemad kapitaliseerimise puhul. Tegevusvaldkondades, kus arendusprojektide kasulik eluiga on lühem (nt tarkvaraarendus), on arendusväljaminekute kajastamise arvestuspõhimõttest tuleneva mõju ulatus väiksem. Samal ajal pikema kasuliku elueaga valdkondades (nt farmaatsia, biotehnoloogia) on mõju ulatuslikum.

Lühemas perspektiivis võivad arvestuspõhimõtete vahelised erinevused arendusväljaminekute kajastamises viia märkimisväärsete erinevusteni kasumi, vara, omakapitali ja tasuvuse suhtarvude näitajates. Erinevused majandusaasta aruande

andmetes ja suhtarvudes võivad mõjutada majandusaasta aruande tarbijate tehtavaid otsuseid.

Arendusväljaminekute kapitaliseerimise kitsaskohaks on peetud liigset hinnangulisust, mis sellisel juhul ei anna asjakohast, õiget ja õiglast informatsiooni. Magistritöö autor nõustub arendusprojektide hindamise protsessi keerukusega. Ent saadav kasu arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkusest on olulisem nii ettevõtete, finantsaruannete tarbijate kui ka üldisemas pildis rahvamajanduse arvepidamises.

Magistritöös on analüüsitud ettevõtteid, mis arendustegevusega intensiivselt tegelevad – tarkvaraarendaja Nortal AS, elektronkomponentide tootja Clifton AS ja ravimite väljatöötaja GeneCode AS. Võrdlevanalüüs kinnitas teoreetilisi seisukohti.

Arendusväljaminekute võrdlevanalüüs avab nii arengufaasist kui ka tegevusvaldkonnast tulenevaid erinevuseid. Nortal AS-is, mis oli valimist küpsemas arengufaasis, olid mõjutused kõige väiksema ulatusega. Seda selgitab samuti tarkvara arendusprojektide lühem kasulik eluiga (võrreldes teiste analüüsitud tegevusvaldkondadega), s.o umbes 3 aastat. Analüüsitava ajavahemikul olid mõjud Clifton AS-ile ja GeneCode AS-ile märksa ulatuslikumad. Mõlemal ettevõttel analüüsitud aastatel müügitulu puudus või oli väikse osatähtsusega arendustegevuse mahust. Arendusprojektide kasulikud eluead on kordades pikemad periood kui Nortal AS-is. Müügitulu puudumine ning arengufaasis olevad arendusprojektid muudavad arvestuspõhimõtte valiku mõju ettevõtete jaoks jätkusuutlikkuse vaatenurgast oluliseks. Nimetatud ettevõtetele on selgelt põhjendatud arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimaluse vajalikkus. Kui arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalus oleks keelatud, oleks küsitav, kas ettevõtted saanuks oma tegevust jätkata.

2015. aasta keskpaigaks tuleb liikmesriikidel oma seadusandlus vastavusse viia Euroopa Liidu raamatupidamisdirektiiviga (2013/34/EL). Eestis on uuest direktiivist mõjutatud ligikaudu 99% ettevõtetest. Uue EL-i raamatupidamisdirektiiviga muutub praegune juhend ilmselt lihtsustatumaks ning nõuded avaldatavale informatsioonile vähenevad veelgi. Seetõttu tuleks Eesti Raamatupidamise Toimkonnal kaaluda võimalusi aruannete informatiivsuse ja asjakohasuse säilitamiseks.

Autori arvates tuleks RTJ 5 ja 15 lisada nõue detailsema informatsiooni avaldamiseks majandusaasta aruande lisas. Põhjalikumalt tuleks selgitada arendusväljaminekute tulu teenimise tõenäosuse määramist, arvestuspõhimõtte valikut ning kasuliku eluea hindamisega kaasnevaid asjaolusid. Laiendatud avalikustamise nõue kehtiks vaid varana kapitaliseeritud arendusväljaminekute puhul. See annaks aruannete tarbijatele õigemad ja õiglasemat informatsiooni arendusväljaminekute hinnangute koostamise kohta.

Järelduste ja ettepanekute asjakohasuse kinnitamiseks intervjueriti Raamatupidamise Toimkonna esimeest ja PwC juhtiv partnerit Ago Vilu, SEB analüütikut Pavel Lupandiniga, Finantsinspektsiooni järelevalvepoliitika spetsialisti Maire Otsus-Carpenteri ning Statistikaameti vanemspetsialisti Aime Lauk. Intervjuudes leidis kinnitust informatsiooni puudulikkuse ja subjektiivsuse probleem. Samuti selgus, et arendusväljaminekute kapitaliseerimisel lihtsustuvad vastavad protseduurid Statistikaametis. Usutavasti annaks hinnangute koostamise kohta detailsema avaldamise nõudmine majandusaasta aruannete tarbijatele asjakohasemat informatsiooni. Lisaks oleks sellel distsiplineeriv mõju ettevõtetele, piirates selgelt ebarealistlike hinnangute avaldamist. Autor leiab, et tähelepanu tuleks pöörata üldise aruandluse kvaliteedi tõstmisele. Hiljutised muudatused finantsaruandluses on suunatud finantsaruannete lihtsustamisele. Kuna laiendatud avalikustamise nõue kehtiks vaid kapitaliseeritud arendusväljaminekutele, ei tõstaks see finantsaruandluse keerukust, säilitades võimalus valida kuludesse kandmise arvestuspõhimõtet.

Magistritöö autori arvates tuleks SME IFRSi kohaldada lähtuvalt kapitaliseerimise lubamise pooltargumentidest. See lubaks riikidel lähtuvalt oma finantsaruandluse taustast ja turu tingimustest otsustada, milline arvestuspõhimõtte on nende jaoks sobivaim. Arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkus on oluline innovatsiooni panustavate ettevõtete jaoks, mille osakaal globaalselt on kasvamas.

Käesoleva magistritöö jätkuks ja arendusväljaminekute arvestuspõhimõtte valikust tulenevate mõjude tõestamiseks võiks tulevikus läbi viia suuremal valimil põhinev kvantitatiivne analüüs Eesti ettevõtete kohta, keskendudes eelkõige innovaatilisusele suunatud tegevusvaldkondadele.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Agoglia, C. P., Douppnik, T. S., & Tsakumis, G. T.** Principles-Based versus Rules-Based Accounting Standards: The Influence of Standard Precision and Audit Committee Strength on Financial Reporting Decisions. – *The Accounting Review*, 2011, Vol. 86, No. 3, pp. 747-767.
2. **Alver, J.** Sisemiselt tekitatud immateriaalne vara. – *Raamatupidamisuudised*, 2000, nr. 7(46), lk. 9-13.
3. **Anagnostopoulou, S. C.** Does the Capitalization of Development Costs Improve Analyst Forecast Accuracy? – *Journal of International Financial Management and Accounting*, 2010, Vol. 21, Issue 1, pp. 62-83.
4. **Ball, R., Thomas, E., McGrath, J.** Influence of R&D accounting Conventions on Decision Making of Companies, *R&D management*, 1991, pp. 261-269.
5. **Baruch L., Suresh R., Weining Z.** Organization Capital. *ABACUS*, 2009, Vol. 45, No. 3
6. **Baruch, L., Bharat, S., Sougiannis, T.** R&D Reporting Biases and Their Consequences. – *Contemporary Accounting Research*, 2005, Vol. 22 No. 4, pp. 977-1026
7. **Basis for Conclusions. IFRS for SMEs.** International Accounting Standards Board, 2009, 52 p.
8. **Ben-Zion, U.** The investment aspect of nonproduction expenditures: An empirical test. – *Journal of Economics and Business*, 1978, No. 3:224-229.
9. **Bierman, Jr, H., Dukes, R. E.** Accounting for research and development costs. — *The Journal of Accountancy*, 1975, pp. 48-55.
10. **Bublitz, B., Ettredge M.** The information in discretionary outlays: advertising, research and development. – *Accounting Review*, 1989, pp. 108–124.

11. **Cazavan-Jeny, A., Jeanjean, T.** The negative impact of R&D capitalization: A value relevance approach. – *European Accounting Review*, 2006, Vol. 15, No. 1, pp.37-61.
12. CFA I 2013 Book 3: Financial Reporting and Analysis. Kaplan, Inc., 2012.
13. CFA Institute: Capitalising versus Expensing. 2014 Curriculum, Level 2, 2014, 14 p.
14. **Chambers, D. J., Jennings, R., Thompson, R. B.** Evidence on the Usefulness of Capitalizing and Amortizing Research and Development Costs, 1998, 37 p.
15. **Chambers, D., Jennings, R., Thompson, R. B.** Managerial discretion and accounting for research and development. – *Journal of Auditing, Accounting and Finance*, 2003, pp. 79–109.
16. **Chan, H., Faff, R. W., Gharghori, P., Ho, Y. K.** The relation between R&D intensity and future market returns: does expensing versus capitalization matter? – *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 2007, Vol. 29, Issue 1, pp. 25–51.
17. **Chan, S., Martin J., Kensinger, J.** Corporate Research and Development Expenditures and Share Value. – *Journal of Financial Economics* 1990, No. 26, pp. 255–276.
18. **Chappell, E., Dettmar, M.** Capitalization of software development costs – a comparison between EU and U.S. 2014, 43 p. (Master thesis)
19. **Ciftci, M., Darrough, M., Mashruwala, R.** Value Relevance of Accounting Information for Intangible-Intensive Industries and the Impact of Scale: The US Evidence. – *European Accounting Review*, 2014, Vol. 23, Issue 2, pp. 199-226.
20. **Clem, A. M., Jeffrey, C. G.** Is it Time for a New Accounting of R&D Costs? – *Strategic Finance*, 2001, Vol. 83, No. 2, pp. 51-55.
21. Clifton AS 2008. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/acq0tau3rjyk09p/clifton%202007.pdf?dl=0>]
22. Clifton AS 2009. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/e6ma1lfutkkaxsh/clifton%202009.pdf?dl=0>]
23. Clifton AS 2011. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/98s7x63814z23bs/clifton%202011.pdf?dl=0>]

24. Clifton AS 2012. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [https://www.dropbox.com/s/nr5zs6sya2tn9cg/clifton%202012.pdf?dl=0]
25. Clifton AS 2013. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [https://www.dropbox.com/s/udvxj11yshuzhx3/clifton%20AS%202013.pdf?dl=0]
26. **Cooper, J. C. and Selto, F. H.** An experimental examination of the effects of SFAS No. 2 on R&D investment decisions, *Accounting, Organizations and Society*, 1991, Vol. 16, Issue 3, pp. 227–242.
27. **Corrado C., Haskel J., Jona-Lasinio, C., Iommi, M.** Intangible Capital and Growth in Advanced Economies: Measurement and Comparative Results. 2012
28. **Corrado, C., Hulten C.** Innovation Accounting. – National Bureau of Economic Research, CRIW conference, 2012, 42 p.
29. **Coy, P.** The Rise of the Intangible Economy: U.S. GDP Counts R&D, Artistic Creation. – Bloomberg Businessweek, 2013. [http://www.businessweek.com/articles/2013-07-18/the-rise-of-the-intangible-economy-u-dot-s-dot-gdp-counts-r-and-d-artistic-creation] 20.10.2014
30. **Damodaran, A.** Return on Capital (ROC), Return on Invested Capital (ROIC) and Return on Equity (ROE): Measurement and Implications. Stern School of Business, 2007, 68 p.
31. Denmark replaces existing accounting standards for SMEs with one single standard. Deloitte, 2013. [http://www.iasplus.com/en/news/2013/04/denmark] 25.12.2014
32. **De Waegenaere, A., Sansing, R. C., Wielhouwer, J. L.** Multinational Taxation and R&D Investments. – *Accounting Review*, 2012, Vol. 87, No. 4, pp. 1197-1217.
33. **Dhaliwal, D. S., Heninger, W. G., Hughes, K.E.** The Investment Opportunity Set and Capitalization Versus Expensing Methods of Accounting Choice. – *Accounting & Finance*, 1999, Vol. 39, No. 2, pp.151-176.
34. Eesti statistika aastaraamat 2014. Statistikaamet, 2014, 440 lk.
35. EM014: Ettevõtete investeringud põhivarasse tegevusala ja tööga hõivatud isikute järgi jooksevhindades. Statistikaamet, 2014. [http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=EM014&ti=ETTEV%D5TETE+INVESTEERIN

GUD+P%D5HIVARASSE+TEGEVUSALA+%28EMTAK+2008%29+JA+T%D6%D6GA+H%D5IVATUD+ISIKUTE++ARVU+J%C4RGI+JOOKSEVHINDADES&path=../Database/Majandus/03Ettevetete_majandusnaitajad/02Ettevetete_investeeringud/02Aastastatistika/&lang=2] 18.09.2014

36. **Entwistle, G. M.** Exploring the R&D Disclosure Environment. – Accounting Horizons 13, 1999, No. 4, pp. 323-341.
37. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34/EL – Vastu võetud Euroopa Parlamendis 26. juunil 2013. aastal. Euroopa Liidu Teataja L182/19 [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:182:0019:0076:ET:PDF>] 20.10.2014
38. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34/EL – Vastu võetud Euroopa Parlamendis 25. juulil 1978. aastal. Euroopa Liidu Teataja L222/11 [<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:31978L0660&from=EN>] 20.10.2014
39. European Commission. Accounting and SMEs. Annex 1D Denmark. 2009, 14p. [http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/accounting/index_en.htm] 25.12.2014
40. Exposure Draft ED/2013/9. IFRS for SMEs. Proposed amendments to the International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities. International Accounting Standards Board, 2013, 33 p.
41. FRS 102 The Financial Reporting Standard. Financial Reporting Council, 2013, 335 p.
42. **Gaeremynck, A., Steurs, G., Veugelers, R.** On The Disclosure and Capitalisation of Research and Development Spending: Some Empirical Observation for Flanders. 1998
43. GeneCode AS 2006. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/ki1w15j16ixa5mm/genecode%202006.pdf?dl=0>]
44. GeneCode AS 2007. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/r1sndijrmuq6lxv/genecode%202007.pdf?dl=0>]
45. GeneCode AS 2009. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/hkif9dyqmpu9p58/genecode%202009.pdf?dl=0>]

46. GeneCode AS 2010. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [https://www.dropbox.com/s/km8izma34n93bij/genecode%202010.pdf?dl=0]
47. GeneCode AS 2011. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [https://www.dropbox.com/s/cvxukhk2m5hna13/genecode%202011.pdf?dl=0]
48. GeneCode AS 2012. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [https://www.dropbox.com/s/av9mky8055zx7jr/genecode%202012%20%28kapitaliseeritud%21%21%29.pdf?dl=0]
49. GeneCode AS 2013. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [https://www.dropbox.com/s/7278mzum192r4c5/genecode%202013.pdf?dl=0]
50. **Graham, J. R., Harvey, C. R., Rajgopal, S.** The economic implications of corporate financial reporting. – Journal of Accounting and Economics, 2005, Vol. 40, Issue 1-3, pp. 3-73.
51. **Gunny, K.** The Relation Between Earnings Management Using Real Activities Manipulation and Future Performance: Evidence from Meeting Earnings Benchmarks. – Contemporary Accounting Research, 2010, Vol. 27, Issue 3, pp. 855-888.
52. **Hall, B.** Innovation and Market Value. 1999
53. **Healy, P. M., Myers, S. C., Howe, C. D.** R&D Accounting and the Tradeoff Between Relevance and Objectivity, 1999, 47 p.
54. Helmes AS 2013. majandusaasta aruanne (käsikiri)
55. **Horwitz, B. N., Zhao, R.** The Effect on Cash Flows and Security Returns of an Allocation of R&D Costs between Capitalization and Expense. – Journal of Financial Statement Analysis, 1997, No. 3, pp. 5–14.
56. **Hulten, C., Xiaohui H.** What is a Company Really Worth? Intangible Capital and the “Market to Book Value” Puzzle. – National Bureau of Economic Research, Working Paper 14548, 2008.
57. IAS 1 – Presentation of Financial Statements. International Accounting Standards Board, 2001 (amended 2011).
58. IAS 38 – Intangible Assets. International Accounting Standards Board, 2004 (amended 2013).
59. IASB Meeting. Staff Paper. International Accounting Standards Board, 2014, 27 p.

60. IFRS compared to US GAAP: An Overview. KPMG, 2013, 118 p.
[<http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/IFRS-compared-to-US-GAAP-An-overview-O-201311.pdf>] 12.10.2014
61. Implementation of IFRS by Listed Companies in the Baltic States. OÜ Nõu, 2004.
[http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/tallinn/bors/koolitus/Companies_Tallinn.pdf] 10.11.2014
62. International Convergence of Accountings Standards – Overview. Financial Accounting Standards Board, 2014.
[<http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176156245663>] 10.11.2014
63. **Jarboe, K.** Is R&D funding distorted by accounting rules?
[<http://www.athenaalliance.org/weblog/archives/2012/04/is-rd-funding-distorted-by-accounting-rules.html>] 20.10.2014
64. **Jarboe, K.** Is R&D funding distorted by accounting rules? 2012
[<http://www.athenaalliance.org/weblog/archives/2012/04/is-rd-funding-distorted-by-accounting-rules.html>] 15.11.2014
65. **Kachelmeier, S. J., Shehata, M.** Examining Risk Preferences Under High Monetary Incentives: Experimental Evidence from the People’s Republic of China. – The American Economic Review, 1992, Vol. 82, No. 5 pp. 1120-1141.
66. **Kasendi, S.** Mittefinantsiliste aspektide kajastamine ettevõtte majandusaasta aruannetes. TÜ rahanduse ja arvestuse instituut, 2003, 105 lk. (magistritöö)
67. Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös kehittämismenojen aktivoimisesta taseeseen. Hallinnonala: Kauppa- ja teollisuusministeriö, 19.12.2008 – 1066/2008.
[<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2008/20081066>] 02.01.2015
68. **Kieso, D. E., Weygandt, J. J.** Intermediate Accounting. 9th edition, John Wiley & Sons, INC., 1998, 1423 p.
69. Kirjanpitolaki. Hallinnonala: Kauppa- ja teollisuusministeriö, 23.12.2014 – 1336/1997. [<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336#L5P8>] 02.01.2015
70. **Landry, S., Callimac, A.** The effect of management incentives and cross-listing status on the accounting treatment of R&D spending. – Journal of International Accounting, Auditing & Taxation 2003, No. 12, pp. 131–152

71. **Lev, B. , Zarowin, P.** The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend Them. – Journal of Accounting Research, 1999, No. 37, pp. 353–386.
72. **Lev, B.** R&D and capital markets. – Journal of Applied Corporate Finance, 1999, No. 11 (1), pp. 21-35.
73. **Lev, B.** Sharpening the intangibles edge. – Harvard Business Review, 2004, Vol. 82, No. 6, pp. 109–116
74. **Lev, B., Nissim, D. and Thomas, J.** (2002) ‘On the informational usefulness of R&D capitalization and amortization’, Working Paper Columbia Business School.
75. **Lev, B., Sougiannis, T.** The Capitalization, Amortization, and Value-Relevance of R&D. – Journal of Accounting and Economics, 1996, No. 21, pp. 107-138.
76. **Lin, B.-W., Chen, J.-S.** Corporate technology portfolios and R&D performance measures: a study of technology intensive firms. – R&D Management, 2005, Vol. 35, Issue 2, pp. 157-170.
77. **Loudder, M. L., Behn B.K.** Alternative income determination rules and earnings usefulness: the case of R&D costs. – Contemporary Accounting Research, 1995, No. 12, pp. 185-205.
78. **Lupandin, Pavel.** (AS SEB Varahalduse analüütik-portfelliholdur) Autori intervjuu. Üleskirjutus. Tallinn, 28. oktoober 2014.
79. **McGrattan, E. R., Prescott E. C.** Unmeasured Investment and the Puzzling U.S. Boom in the 1990s. – National Bureau of Economic Research, Working Paper 13499, 2009.
80. **Mereste, U.** Majandusanalüüsi teooria. Tallinn, Valgus, 1987, 324 lk.
81. **Mobel, A.** Muudatused immateriaalse põhivara kajastamises. – Raamatupidamisuudised, 2012, nr. 1 (136), lk 26-29.
82. **Moncada-Paternò-Castello, P., Ciupagea, C., Smith, K., Tübke, A., Tubbs, M.** Does Europe perform too little corporate R&D? A comparison of EU and non-EU corporate R&D performance. Research Policy, 2010, Vol. 39, Issue 4, pp. 523-536.
83. Muudatused Raamatupidamise Toimkonna juhendites alates 01.01.2013 (võimalik rakendada ka varem algavatele majandusaastatele). Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkond [www.easb.ee] 20.10.2014
84. Muutuv majandus ja tööturg. Statistikaamet, 2014, 440 lk.

85. **Männik, M.** Arendus- ja uurimiskulutuste arvestus – ja analüüsimeetodid. TÜ rahanduse ja arvestuse instituut, 2006, 115 lk. (magistritöö)
86. New sources of growth: intangible assets. – OECD, 2011.
87. New Sources of Growth: Intangible Assets. Scoping the relevance for policy and thinking about the need for better evidence. – OECD, 2012.
88. **Nix, P. E., Nix D. E.** A Historical Review of the Accounting Treatment of Research and Development Costs. – The Accounting Historians Journal, 1992, Vol. 19, No. 1.
89. Nortal AS 2005. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/d7cqdqgeyxtqlwc/nortal%202008.pdf?dl=0>]
90. Nortal AS 2007. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/d7cqdqgeyxtqlwc/nortal%202008.pdf?dl=0>]
91. Nortal AS 2008. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/d7cqdqgeyxtqlwc/nortal%202008.pdf?dl=0>]
92. Nortal AS 2009. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/kjnihbz5c3gn1og/nortal%202009.pdf?dl=0>]
93. Nortal AS 2010. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/2e76j1in24kd21b/nortal%202010.pdf?dl=0>]
94. Nortal AS 2011. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/ki9lvbi3o6nhhjg/nortal%202011.pdf?dl=0>]
95. Nortal AS 2012. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [https://www.dropbox.com/s/ru3tz1f36xtwp0f/Nortal%202012%20aruanne_10391131_942416%20%28kapitaliseeritud%29.pdf?dl=0]
96. Nortal AS 2013. majandusaasta aruanne (käsikiri). Täismahus aruanne: [<https://www.dropbox.com/s/jllktb41706i1al/nortal%202013.pdf?dl=0>]
97. **Oswald, R. D., Zarowin, P.** Capitalization of R&D and the Informativeness of Stock Prices. European Accounting Review, 2007, Vol. 16, No. 4, pp. 703–726.
98. **Otsus-Carpenter, Maire.** (Finantsinspektsiooni järelevalvepoliitika spetsialist regulatsioonide ja aruandluse divisjonis) Autori intervjuu. Elektronposti kiri. Tallinn, 1. november 2014.

99. **Penman, H. S.** Accounting for Intangible Assets: There is Also an Income Statement. – Abacus, Accounting Foundation, University of Sydney, 2009, Vol. 45, No. 3, pp. 358-371.
100. **Persson, A., Fuentes, K.** R&D Capitalization and The Income Smoothing Hypothesis – A study of Swedish listed Companies. Uppsala Universitet, 2011, 29 p. (Master thesis)
101. **Pilv, Paavo.** (GeneCode AS tegevdirektor). Autori intervjuu. Elektronposti kiri. Tallinn, 21. november 2014.
102. Positiivse finantseerimisotsuse saanud projektid. Teadus- ja arendusprojektide toetus 2007-2013. Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus. [http://www.eas.ee/et/eas/sihtasutusest/toetatud-projektid/toetatud-projektid-alates-2004a-aprill?page=0&pageitems=25&display=1&company_name=&project_year=&country=&schema=3107010] 20.11.2014
103. PWC: raamatupidamisdirektiiv on halb, aga selle vastu ei peaks sõdima. Ärileht. [<http://arileht.delfi.ee/news/uudised/pwc-raamatupidamisdirektiiv-on-halb-aga-selle-vastu-ei-peak-sodima.d?id=66995784>] 9.11.2014
104. R&D Expenditure. European Commission Eurostat, 2012. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/R_%26_D_expenditure] 01.10.2014
105. Raamatupidamise aastaaruande bilansi kirjete sisu. EV Raamatupidamise Toimkonna otsus: RPS 6, 30. septembrist 1995. a. – RTL 1995, nr. 81, lk 2814; muudetud 25. aprillil 2000. a., nr. 87, lk 1314. [<https://riigiteataja.ee/akt/82528.txt>] 24.09.2014.
106. Raamatupidamise aastaaruande kasumiaruande kirjete sisu. EV Raamatupidamise Toimkonna otsus: RPS 7, 30. septembrist 1995. a. – RTL 1995, nr. 81, lk 2835; muudetud 25. aprillil 2000. a., nr. 87, lk 1315 [<https://riigiteataja.ee/akt/82528.txt>] 24.09.2014
107. Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. novembril 2002. aastal. – Riigi Teataja I osa, 2002, nr. 102, art. 600. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/113032014050>]

108. Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 8. juunil 1994. aastal. – Riigi Teataja I osa, 1994, nr. 48, art. 790. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/28680>]
109. Raamatupidamise Toimkonna juhend 1. Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted (muudetud 2011). RTL 2009, 3, 46.
110. Raamatupidamise Toimkonna juhend 15. Lisades avalikustatav informatsioon (muudetud 2011). RTL 2003, 124, 2013.
111. Raamatupidamise Toimkonna juhend 5 eelnõu. Materiaalne ja immateriaalne põhivara (muudetud 2011b). RTL 2005, 66, 952; 2005, 117, 1852; 2009, 3, 46.
112. Raamatupidamise Toimkonna juhend 5. Materiaalne ja immateriaalne põhivara (muudetud 2011). RTL 2009, 3, 46.
113. Raamatupidamise Toimkonna juhend 5. Materiaalne ja immateriaalne põhivara. RTL 2009, 3, 46.
114. Raamatupidamise Toimkonna juhend 5. Materiaalne ja immateriaalne põhivara. RTL 2003, 10, 117.
115. Raamatupidamise Toimkonna juhend 5. Materiaalne ja immateriaalne põhivara. RTL 2005, 117, 1852.
116. Rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite kohaldamine. Euroopa Ühenduste Komisjoni määrus EÜ nr. 1606/2002 29. oktoobrist 2003. a.
117. **Sougiannis, T.** The Accounting Valuation of Corporate R&D. – The Accounting Review, 1994, pp. 44-68.
118. SSAP 13 Accounting for research and development. The Institute of Chartered Accountants, 1989, 10 p.
119. Statement of Financial Accounting Standards No. 2. Accounting for Research and Development costs. Financial Accounting Standards Board, 1974, 19 p.
120. Statement of Financial Accounting Standards No. 86. Accounting for the Costs of Computer Software to Be Sold, Leased, or Otherwise Marketed. Financial Accounting Standards Board, 1985, 22 p.
121. **Zang, A. Y.** Evidence on the Trade-Off between Real Activities Manipulation and Accrual-Based Earnings Management. – The Accounting Review, 2012, Vol. 87, No. 2, pp. 675-703.
122. **Zhao, R.** Relative Value Relevance of R&D Reporting: An International Comparison. – Journal of International Financial Management and Accounting,

- Department of Accountancy, City University of Hong Kong, 2002, Vol. 13, Issue 2, pp. 153-174
123. **Zhen D., Baruch, L.** In-process R&D: To capitalize or expense? – Journal of Engineering and Technology management, 2006, pp. 19-32.
 124. TD024: Ettevõttesised ja –välised kulutused teadus- ja arendustegevusele ettevõtlussektoris tegevusala (EMTAK 2008) järgi. Statistikaamet, 2014. [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=TD024&lang=2>] 8.01.2014.
 125. Technical Press Briefing. European Commission, 2014, 6 p. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/esa_2010/documents/technical_press_briefing_ESA_2010.pdf] 12.10.2014
 126. Technology and Industry Scoreboard. OECD Science, 2007 [www.sourceoecd.org/scoreboard] 18.09.2014
 127. The Software and Information Technology Services Industry in the United States. Select USA, 2013. [<http://selectusa.commerce.gov/industry-snapshots/software-and-information-technology-services-industry-united-states>]
 128. The System of National Accounts 2008. United Nations, 2009, 635 p. [<http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>] 12.10.2014
 129. Udtalelse vedr. Regnskabsvejledning 7, Forskning og udvikling. Danske Revisorer, 2002. [http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Regnskaber/Standarder%20og%20vejledninger/Danske%20regnskabsvejledninger/K%20RV%207]
 130. **Van Ark, B., Hao, J., Corrado, C., Hulten, C.** Measuring Intangible Capital and Its Contribution to Economic Growth in Europe. – EIB Papers, 2009, pp. 62-93.
 131. **Wang, S, D'Souza, J.** Earnings Management: The Effect of Accounting Flexibility on R&D Investment Choices. – Johnson School Research Paper Series, 2006, No. 33-06.
 132. **Wasley, C. E., Linsmeier, T. J.** A Further Examination of the Economic Consequences of SFAS No. 2. – Journal of Accounting Research, 1992, Vol. 30, No. 1, pp. 156–164.
 133. **Vilu, Ago.** (AS PricewaterhouseCoopers'i juhtiv partner; Raamatupidamise Toimkonna esimees) Autori intervjuu. Helisalvestis. Tallinn, 10. november 2014.

134. VÄGLEDNING. Årsredovisning i mindre aktieföretag. Bokföringsnämndens, 2014, 297 s. [<http://www.bfn.se/REDOVISNING/VAG/VL08-1-k2ab-kons.pdf>] 25.12.2014
135. **Woolridge, R.** (1988). Competitive Decline and Corporate Restructuring: Is a Myopic Stock Market to Blame? – Journal of Applied Corporate Finance, 1988, No. 1, pp. 26–36.
136. World Development Indicators: Science and technology. The World Bank, 2013. [<http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>] 20.10.2014
137. Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvaheline standard (SME IFRS). 2009, 41 lk.
138. Äriseadustik. Vastu võetud Riigikogus 15. veebruaril 1995. aastal. – Riigi Teataja I osa, 1995, nr. 26, art. 355. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/121032014022>] 25.10.2014
139. Ülevaade meist. Nortal AS [<http://www.nortal.ee/meist/ulevaade>] 18.10.14
140. Årsredovisningslag. Justitiedepartementet L1 1.1.1996. (Senast ändrad: 17.12.2014) – Regeringskansliets rättsdatabaser, SFS 1995: 1554 [<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19951554.htm>] 2.01.2015

LISAD

Lisa 1. Kasutatud lühendid

EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

ESA 2010 – Euroopa rahvamajanduse arvepidamise meetodika (*European System of Accounts 2010*)

FASB – USA Raamatupidamise Toimkond (*Financial Accounting Standards Board*)

FRS 102 – Ühendkuningriigi ja Iirimaa finantsaruandluse standard (*The Financial Reporting Standard Applicable in the UK and Republic of Ireland*)

IAS 38 – rahvusvaheline raamatupidamisstandard 38 (*International Accounting Standard 38*)

IASB – Rahvusvaheline Raamatupidamise Standardite Toimkond (*International Accounting Standards Board*)

IFRS – rahvusvahelised finantsaruandluse standardid (*International Financial Reporting Standards*)

NIPA 2013 – USA riiklike tulude ja toodete arvepidamine (*US National Income and Product Accounts*)

NPM – puhaskasumi marginaal (*net profit margin*)

R&D – uurimis- ja arendustegevus (*research & development*)

ROA – vara rentaablus (*return on assets*)

ROE – omakapitali rentaablus (*return on equity*)

RTJ – Raamatupidamise Toimkonna juhend

SFAS 2 – USA uurimis- ja arendusväljaminekute raamatupidamise juhend (*Statement of Financial Accounting Standards No. 2*)

SFAS 86 – USA tarkvara arendamisega seotud väljaminekute raamatupidamise juhend (*Statement of Financial Accounting Standards No. 86*)

SKP – sisemajanduse koguprodukt

Lisa 1 järg

SME IFRS– väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele mõeldud rahvusvaheline finantsaruandluse standard (*International Financial Reporting Standards for small- and medium-sized entities*)

SNA 2008— Rahvamajanduse arvepidamise süsteem (*System of National and Regional Accounts 2008*)

SSAP 13— Ühendkuningriigi uurimis- ja arendusväljaminekute raamatupidamise juhend (*Statement of standard accounting practice No. 13*)

UK GAAP – Ühendkuningriigi raamatupidamistava (*United Kingdom Generally Accepted Accounting Principles*)

US GAAP— USA raamatupidamistava (*United States Generally Accepted Accounting Principles*)

Lisa 2. Kasutatud valemid

$$(1) \quad R\&D \text{ kasvumäär} = \frac{R\&D_t - R\&D_{t-1}}{R\&D_{t-1}}$$

$$(2) \quad R\&D \text{ intensiivsus} = \frac{R\&D \text{ väljaminekud}}{Müügitulu} \times 100\%$$

$$(3) \quad \text{omakapitali rentaablus (ROE)} = \frac{\text{puhaskasum}}{\text{omakapital}} \times 100\%$$

$$(4) \quad \text{vara rentaablus (ROA)} = \frac{\text{puhaskasum}}{\text{vara kokku}} \times 100\%$$

$$(5) \quad \text{puhaskasumi marginaal (NPM)} = \frac{\text{puhaskasum}}{\text{müügitulu}} \times 100\%$$

Lisa 3. Numbrilised näited

NÄIDE 1

Mõjud finantsaruannetele võrreldes arendusväljaminekute kapitaliseerimist kuludesse kandmisega

Näidisenä on toodud kaks identset (hüpoteetilist) ettevõtet, KAP AS ja Kulu AS, kellel on 1000 eurot pangakontol ning 1000 euro väärtuses lihtaktsiaid. Igal aastal kajastavad ettevõtted 1500 euro suuruses müügitulusid ning teevad kulutusi 500 euro ulatuses (v.a arendusväljaminekud). Äritegevuse alguses investeerib ettevõtte 900 eurot arendustegevusse. KAP AS hindab, et investeeringu kasulik eluiga on kolm aastat. KULU AS hindab, et kasulik eluiga on märksa lühem ja kannab väljaminekud koheselt kuludesse. Ettevõtetel ei ole muud vara ning kolme aasta jooksul ei toimu teisi soetusi. Oletuslikult ei maksa ettevõtte dividende, ega teeni intresse.

Allolevalt on vasakul toodud KAP AS-i finantsaruanded (bilanss, rahavoogude aruanne ja kasumiaruanne); s.t. väljaminekud on kapitaliseeritud ning amortisatsioonikulu on arvestatud 300 eurot aastas lineaarsel meetodil (soetusmaksumus $900/3$ aastat = 300 eurot). Paremal on toodud KULU AS finantsaruanded, kus kogu 900 eurot on kajastatud kuluna esimesel aastal. Kõik andmed on esitatud eurodes.

Lisa 3 järg

Aasta	KAP AS			KULU AS				
	Kapitaliseerib 900 € varana ja amortiseerib			Kannab 900 € koheselt kuludesse				
	1	2	3	1	2	3		
Müügitulu	1500	1500	1500	1500	1500	1500		
Mitmesugused kulud	-500	-500	-500	-1400	-500	-500		
Amortisatsioon	-300	-300	-300	0	0	0		
Aruandeaasta kasum	700	700	700	100	1000	1000		
Rahavood								
Äritegevusest	1000	1000	1000	100	1000	1000		
Investeeringis- tegevusest	-900	0	0	0	0	0		
Raha ja ekvivalendi muutus	100	1000	1000	100	1000	1000		
		1.	2.	3.		1.	2.	3.
Seisuga	0	aasta	aasta	aasta	0	aasta	aasta	aasta
		lõpp	lõpp	lõpp		lõpp	lõpp	lõpp
Raha	1000	1100	2100	3100	1000	1100	2100	3100
Immat. vara	0	600	300	0	0	0	0	0
Vara kokku	1000	1700	2400	3100	1000	1100	2100	3100
Jaotamata kasum	0	0	700	1400	0	0	100	1100
Aruandeaasta kasum	0	700	700	700	0	100	1000	1000
Aktsiakapital	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
Omakapital kokku	1000	1700	2400	3100	1000	1100	2100	3100

Lisa 3 järg

1. Milline ettevõtte kajastab suuremat kasumit kolme aasta jooksul kokku? Rahavood kokku? Rahavood äritegevusest kokku?
2. Põhinedes ROE-le ja puhasrentaablusele, kuidas antud ettevõtete kasumlikkust võrrelda?

Lahendus punktile 1: Mõlemad ettevõtted kajastavad perioodi jooksul kokku võrdses summas kasumit ja rahavoogusid. Kasumi kogusumma kolme-aastasel perioodil on identne (2 100 eurot kokku) olenemata arvestusmeetodist. Samuti kattub muutus rahavoogudes mõlema stsenaariumi puhul (2 100 eurot kokku). KAP AS kajastab kõrgemaid rahavoogusid äritegevusest, sest kapitaliseerimise puhul koheldakse 900 € väljaminekut rahavoona investeerimistegevusest.

Lahendus punktile 2: Suhtarvud on arvatatud kasutades valemeid 3-5 (vt lisa 2).

Aasta	KAP AS Kapitaliseerib 900 € varana ja amortiseerib			KULU AS Kannab 900 € koheselt kuludesse		
	1	2	3	1	2	3
ROE	41%	29%	23%	9%	48%	32%
NPM	47%	47%	47%	7%	67%	67%
ROA	41%	29%	23%	9%	48%	32%

Lahendusest nähtub, et kapitaliseerimine toob kaasa kõrgemad tasuvuse suhtarvud (ROE, ROA, NPM) esimesel aastal ning madalamad suhtarvud järgnevatel aastatel. Kuludesse kandmine inditseerib justkui tulemuslikkuse kõrgemat kasvu (võrreldes aastat 1 ja 2). Võrreldes kahe ettevõtte kasvumäärasid, teadmata erinevusi kahe arvestuspõhimõttevahel, võib olla eksitav. Arvestuspõhimõttest tulenevalt on KULU AS tulud ja tulemlikkus suurema volatiilsusega antud perioodil, mitte suurema volatiilsusega tulemuste tõttu, vaid erinevast arvestuspõhimõtte valikust tulenevalt.

Allikas: Capitalising versus Expensing 2014: 2-4, autori kohandatud

Lisa 3 järg

Näide 1 illustreerib mõjusid, kui ettevõtte on teinud arendusväljaminekuid vaid ühel aastal. Kui aga ettevõtte jätkab arendustegevusega ning väljaminekud kasvavad igal aastal, siis tulemuslikkust suurendav mõju on jätkuv, kui väljaminekute summa perioodi jooksul on suurem kui perioodil arvestatud amortisatsioonikulu. Seda stsenaariumit illustreerib näide 2.

NÄIDE 2

Kapitaliseerimise *versus* Kuludesse kandmise mõju jätkuvate arendusväljaminekute puhul

Ettevõtte teeb aastal 1 arendusväljaminekuid summas 300 eurot ja kapitaliseerib need väljaminekud. Kasulikuks elueaks hinnatakse kolm aastat, seega lineaarsel arvestusmeetodil on aastaseks amortisatsioonikuluks 100 eurot. Võrrelduna koheselt kuludesse kandmisega, on ettevõtte kasum esimesel aastal 200 eurot kõrgem.

1. Oletuslikul teeb ettevõtte igal aastal samas summas samasuguseid arendusväljaminekuid. Oletades, et ettevõtte kohtleb kõiki neid väljaminekuid identselt, kui kaua on tulemuslikkuse näitajad kapitaliseerimise puhul kõrgemad kui kuludesse kandmise puhul?
2. Kui ettevõtte teeb identse väljamineku aastal 4, milline on mõju 4. aasta kasumile kapitaliseerimisel võrrelduna kuludesse kandmisega?

Lahendus punktile 1: Suurendav mõju tulemuslikkusele lõppeks kolmandal aastal. Kolmandal aastal oleks amortisatsioonikulu kõikidelt väljaminekutelt tehtud aastatel 1, 2 ja 3 kokku 300 eurot (100+100+100 eurot). Seega, amortisatsioonikulu kokku oleks võrdne kolmandal aastal tehtavate väljaminekutega. Sellest tulenevalt kulu kolmandal aastal oleks 300 eurot, olenemata sellest, kas ettevõtte kapitaliseerib või kannab perioodi jooksul tehtud väljaminekud kuludesse.

Lahendus punktile 2: Mõjud neljanda aasta kasumile puuduvad. Seda seetõttu, et amortisatsioonikulu aastatel 2, 3 ja 4 tehtud väljaminekutest on kokku 300 eurot (100+100+100 eurot).

Allikas: Capitalising versus Expensing 2014: 5, autori kohandatud

Lisa 4. Intervjuu vandeaudiitori ja Finantsinspektsiooni järelevalvepoliitika spetsialisti Maire Otsus-Carpenteriga

Maire Otsus-Carpenter, Finantsinspektsiooni järelevalvepoliitika spetsialisti regulatsioonide ja aruandluse divisjonis

Aeg: 1. november 2014

Koht: Tallinn

Elektronposti kiri

1. Millisel arvamusel Te olite, kui Raamatupidamise Toimkond andis välja uute juhendite eelnõu 2011. aasta lõpus, mis sarnaselt SME IFRSile keelas arendusväljaminekute kapitaliseerimise täielikult?

Millised tagajärjed oleksid antud eelnõu sellisel kujul vastuvõtmisel Teie meelest olnud?

Minu hinnangul ei mõjutanuks eelnõu vastuvõtmine esialgsel kujul olulisel määral Eesti ettevõtteid. RTJ-e kasutavad peamiselt väiksemad firmad ja arendväljaminekuid esineb neil harva. Minu teada tekitab selline ettepanek kõige enam vastuseisu IT firmade hulgas. Samas, ka esialgsel kujul oleks eelnõu võimaldanud arendatavate tarkvaraprogrammide väljatöötamisel tehtud kulude kajastamist eraldiseisvate immateriaalse põhivara objektidena.

2. Kas arendusväljaminekute erinevatel meetoditel kajastamine mõjutab kuidagi ka audiitorettevõtjate tööd?

Juhul kui kliendil on arendusväljaminekud, siis mõjutab. Kui klient on valinud kuluna kajastamise meetodi, on kajastamise kontrollimine kindlasi lihtsam. Kui klient on arendusväljaminekud kapitaliseerinud, siis on ka audiitoril vaja hinnata, kas väljaminekud vastavad arendusväljamineku kriteeriumidele ning kas väärtus, milles arendusväljaminekud on kapitaliseeritud, on usaldusväärtelt hinnatud.

3. Kas usute, et väikeettevõtted suudavad objektiivselt oma arendusprojekte hinnata ja mille põhjal nii arvate?

Pigem kahtlen. Sageli kuulub väikeettevõtetel endal selleks vajalik kompetents ning ettevõtteväliselt eksperdilt hinnangu tellimine on kulukas.

Lisa 4 järg

- 4. Kuidas hindaksite praegust RTJ 5, mille kohaselt arendusväljaminekute kapitaliseerimine ei ole enam kohustustlik, vaid on lubatud, kui teatud tingimused on täidetud?**

Leian, et arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalus ei ole väikeettevõtete jaoks hädavajalik.

- 5. Kohustusliku kuludesse kandmise meetodi kaitseks on leitud, et arendusväljaminekute kapitaliseerimise meetodit kasutades, on võimalik informatsiooniga manipuleerida, ent väljaminekud kuludesse kandes, on informatsioon tõestatav. Kuidas sellesse väitesse suhtute?**

Olen selle väitega nõus. Kapitaliseerimise eelduseks olevate tingimuste täitmise hindamine on keeruline ja paratamutlt subjektiivne.

- 6. Kas Teie kui audiitor nõustute, et oleks vajalik lisades esitada detailsemat informatsiooni vara väärtuse leidmise kohta, sarnaselt täismahus IFRSile?**

Jah, nõustun. Kui arendusväljaminekud on kapitaliseeritud, peaks arnade tarbijal olema piisavalt informatsiooni, et hinnata sellise kajastamise usaldusväärsust. Lisaks sellele on avalikustamise nõudel aruande koostajaid distsiplineeriv mõju, mis takistab ilmselgelt ebarealistlike eelduste kasutamist hindamisel.

- 7. Kas Teie kui audiitor nõustute sellega, et kui arendusväljaminekud on kapitaliseeritud immateriaalse põhivarana, tuleks nõuda ka vara väärtuse testi tõestamiseks, et need osalevad tulu tekkimisel ja vastavad kõigile esitatud nõuetele?**

Väärtuse testi võiks nõuda üldistel alustel st kui on tuvastatud asjaolusid, mis viitavad väärtuse langusele.

Lisa 5. Intervjuuküsimustik SEB analüütiku Pavel Lupandinile

Pavel Lupandin, SEB analüütik

Aeg: 28. oktoober 2014

Koht: Tallinn

Intervjuu, autori üleskirjutus (märkus: allolevalt on toodud vaid autori küsimused)

- 1. Kas ettevõtte hindamiseks on Sinu kui analüütiku jaoks informatiivsem kapitaliseerimise meetod st bilansis kajastatud arenduväljaminekud või kuludesse kandmise meetod st kulutused on kasumiaruandes?**

Which developments costs accounting method is more informative for you whilst evaluating a company – do you as an analyst prefer capitalizing method where costs are recognized in the balance sheet as assets or expensing method where costs are added to the profit&loss statement?

- 2. Kas arvad, et väikeettevõtted suudavad objektiivselt oma arendusprojekte hinnata ja mille põhjal sa nii arvad?**

Do you think that small-sized entities are able to evaluate their development projects objectively? Why do you think so?

- 3. Kui GeneCode AS/Nortal AS/Clifton AS tuleks börsile – kuidas ettevõtet hindaksid? Millist mudelit hindamiseks kasutaksid?**

If one of these companies would become a listed company – how would you evaluate the entities? Which model would you use? Any other models you would use?

- a. Tasuvusperiood – Payback period
- b. Diskonteeritud tasuvusperiood – Discounted payback period
- c. Profit index
- d. Tulevaste perioodide rahavood - Future cash flows

- 4. Kas arendusväljaminekute kapitaliseerimine pigem aitab või pigem tõkestab Sinu tööd õiglase väärtuse välja toomisel?**

Do capitalized development costs rather help or restrain your work to evaluate the fair value?

Lisa 5 järg

- 5. Kas nõustuksid, et arendusväljaminekute kapitaliseerimisel immateriaalse põhivarana tuleks nõuda ka vara väärtuse testi ja mudeli detailset avaldamist aruande lisades nagu seda nõuab täismahus IFRS?**

Would you agree that companies should be required to do an impairment of assets and disclose the details of the model used if they have capitalized development costs?

Lisa 6. Intervjuu GeneCode AS juhatuse liikme Paavo Pilvega

Paavo Pilv, GeneCode AS juhatuse liige

Aeg: 21. november 2014

Koht: Tallinn

Elektronposti kiri

1. Millist meetodit kasutate arendusprojektide hindamisel?

Kaks võimalust, kas raamatupidamislik või äriplaani alusel. Äriplaani alusel ei kajastu raamatupidamises. Pigem suunatud investoritele.

2. Milline on Teie arendusväljaminekute ajahorisont?

Kõik kulud kapitaliseeritakse, mis on võimalik. Kui toimib projekti müük, siis kirjutatakse maha.

3. Millised kulutused arendusväljaminekute alla olete liigitanud?

Teadusuuringute kulud, sh nt loomkatsetes kasutatavad katseloomad, litsentsitasud jms.

4. Kui oluliseks peate arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkust oma ettevõtte jaoks? Kas arendusväljaminekute kapitaliseerimise keelustamine oleks endaga probleeme kaasa toonud?

Kapitaliseerimise võimalus on väga oluline. Keelustamine muudaks ettevõtte tegevuse küsimärgi alla. Samas tekitab see ka probleeme, sest tekib amortisatsioonikulu. Kui pika perioodijooksul ei ole tulusid, siis amortisatsioon võib süüa omakapitali. Tekib raamatupidamislik probleem, sest omakapital peab olema plussis.

5. Kas olete otsinud investeerijaid, riskikapitali või mõelnud tegevuse müügile?

Kui jah, kuidas potentsiaalsed investeerijad/ostjad on Teie arenduskavadesse suhtunud? Milliseid küsimusi nemad Teie arenduskavade kohta esitasid?

Investoreid huvitab korrektne dokumentatsioon, teadusuuringute ajalugu ja katsete tulemused. Oluline, et tekib on usk, et lahendus võib toimida. Kui usk on olemas, siis reeglina on vaja veel palju juurde investeerida, et tekiks lõplik lahendus.

Lisa 6 järg

6. Kas olete lasknud ettevõtte ja osaluse väärtust hinnata?

Kui jah, siis kas olete arvamusel, et eksperdihinnang võttis teie arengupotentsiaali õiglaselt arvesse?

Iga läbirääkimise korral hinnatakse väärtust. Mitte just ettevõtte vaid konkreetse arendusprojekti väärtust. Reeglina firmal on mitmed erinevad arengusuunad, mis erinevas etapis ja erineva väärtusega.

7. Millised on olnud ettevõtte jaoks arengud 2013. ja käesoleval aastal ning mida ennustate 2015. aasta jaoks?

Ühe arendustegevuse osas sõlmisime litsentsilepingu rahvusvahelise tootjaga. Jätkame katseid.

8. 2011. aasta jooksul toimus immateriaalse põhivara ümberklassifitseerimine 299 108 euro ulatuses. Müügiotel põhivara alla klassifitseeriti sellest 239 708 eurot. Lõpetamata projektide ja ettemaksete ümberklassifitseerimist 59 400 eurot ulatuses ei suutnud aga majandusaasta aruandes esitatud andmetest leida. Kas saaksite palun antud kannet täpsustada analüüsi korrektsuse huvides?

Seoses Raamatupidamise Toimkonna Juhendite muutumisega alates 2013.aastast kadus bilansis selline kategooria nagu müügiotel põhivara. Sellest tulenevalt kanti kõik 31.12.2012 müügiotel põhivara kajastatud varad tagasi immateriaalseks põhivaraks ning jätkati nende amortiseerimist.

Lisa 7. Intervjuu Statistikaameti levi osakonna vanemkonsultandi Aime Laukiga

Kontaktisik: Aime Lauk, statistika levi osakonna vanemkonsultant

Aeg: 18. detsember 2014

Koht: Tallinn

Elektronposti kiri

1. Kas olete läbiviinud küsitlusi seoses uurimis- ja arendusväljaminekute mahtude intensiivsusega Eesti ettevõtetes? Kas kehtiv e-aruanaluse taksonoomia alusel kogutud andmed arenguväljaminekute kohta rahuldavad rahvamajanduse arvestuse ja analüüsi nõudeid?

Andmeid ettevõtete uurimis- ja arendustegevuse kultuste kohta kogutakse eraldi aruandega pidevatelt ja potentsiaalsetelt T&A tegijatelt (vt aruandevorm Teadus- ja arendustegevus ettevõttes), sealjuures kasutatakse majandusaasta aruandeid ainult abistava materjalina, sest lahtris arengu- ja uurimiskulud pannakse kirja numbriid, mis erinevad Frascati käsiraamatu meetodikast.

Kui T&A kulutused kapitaliseeritakse, on lootus, et vastav statistika valdkond lihtsustub ja leiab paremat kajastust raamatupidamises.

2. Kuidas andmed investeeringute kohta immateriaalsesse varasse ja arendusväljaminekutesse on kogutud?

Andmeid ettevõtete investeeringute kohta kogutakse statistiliste aruannetega. Statistiliste aruannete eeltäitmiseks, samuti töötlusprotsessis ja ka andmeallikana kasutatakse ettevõtete majandusaasta aruandeid. Rohkem infot vaatluste meetodika kohta statistika andmebaasi mõistete ja meetodika osas.

3. Kas arvestatud on kõiki arendusväljaminekuid või ainult neid, mis on ettevõtete bilansis kajastatud?

Ettevõtete investeeringute hulgas kajastatakse ainult kapitaliseeritud väljaminekuid, s.o bilansis kajastatud.

Lisa 7 järg

- 4. Mis saab, kui uus EL raamatupidamisdirektiiv jõustub Eestis? Kuidas sellisel juhul plaanite arendusväljaminekute kohta andmeid koguda kui aastaaruannete nõutud maht jääb valdaval osal ettevõtetest Eestis märksa väiksemaks?**

Andmeid kogutakse statistiliste aruannetega.

- 5. Kuidas olete kohaldanud või plaanite kohaldada oma protseduure seoses ESA (*European System of Accounts*) 2010 nõudele arenguväljaminekuid kapitaliseerida rahvamajanduse arvestuses?**

Statistikaamet avaldas oma ESA 2010 metoodika järgi ümberarvestatud aegread 8. Septembril 2014. Täpsemalt infot aegreas toimunud metoodikamuudatuste kohta saab lugeda siit: <http://www.stat.ee/revideeritud-skp-infotund-08092014>.

Lisa 8. Intervjuuküsimustik Raamatupidamise Toimkonna esimehele Ago Vilule

Ago Vilu, Raamatupidamise Toimkonna esimees ja PricewaterhouseCoopersi juhtiv partner

Aeg: 10. november 2014

Koht: Tallinn

Intervjuu, helisalvestis (märkus: allolevalt on toodud autori küsimused ja kommentaarid)

Milliste tegurite tõttu täpsemalt otsustati arendusväljaminekute kapitaliseerimine siiski lubada (erinevalt SME käsitlusest)?

Senised juhendid IFRS, SME IFRS, nt US GAAP jt käsitlevad arendusväljaminekuid erinevalt – üks lubab kapitaliseerida, teised mitte. **Milline on Teie isiklik arvamus?**

Kas arendusväljaminekute kapitaliseerimise võimalikkus on ettevõtete ja aruannete tarbijate seisukohalt vajalik Eestis?

Globaalne tendents on, et arendusväljaminekuid koheldakse pigem kui investeringuid ja selle käsitluse järgi on need ka juba olemuselt rohkem kui vara mitte lihtsalt kulud.

Kuidas Teie arendusväljaminekuid näete?

Arendusväljaminekute kapitaliseerimise vastaseks argumendiks on leitud, et andmetega annab manipuleerida ja kajastatud tulemused on liialt hinnangulised. SME IFRSis kapitaliseerimise keelamise üheks argumendiks oligi see, et väikeettevõtted ei suuda arendusväljaminekuid bilansis objektiivselt hinnata. **Kas te pigem nõustute või pigem ei nõustu antud väitega? Miks?**

Eelnevalt toodu põhjal olen mina kapitaliseerimise lubamisega nõus, aga samas nõustun ka sellega, et immateriaalse varana kapitaliseeritud arendusväljaminekud kipuvad olema pigem ülehinnatud ja tõesti tuleb tunnistama, et hinnangutega annab manipuleerida vastavalt soovile – ja sellest tulenevalt tuleks nõuda sarnaselt täismahus IFRSile

Lisa 8 järg

aruannete lisades ka palju täpsema informatsiooni avaldamist selle kohta, kuidas arendusväljaminekuid immateriaalse varana hinnatud on. Nt kuidas tulu teenimise tõenäosust on hinnatud, milline on investeringute ajahorisont, hindamiseks kasutatud meetod jms, lisaks ehk ka vara väärtuse test kui arendusväljaminekute väärtus ületab teatud piiri. Vajadus selle järgi on välja tulnud ka minu teistest intervjuudest. Selline avalikustamise nõue annaks aruannete tarbijatele piisavalt informatsiooni, et hinnata kajastamise usaldusväärsust. **Kuidas sellesse ettepanekusse suhtute?**

Mis edasi saab? Kui uus Euroopa Liidu raamatupidamisdirektiiv jõustub 2016. aastast, siis valdav osa Eestis tegutsevatest ettevõtetest ei pea lisaks bilansile- ja kasumiaruandele enam teisi aruandeid esitama. **Seega, kui seni on vähemalt osa arendustegevuse informatsioonist olnud välja toodud tegevusaruandes, siis ilmselt see kaoks suuremas osas?**

Lisa 9. Nortal AS finantsaruanded kapitaliseerimisel, 2005-2013

BILANSS	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tuhat eurot									
Materiaalne põhivara	24	68	69	52	26	56	152	220	180
Immateriaalne põhivara	139	512	461	439	89	865	806	630	435
Firmaväärtus	-	-	-	-	-	46	1477	1322	1322
Nõuded ja ettemaksud	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Edasilükkunud tulumaksuvara	-	-	-	2 905	7 033	0	3901	3199	2217
Pikaajalised finantsinvesteeringud	-	-	-	31	177	394	396	427	212
Põhivara kokku	164	580	530	3 427	7 326	1 361	6 732	5 798	4 366
Varud	-	4	10	26	15	-	-	-	-
Nõuded, ettemaksud ja lõpetamata	1 061	2 051	4 524	6 476	4 101	7 996	13 367	9 991	9 410
Raha	557	449	786	578	55	2 069	5 392	4 362	3 269
Käibevara kokku	1 618	2 504	5 321	7 080	4 171	10 065	18 759	14 353	12 679
VARAD KOKKU	1 781	3 083	5 851	10 507	11 497	11 426	25 491	20 151	17 045
Mittekontrolliv osalus	-	-	-	-	-	0	193	20	15
Aktsiakapital	38	38	38	1 879	1 879	288	1879	1879	1879
Ülekurss	65	65	65	65	65	1755	0	-1	-1
Omaaktsiad	-	-	-	-	-	-3867	0	0	0
Varud	-	-	-	-	-	224	328	0	0
Aktsiaoptsoonide reserv	-	-	-	-	-	0	0	151	219
Muud reservid	-	-	-	-	-	0	0	0	2900
Reservid	7	7	7	7	102	0	0	328	353
Valuutakursi muutuste reserv	-	-	-	-	-	100	105	46	-69
Jaotamata kasum	275	854	1 885	1 456	3 259	2664	607	4393	-1089
Aruandeaasta puhaskasum (- kahjum)	579	1 032	1 412	1 898	1 386	1798	3880	-5457	-871
Emaettevõtja aktsionaridele kuuluv omakapital kokku	964	1 995	3 407	5 305	6 691	2 962	6 799	1 339	3 321
Omakapital kokku	964	1 995	3 407	5 305	6 691	2 962	6 992	1 359	3 336
Pikaajalised laenud	-	-	-	2 901	2 330	2292	6128	7964	4190
Pikaajalised eraldised	-	-	-	-	-	0	0	55	10
Pikaajalised kohustused kokku	-	-	-	2 901	2 330	2 292	6 128	8 019	4 200

Lisa 9 järg

Lühiajalised laenud	-	-	-	571	754	2787	4446	951	1051
Võlad, ettemaksud	339	590	843	1 729	1 721	1956	4098	4146	4160
Eraldised	-	-	-	-	-	-	-	1397	186
Viitvõlad ja tulevaste perioodide	478	498	1 600	-	-	1429	3827	4279	4112
Lühiajalised kohustused kokku	818	1 088	2 443	2 301	2 476	6 172	12 371	10 773	9 509
Kohustused kokku	818	1 088	2 443	5 202	4 806	8 464	18 499	18 792	13 709
OMAKAPITAL JA KOHUSTUSED KOKKU	1 781	3 083	5 851	10 507	11 497	11 426	25 491	20 151	17 045

KASUMIARUANNE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tuhat eurot									
Müügitulu	3 485	5 862	8 597	10 811	10 390	14751	33918	41031	35983
Muud äritulud	5	19	38	43	67	246	729	787	644
Äritulud kokku	3 490	5 881	8 635	10 854	10 457	14 997	34 647	41 818	36 627
Müüdid kaupade ja teenuste kulud	(684)	(832)	(1 395)	(1 404)	(1 943)	-2930	-6635	-10427	-6037
Muud tegevuskulud	(650)	(1 198)	(1 463)	(1 974)	(1 836)	-2820	-6432	-10527	-8024
Toojoukulud	(1 514)	(2 775)	(4 140)	(5 372)	(5 382)	-6881	-17465	-24610	-21619
Tegevuskulud kokku	(2 848)	(4 805)	(6 998)	(8 750)	(9 161)	(12 631)	(30 532)	(45 564)	(35 680)
EBITDA	642	1 076	1 637	2 104	1 296	2 366	4 115	(3 746)	947
Kulum, amortisatsioon ja põhivara	(29)	(35)	(225)	(301)	(221)	-267	-434	-439	-478
Muud kulud	(21)	(2)	(12)	(14)	(12)	0	-250	-88	0
Ärikasum (-kahjum)	593	1 038	1 401	1 789	1 064	2 099	3 431	(4 273)	469
Finantstulud	4	-	12	109	322	179	1557	41	350
Finantskulud	(18)	(6)	(0)	-	-	-303	-632	-487	-708
Kasum (-kahjum) enne	579	1 032	1 412	1 898	1 386	1 975	4 356	(4 719)	111
Tulumaks	-	-	-	-	-	-17	-524	-722	-982
Aruandeaasta puhaskasum (-kahjum)	579	1 032	1 412	1 898	1 386	1 958	3 832	(5 441)	(871)
Muu koondkasum (-kahjum)	-	-	-	-	-	34	5	-59	-115
Aruandeaasta koondkasum (-kahjum) kokku	579	1 032	1 412	1 898	1 386	1 992	3 837	(5 500)	(986)
- emaettevõtte omanike osa	579	1 032	1 412	1 898	1 386	1832	3790	-5516	-986
- mittekontrolliva osaluse osa	-	-	-	-	-	160	47	16	0

Lisa 10. Nortal AS finantsaruanded kuludesse kandmisel, 2005-2013

BILANSS	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tuhat eurot									
Materiaalne põhivara	24	68	69	52	26	56	152	220	180
Immateriaalne põhivara	2	2	5	34	25	19	20	18	57
Firmaväärtus	-	-	-	-	-	46	1 477	1 322	1 322
Nõuded ja ettemaksud	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Edasilükkunud tulumaksuvara	-	-	-	2 905	7 033	-	3 901	3 199	2 217
Pikaajalised finantsinvesteeringud	-	-	-	31	177	394	396	427	212
Põhivara kokku	26	70	74	3 022	7 262	515	5 946	5 186	3 988
Varud	-	4	10	26	15	-	-	-	-
Nõuded, ettemaksud ja lõpetamata	1 061	2 051	4 524	6 476	4 101	7 996	13 367	9 991	9 410
Raha	557	449	786	578	55	2 069	5 392	4 362	3 269
Käibevara kokku	1 618	2 504	5 321	7 080	4 171	10 065	18 759	14 353	12 679
VARAD KOKKU	1 644	2 574	5 395	10 103	11 433	10 580	24 705	19 539	16 667
Mittekontrolliv osalus	-	-	-	-	-	-	193	20	15
Aktiakapital	38	38	38	1 879	1 879	288	1 879	1 879	1 879
Ulekurss	65	65	65	65	65	1 755	-	(1)	(1)
Omaaktsiad	-	-	-	-	-	(3 867)	-	-	-
Varud	-	-	-	-	-	224	328	-	-
Aktsioptsioonide reservid	-	-	-	-	-	-	-	151	219
Muud reservid	-	-	-	-	-	-	-	-	2 900
Reservid	7	7	7	7	102	-	-	328	353
Valuutakursi muutuste reserv	-	-	-	-	-	100	105	46	(69)
Jaotamata kasum	275	717	1 376	1 000	2 854	2 239	(144)	3 607	(1 701)
Aruandeaasta puhaskasum (-kahjum)	441	659	1 466	1 949	1 727	1 377	3 845	(5 283)	(637)
Emettevõtja aktsionäridele kuuluv omakapital kokku	827	1 486	2 951	4 901	6 627	2 116	6 013	727	2 943
Omakapital kokku	827	1 486	2 951	4 901	6 627	2 116	6 013	747	2 958
Pikaajalised laenud	-	-	-	2 901	2 330	2 292	6 206	7 964	4 190
Pikaajalised eraldised	-	-	-	-	-	-	-	55	10
Pikaajalised kohustused kokku	-	-	-	2 901	2 330	2 292	6 128	8 019	4 200
Lühiajalised laenud	-	-	-	571	754	2 787	4 446	951	1 051
Võlad, ettemaksud	339	590	843	1 729	1 721	1 956	4 098	4 146	4 160

Lisa 10 järg

Eraldised	-	-	-	-	-	-	-	1 397	186
Viitvõlad ja tulevaste perioodide	478	498	1 600	-	-	1 429	3 827	4 279	4 112
Lühiajalised kohustused kokku	818	1 088	2 443	2 301	2 476	6 172	12 371	10 773	9 509
Kohustused kokku	818	1 088	2 443	5 202	4 806	8 464	18 499	18 792	13 709
OMAKAPITAL JA KOHUSTUSED KOKKU	1 644	2 574	5 395	10 103	11 433	10 580	24 705	19 539	16 667

KASUMIARUANNE	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tuhat eurot									
Müügitulu	3 485	5 862	8 597	10 811	10 390	14 751	33 918	41 031	35 983
Muud äritulud	5	19	38	43	67	246	729	787	644
Äritulud kokku	3 490	5 881	8 635	10 854	10 457	14 997	34 647	41 818	36 627
Müüdud kaupade ja teenuste kulud	(822)	(1 221)	(1 416)	(1 422)	(1 767)	(3 568)	(6 840)	(10 443)	(5 886)
Muud tegevuskulud	(650)	(1 198)	(1 463)	(1 974)	(1 836)	(2 820)	(6 432)	(10 527)	(8 024)
Tööjõukulud	(1 514)	(2 775)	(4 140)	(5 372)	(5 382)	(6 881)	(17 465)	(24 610)	(21 619)
Tegevuskulud kokku	(2 985)	(5 194)	(7 019)	(8 768)	(8 984)	(13 269)	(30 737)	(45 580)	(35 529)
EBITDA	505	687	1 616	2 086	1 473	1 728	3 910	(3 762)	1 098
Kulum, amortisatsioon ja põhivara	(29)	(20)	(150)	(231)	(57)	(50)	(169)	(249)	(395)
Muud kulud	(21)	(2)	(12)	(14)	(12)	-	(250)	(88)	-
Ärikasum (-kahjum)	456	665	1 454	1 840	1 405	1 678	3 491	(4 099)	703
Finantstulud	4	-	12	109	322	179	1 557	41	350
Finantskulud	(18)	(6)	(0)	-	-	(303)	(632)	(487)	(708)
Kasum (-kahjum) enne	441	659	1 466	1 949	1 727	1 554	4 416	(4 545)	345
Tulumaks	-	-	-	-	-	(17)	(524)	(722)	(982)
Aruandeaasta puhaskasum (-kahjum)	441	659	1 466	1 949	1 727	1 537	3 892	(5 267)	(637)
Muu koondkasum (-kahjum)	-	-	-	-	-	34	5	(59)	(115)
Aruandeaasta koondkasum (-kahjum) kokku	441	659	1 466	1 949	1 727	1 571	3 897	(5 326)	(752)
- emattevõtte omanike osa	441	659	1 466	1 949	1 727	1 411	3 850	(5 342)	(752)
- mittekontrolliva osaluse osa	-	-	-	-	-	160	47	16	-

Lisa 11. Clifton AS finantsaruanded kapitaliseerimisel, 2007-2013

BILANSS (EUR)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
VARAD							
Käibevara							
Raha	193	1 280	8 680	263 088	-	1 093 682	134 634
Nõuded ja ettemaksed	18 354	5 139	12 452	54 510	15 232	32 088	14 176
Varud	201 995	116 248	84 584	98 072	115 039	148 152	85 538
Kokku käibevara	220 543	122 667	105 715	415 670	130 271	1 273 922	234 348
Põhivara							
Nõuded ja ettemaksed	-	539	-	-	-	-	-
Pikaajalised finantsinvesteeringud	920	-	-	-	-	-	-
Materiaalne põhivara	753 020	674 259	588 100	519 463	448 802	755 513	893 292
Immateriaalne põhivara	403 105	571 578	791 959	962 575	962 575	962 575	898 404
Kokku põhivara	1 157 045	1 246 376	1 380 059	1 482 038	1 411 377	1 718 088	1 791 696
KOKKU VARAD	1 377 588	1 369 043	1 485 774	1 897 708	1 541 648	2 992 010	2 026 044
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL							
Kohustused							
Lühiajalised kohustused							
Laenukohustused	296 641	867 158	788 234	1 885 422	1 447 768	-	469 865
Võlad ja ettemaksed	79 615	104 152	110 183	171 367	592 641	109 914	107 539
Kokku lühiajalised kohustused	376 255	971 310	898 417	2 056 789	2 040 409	109 914	577 404
Pikaajalised kohustused							
Laenukohustused	463 561	667 402	453 485	202 039	70 451	-	-
Kokku pikaajalised kohustused	463 561	667 402	453 485	202 039	70 451	-	-
KOKKU KOHUSTUSED	839 816	1 638 712	1 351 902	2 258 828	2 110 860	109 914	577 404
Omakapital							
Aktsiakapital nimiväärtuses	715 504	715 504	126 834	126 834	140 653	518 468	572 768
Ülekurss	2 577 435	2 577 435	3 544 897	255 651	945 892	5 039 543	2 402 388
Muud reservid	-	-	-	7 038	241 832	161 165	273 161
Eelmiste perioodide jaotamata kasum		(2 755 166)	(2 918 654)	-	(743 604)	(1 647 149)	(199 925)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	(378 069)	(807 441)	(619 205)	(750 643)	(1 153 985)	(1 189 931)	(1 599 752)
KOKKU OMAKAPITAL	537 772	(269 669)	133 872	(361 120)	(569 212)	2 882 096	1 448 640
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL	1 377 588	1 369 043	1 485 774	1 897 708	1 541 648	2 992 010	2 026 044

Lisa 11 järg

KASUMIARUANNE (EUR)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Müügitulu	-	136	8 228	10 000	21 299	-	-
Muud äritulud	126	945	127	2 556	3 281	34 856	62 496
Valmis- ja lõpetamata toodangu varude	5 988	8 506	(5 823)	17 406	24 670	25 833	(77 741)
Kapitaliseeritud väljaminekud oma tarbeks	403 105	168 473	220 381	170 616	-	-	-
Kaubad, toore, materjal ja teenused	(66 277)	(258 308)	(150 607)	(143 249)	(154 115)	(120 631)	(153 901)
Mitmesugused tegevuskulud	(178 658)	(114 560)	(88 570)	(103 536)	(205 360)	(233 923)	(404 046)
Tööjõukulud	(351 553)	(445 315)	(405 740)	(410 218)	(461 459)	(642 804)	(790 245)
Põhivara kulum ja väärtuse langus	(201 193)	(79 416)	(97 136)	(79 982)	(83 732)	(79 042)	(226 051)
Muud ärikulud	(1 803)	(5 553)	(469)	(1 244)	(2 853)	(8 771)	(178)
Ärikasum (kahjum)	(390 264)	(725 093)	(519 610)	(537 651)	(858 269)	(1 024 482)	(1 589 666)
Finantstulud ja -kulud	12 195	(82 348)	(99 595)	(212 992)	(295 716)	(165 449)	(10 086)
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	(378 069)	(807 441)	(619 205)	(750 643)	(1 153 985)	(1 189 931)	(1 599 752)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	(378 069)	(807 441)	(619 205)	(750 643)	(1 153 985)	(1 189 931)	(1 599 752)

Lisa 12. Clifton AS finantsaruanded kuludesse kandmisel, 2007-2013

BILANSS (EUR)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
VARAD							
Käibevara							
Raha	193	1 280	8 680	263 088	-	1 093 682	134 634
Nõuded ja ettemaksed	18 354	5 139	12 452	54 510	15 232	32 088	14 176
Varud	201 995	116 248	84 584	98 072	115 039	148 152	85 538
Kokku käibevara	220 543	122 667	105 715	415 670	130 271	1 273 922	234 348
Põhivara							
Nõuded ja ettemaksed	-	539	-	-	-	-	-
Pikaajalised finantsinvesteeringud	920	-	-	-	-	-	-
Materiaalne põhivara	753 020	674 259	588 100	519 463	448 802	755 513	893 292
Immateriaalne põhivara	-	-	-	-	-	-	-
Kokku põhivara	753 940	674 798	588 100	519 463	448 802	755 513	893 292
KOKKU VARAD	974 483	797 465	693 815	935 133	579 073	2 029 435	1 127 640
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL							
Kohustused							
Lühiajalised kohustused							
Laenukohustused	296 641	867 158	788 234	1 885 422	1 447 768	-	469 865
Võlad ja ettemaksed	79 615	104 152	110 183	171 367	592 641	109 914	107 539
Kokku lühiajalised kohustused	376 255	971 310	898 417	2 056 789	2 040 409	109 914	577 404
Pikaajalised kohustused							
Laenukohustused	463 561	667 402	453 485	202 039	70 451	-	-
Kokku pikaajalised kohustused	463 561	667 402	453 485	202 039	70 451	-	-
KOKKU KOHUSTUSED	839 816	1 638 712	1 351 902	2 258 828	2 110 860	109 914	577 404
Omakapital							
Aktiivkapital nimivaartuses	715 504	715 504	126 834	126 834	140 653	518 468	572 768
Ulekurss	2 577 435	2 577 435	3 544 897	255 651	945 892	5 039 543	2 402 388
Muud reservid	-	-	-	7 038	241 832	161 165	273 161

Lisa 12 järg

Eelmiste perioodide jaotamata kasum (kahjum)	(2 377 097)	(3 158 272)	(3 490 232)	(791 959)	(1 706 179)	(2 609 724)	(1 162 500)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	(781 175)	(975 914)	(839 586)	(921 259)	(1 153 985)	(1 189 931)	(1 535 581)
KOKKU OMAKAPITAL	134 667	(841 247)	(658 087)	(1 323 695)	(1 531 787)	1 919 521	550 236
KOKKU KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL	974 483	797 465	693 815	935 133	579 073	2 029 435	1 127 640

KASUMIARUANNE (EUR)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Müügitulu	-	136	8 228	10 000	21 299	-	-
Muud äritulud	126	945	127	2 556	3 281	34 856	62 496
Valmis- ja lõpetamata toodangu varude jääkide muutus	5 988	8 506	(5 823)	17 406	24 670	25 833	(77 741)
Kapitaliseeritud väljaminekud oma tarbeks põhivara valmistamisel	-	-	-	-	-	-	-
Kaubad, toore, materjal ja teenused	(66 277)	(258 308)	(150 607)	(143 249)	(154 115)	(120 631)	(153 901)
Mitmesugused tegevuskulud	(178 658)	(114 560)	(88 570)	(103 536)	(205 360)	(233 923)	(404 046)
Tööjõukulud	(351 553)	(445 315)	(405 740)	(410 218)	(461 459)	(642 804)	(790 245)
Põhivara kulum ja väärtuse langus	(201 193)	(79 416)	(97 136)	(79 982)	(83 732)	(79 042)	(161 880)
Muud äriksulud	(1 803)	(5 553)	(469)	(1 244)	(2 853)	(8 771)	(178)
Äriksulud (kahjum)	(793 369)	(893 566)	(739 991)	(708 267)	(858 269)	(1 024 482)	(1 525 495)
Finantstulud ja -kulud	12 195	(82 348)	(99 595)	(212 992)	(295 716)	(165 449)	(10 086)
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	(781 175)	(975 914)	(839 586)	(921 259)	(1 153 985)	(1 189 931)	(1 535 581)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	(781 175)	(975 914)	(839 586)	(921 259)	(1 153 985)	(1 189 931)	(1 535 581)

Lisa 13. GeneCode AS finantsaruanded kapitaliseerimisel, 2006-2013

BILANSS EUR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Varad								
Käibevara								
Raha	757 038	60 962	251 606	23 165	20 135	152 738	20 104	19 253
Nõuded ja ettemaksed	8 485	154 112	2 211	82 556	77 704	274 734	8 283	4 053
Müügiootel põhivara	-	-	-	-	1 375 767	1 615 475	-	-
Kokku käibevara	765 523	215 075	253 817	105 721	1 473 606	2 042 947	28 387	23 306
Põhivara								
Finantsinvesteeringud	6 391	83 085	84 204	84 204	65 509	65 509	65 156	65 156
Materiaalne põhivara	-	1 496	15 407	33 616	26 458	11 262	6 092	942
Immateriaalne põhivara	55 555	451 744	932 356	1 241 548	145 696	98 020	1 581 486	1 397 751
Kokku põhivara	61 947	536 324	1 031 966	1 359 368	237 663	174 791	1 652 734	1 463 849
Kokku varad	827 470	751 399	1 285 783	1 465 088	1 711 269	2 217 738	1 681 121	1 487 155
Kohustused								
Lühiajalised kohustused								
Laenukohustused	779 722	-	6 391	166 895	304 860	744 860	444 329	457 629
Võlad ja ettemaksed	507	1 662	3 062	64 964	108 768	58 547	74 189	88 169
Kokku lühiajalised kohustused	780 229	1 662	9 453	231 860	413 628	803 407	518 518	545 798
Pikaajalised kohustused								
Laenukohustused	-	-	701 779	996 736	1 182 912	1 182 912	1 291 873	1 302 413
Võlad ja ettemaksed	-	-	-	22 820	45 766	69 424	100 698	126 679
Kokku pikaajalised kohustused	-	-	701 779	1 019 556	1 228 678	1 252 336	1 392 571	1 429 092
Kokku kohustused	780 229	1 662	711 232	1 251 416	1 642 306	2 055 743	1 911 089	1 974 890
Omakapital								
Aktiivkapital nimiväärtuses	25 565	38 347	38 347	38 347	38 347	37 800	37 800	37 800
Ülekurss	-	-	766 940	766 940	766 940	766 940	766 940	766 940
Kohustuslik reservkapital	407	407	407	407	407	407	407	407
Eelmiste perioodide jaotamata	15 965	21 269	(55 957)	(231 144)	(592 022)	(736 731)	(643 152)	(1 035 115)
Aazio	-	766 940	-	-	-	-	-	-
Aruandeaasta kasum (kahjum)	5 304	(77 225)	(175 187)	(360 878)	(144 709)	93 579	(391 963)	(257 767)
Kokku omakapital	47 240	749 737	574 550	213 672	68 963	161 995	(229 968)	(487 735)
Kokku kohustused ja omakapital	827 470	751 399	1 285 783	1 465 088	1 711 269	2 217 738	1 681 121	1 487 155

Lisa 13 järg

KASUMIARUANNE EUR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Müügitulu	26 458	-	-			-	28 000	31 000
Muud äritulud	-	-	-	136 454	372 179	398 364	6 774	-
Ostetud teenused	-	-	-					
Mitmesugused tegevuskulud	(6 444)	(44 790)	(81 973)	(194 294)	(192 609)	(107 537)	(117 424)	(30 841)
Tööjõukulud	(17 021)	(26 085)	(28 282)	(171 534)	(168 276)	(144 230)	(56 898)	-
Põhivara kulum ja väärtuse langus	(2 635)	(18 663)	(73 006)	(114 722)	(128 807)	(19 502)	(214 634)	(219 611)
Muud ärikulud	-	-	-	-	-	(2 308)	(1 469)	(3 366)
Ärikasum (kahjum)	359	(89 538)	(183 262)	(344 096)	(117 513)	124 787	(355 651)	(222 818)
Finantstulud ja -kulud	4 945	12 313	8 075	(16 782)	(27 197)	(31 208)	(36 312)	(34 949)
Kasum (kahjum) enne	5 304	(77 225)	(175 187)	(360 878)	(144 710)	93 579	(391 963)	(257 767)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	5 304	(77 225)	(175 187)	(360 878)	(144 710)	93 579	(391 963)	(257 767)

Lisa 14. GeneCode AS finantsaruanded kuludesse kandmisel, 2006-2013

BILANSS EUR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Varad								
Käibevara								
Raha	757 038	60 962	251 606	23 165	20 135	152 738	20 104	19 253
Nõuded ja ettemaksed	8 485	154 112	2 211	82 556	77 704	274 734	8 283	4 053
Müügiootel põhivara	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokku käibevara	765 523	215 075	253 817	105 721	97 839	427 472	28 387	23 306
Põhivara								
Finantsinvesteeringud	6 391	83 085	84 204	84 204	65 509	65 509	65 156	65 156
Materiaalne põhivara	-	1 496	15 407	33 616	26 458	11 262	6 092	942
Immateriaalne põhivara	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokku põhivara	6 391	84 581	99 610	117 819	91 967	76 771	71 248	66 098
Kokku varad	771 914	299 656	353 427	223 540	189 806	504 243	99 635	89 404
Kohustused ja omakapital								
Kohustused								
Lühiajalised kohustused								
Laenukohustused	779 722	-	6 391	166 895	304 860	744 860	444 329	457 629
Võlad ja ettemaksed	507	1 662	3 062	64 964	108 768	58 547	74 189	88 169
Kokku lühiajalised kohustused	780 229	1 662	9 453	231 860	413 628	803 407	518 518	545 798
Pikaajalised kohustused								
Laenukohustused	-	-	701 779	996 736	1 182 912	1 182 912	1 291 873	1 302 413
Võlad ja ettemaksed	-	-	-	22 820	45 766	69 424	100 698	126 679
Kokku pikaajalised kohustused	-	-	701 779	1 019 556	1 228 678	1 252 336	1 392 571	1 429 092
Kokku kohustused	780 229	1 662	711 232	1 251 416	1 642 306	2 055 743	1 911 089	1 974 890
Omakapital								
Aksiakapital nimiväärtuses	25 565	38 347	38 347	38 347	38 347	37 800	37 800	37 800
Ülekurss	-	-	766 940	766 940	766 940	766 940	766 940	766 940
Kohustuslik reservkapital	407	407	407	407	407	407	407	407
Eelmiste perioodide jaotamata kasum	15 965	(34 287)	(507 700)	(1 163 500)	(1 833 570)	(2 258 194)	(2 356 647)	(2 616 601)
Aazio	-	766 940	-	-	-	-	-	-
Aruandeaasta kasum (kahjum)	(50 252)	(473 414)	(655 799)	(670 070)	(424 624)	(98 453)	(259 954)	(74 032)
Kokku omakapital	(8 315)	297 994	(357 806)	(1 027 876)	(1 452 500)	(1 551 500)	(1 811 454)	(1 885 486)
Kokku kohustused ja omakapital	771 914	299 656	353 427	223 540	189 806	504 243	99 635	89 404

Lisa 14 järg

KASUMIARUANNE EUR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Müügitulu	26 458	-	-	-	-	-	28 000	31 000
Muud äritulud	-	-	-	136 454	372 179	398 364	6 774	-
Ostetud teenused	-	-	-	-	-	-	-	-
Mitmesugused tegevuskulud	(64 634)	(459 475)	(634 456)	(611 503)	(594 174)	(372 045)	(194 879)	(61 568)
Tööjõukulud	(17 021)	(26 085)	(28 282)	(171 534)	(168 276)	(144 230)	(56 898)	-
Põhivara kulum ja väärtuse langus	0	(166)	(1 136)	(6 706)	(7 156)	52 974	(5 170)	(5 149)
Muud ärikulud	-	-	-	-	-	(2 308)	(1 469)	(3 366)
Ärikasum (kahjum)	(55 197)	(485 727)	(663 874)	(653 289)	(397 427)	(67 245)	(223 642)	(39 083)
Finantstulud ja -kulud	4 945	12 313	8 075	(16 782)	(27 197)	(31 208)	(36 312)	(34 949)
Kasum (kahjum) enne	(50 252)	(473 414)	(655 799)	(670 070)	(424 624)	(98 453)	(259 954)	(74 032)
Aruandeaasta kasum (kahjum)	(50 252)	(473 414)	(655 799)	(670 070)	(424 624)	(98 453)	(259 954)	(74 032)

SUMMARY

NECESSITY OF DEVELOPMENT COSTS CAPITALIZATION

Maarja Pärt

Innovative companies that create additional economic value have an important role in economic growth. Companies in technological, pharmaceutical and other fields dedicated to innovation can be characterized as having a high incidence of development costs. However, the treatment of development costs differs under different accounting platforms. The accounting principle applied to the recognition of development costs can have a significant impact on a company's financial position, recognized earnings and financial ratios.

The topic is particularly relevant considering the importance of the sustainability of innovative companies for economic development in Estonia. It is essential to understand, how different accounting principles affect companies and analyze the possible consequences of the choice of accounting principle for both companies and users of the financial reports.

The relevance of the topic is also attested to by recent developments in development costs recognition. In European and other countries including the US, Australia and Canada, the methodology used to prepare national accounts has been revised to recognize development costs as investments in a gross domestic product (GDP) context.

The aim of this thesis is to identify the potential impacts of a choice regarding the accounting principle applied to development costs for small- and medium-sized entities. Thereby, confirming the necessity of allowing for the capitalization of developments costs.

In order to achieve the objective of this thesis, the author determined the following supporting research tasks:

- Defining the nature of developments costs as intangible assets;
- Comparing Estonian GAAP to international (IFRS, SME IFRS) and selected countries' (Finland, Sweden, Denmark, United Kingdom, US) legislation regarding development costs recognition;
- Providing an overview of different accounting principles for the recognition of the development costs and outlining the possible impacts of accounting principle choice on an entity's financial indicators and profitability ratios;
- Identifying suitable companies to analyze, analyzing their financial reports and assessing the effects of the prohibition of development costs capitalization;
- Confirming the relevance of the assumptions presented in this thesis based on the interviews with financial specialists;
- Drawing conclusions from and compiling proposals based on the findings and views presented in the thesis;

The thesis will serve to help preparers and users understand how different accounting principles and treatments of development cost recognition can impact an entity's financial reports and profitability ratios.

Development costs have clear characteristics of investments and assets. The probability of future benefits, control over the resource and identifiability can be defined similarly to other assets. Recent global developments attest to the importance of development costs and intangible assets in a broader sense. Development costs, considered by many to be the lifeblood of the 21st century economy, are no longer treated as a mere expense but as an investment in national accounts. One of the inputs used when preparing national accounts are entities' financial reports. Due to this, it would make sense to use the same definitions for both the input and output purposes.

Financial standards which deal with the treatment of development costs differ. In this thesis the author has compared Estonian GAAP RTJ 5 to IFRS IAS 38, SME IFRS, UK, US, Finnish, Swedish and Danish GAAPs regarding development costs. Two of the only European countries, who have applied the SME IFRS framework to their domestic GAAP, are Estonia

and the United Kingdom. Both however, have allowed an exception to IFRS for SMEs by allowing development costs to be capitalized.

One of the arguments for prohibiting capitalization was based on a finding that small- and medium-sized entities are not capable of objectively assessing their development projects. However, a number of researcher's have concluded that the option to capitalize development costs is particularly important for small entities and start-ups, as their start-up phase earnings are not sufficient to enable the immediate expensing.

The impact of the new EU accounting directive (2013/34/EU) will be to require less detailed information to be disclosed by small- and medium-sized entities. This means that approximately 99% of Estonian entities will need to submit far less information than before. This is of great concern. Although the capitalization of development costs is allowed, if and how detailed financial reporting disclosures will be required remains unknown.

The choice of development cost accounting principle has an effect on an entity's financial indicators and profitability ratios. The expensing of development costs is often justified based on the prudence principle. However research results show that this is not always valid. If the growth of development costs is close to zero (which indicates an entity in a mature state), then earnings and profitability ratios are more conservative when capitalizing. In fields with development projects with shorter useful lives (e.g. software development) the impact of the accounting principle applied is smaller. In fields with longer useful life projects (pharmaceuticals, biotechnology), the impact is more extensive.

In the short term, the differences resulting from capitalizing or expensing developments costs can lead to significant differences in earnings, assets, equity and profitability ratios. Differences in data available in financial reports and ratios can have an impact on the decisions made based on that information.

The capitalization of development costs have been found to be too subjective and in that case, does not provide relevant, accurate and fair information. The author agrees that the process of evaluating development costs is complex. However, the potential benefits of capitalizing are more important for entities, the users of the financial reports as well as in national accounts.

The empirical analysis is based on companies that are engaged in intensive development. The sample includes software developer Nortal Ltd, electronic components manufacturer Clifton Ltd and pharmaceutical company GeneCode Ltd. The comparative analysis confirmed the theoretical aspects presented.

The comparative analysis includes entities in different development stages and engaged in different fields. Whilst Nortal Ltd was in a more mature stage, the impacts were lowest. This is also explained by the shorter useful life of software development projects (compared to the other fields analyzed). The impacts to Clifton Ltd and GeneCode Ltd were more extensive. Neither of the companies had sales revenue or had low intensity compared to their development capacity. The useful life of development projects for both companies is longer than for Nortal Ltd. Due to both of these aspects, the choice of development costs accounting principle is an important matter from the sustainability perspective. Based on these companies, the necessity of the capitalization option is clearly justified.

The author of this thesis realizes the issues surrounding development costs capitalization, whilst, believes these can be improved by upgrading disclosure requirements. The entity's should disclose details pertaining to the probability of earnings to be generated in the future, choice of accounting principle and the assumptions underlying the determination of the useful life of a project. The additional disclosure requirement would apply only to capitalized development costs. This would provide more relevant and objective information regarding development costs. Development costs are becoming globally recognized as important assets, which need to be recognized fairly. The recent developments in financial reporting have aimed to simplify reporting. As the extended disclosure requirement would apply only to capitalized development costs, it would not increase the complexity of financial reporting as the expensing option would remain.

To confirm the author's findings and proposals, Estonian Accounting Standards Board chairman and PwC leading partner Ago Vilu, SEB analyst Pavel Lupandin, financial supervisor policy specialist Maire Carpenter-Otsus and a senior specialist of the Statistical Office Aime Lauk were interviewed. The interviews confirmed the lack of information and the subjectivity issues attached to the capitalization of development costs. In addition, it was revealed that the capitalization of development costs simplifies the respective procedures of the Statistical Office. The additional disclosure requirement would provide users of the

financial reports with more relevant information regarding the evaluation of development projects. Besides, the requirement would have a disciplinary effect by restricting the companies from using clearly unrealistic estimates. Ago Vilu agreed that the capitalization of development costs is theoretically correct, however, he remained doubtful if an extended disclosure requirement would create additional value in an Estonian context. The author argues that attention should be paid to improving the overall quality of the financial reporting.

The author also believes that SME IFRS should be amended to allow for the capitalization of development costs on the basis of multiple arguments. This would allow jurisdictions to decide which accounting principles are most suitable based on their financial reporting platform and market conditions. The option to capitalize development costs is essential for entities that invest into innovation.

As a continuation of this thesis, a quantitative analysis of a larger sample of companies could be carried out in order to prove the impacts of a choice between development costs accounting principles, particularly focused on the innovation-oriented fields.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Pärt

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

ARENDUSVÄLJAMINEKUTE KAPITALISEERIMISE VÕIMALUSE VAJALIKKUS,

mille juhendajad on Sindaida Kalnin ja Rita Ilisson,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **05.01.2015**